MARCEL AYMÉ

Duvargeçen*

Türkçesi: Tahsin Yücel

*SEL YAYINCILIK

DUVARGEÇEN*

MARCEL AYMÉ (1902 - 1967)
Fransız romancı, denemeci ve oyun yazarı Marcel Aymé kısa bir süre gazetecilik yaptıktan sonra yazarlığa başladı. Aymé'nin romanlarında tuhaf insanlar, yakından bildiği kasaba ve kır mekanlarında, aslında çoğu zaman kendileri de tuhaflıklar yapan normal insanların yanı başında gezinirler. Fantezi ile gerçeklik arasındaki bu birliktelik en kusursuz biçimine öykülerinde ulaşır.

Başlıca kitapları: Ormanyakan, Ölüler Masalı, Yeşil Kısrak, Masal ve İnsanoğlu, Okul Yolu, Cüce, Yağmur Yağdıran Kedi, Başkasının Kellesi, Nuhun Gemisi, Kuğuların Türküsü.

* **SEL** YAYINCILIK / EDEBİYAT

* **SEL** YAYINCILIK
Babıali Caddesi, 20/1 Cağaloğlu - İstanbul
Tel./Faks: 0212 511 10 05

Şube: İstiklal Caddesi, Elhamra Pasajı 258/10
Beyoğlu - İstanbul Tel.: 244 15 06

http://www.selyayincilik.com
E-mail: posta@selyayincilik.com

ISBN 975-570-177-x

SEL YAYINCILIK: 174

DUVARGEÇEN

MARCEL AYMÉ

Kitabın özgün adı: Le Passe-Muraille

Türkçesi:
Tahsin Yücel

Birinci Baskı: Kasım 2002

Baskı: Yaylacık Matbaası
Cilt: Sistem Matbaacılık

Marcel Aymé

Duvargeçen

Türkçesi:
Tahsin Yücel

öyküler

İÇİNDEKİLER

Duvargeçen / *7*

Poldev Masalı / *17*

Üç Zabıta Olayı / *27*

Rusya Bozgunu / *45*

A ile B / *55*

Kötü Ateş / *69*

Zırh / *91*

Sonuncu / *101*

Duvargeçen

Montmartre'da, Orchampt sokağındaki 75 numaralı evin üçüncü katında, Dutilleul adında çok iyi bir adam, bu adamın da yağdan kıl çekercesine duvarlar içinden geçmek gibi eşsiz bir yeteneği vardı. Burundan takma bir gözlüğü, çenesinde de ufacık bir kara sakalı vardı, sicil dairesinde üçüncü sınıf bir memurdu. Kışın dairesine otobüsle gider, güzel havalar gelince de melon şapkasını başına oturtur, daireye kadar yürürdü.

Dutilleul büyük gücünün farkına vardığı zaman kırk üçüne girmişti. Bir akşam, küçük, bekar evinin sofrasındayken kısa bir süre elektrikler kesildi, bir an karanlıkta orayı burayı yokladı, akım yeniden geldiği zaman, kendini üçüncü katın sahanlığında buldu. Giriş kapısı içerden kilitli olduğu için, bu sorun onu düşündürdü, her ne kadar mantığı buna karşı çıktıysa da evinden çıktığı gibi yine duvardan geçerek girmeye karar verdi. Eğilimlerine hiç mi hiç uymaz gibi görünen bu acayip güç biraz canını sıktı, cumartesi günü, hafta tatilinden yararlanarak mahalledeki hekimlerden birine gitti, durumu anlattı. Hekim, doğru söylediğine inandı, muayeneden sonra da hastalığın nedenini tiroit kitlesinin daralma bölgesinde sarmalımsı bir sertleşmeyle açıkladı. Aşırı yorgunluktan kaçınmasını ve pirinç unu ile insan başlı at tohumunun karışımından oluşmuş beşbeter tozu hapı alıp yılda iki tane yutmasını önerdi.

Dutilleul, ilacı bir çekmeceye yerleştirdi, sonra da unutup gitti, Aşırı yorgunluğa gelince, memurluk yaşamı fazla bir çaba

gerektirmeyecek bir biçimde düzenlenmişti, gazete okumaya, bir de pul koleksiyonuna ayırdığı boş saatler de fazla bir güç harcamak zorunda bırakmıyordu onu. Böylece bir yılın sonunda, duvardan geçme yeteneği olduğu gibi duruyordu, ama bundan yararlandığı da yoktu, pek serüvene meraklı değildi, düş kurmaktan da sakınırdı, olsa olsa dikkatsizlikle dalardı düşlere. Evine kapıdan, hem de kilidi oynatarak kapıyı adam gibi açtıktan sonra girmekten başka türlüsü aklından geçmiyordu. Birdenbire olağanüstü bir olay yaşamını altüst etmeseydi, belki de yeteneklerini denemeye hiçbir zaman kalkışmayacak, alışkanlıklarının rahatlığı içinde kocayıp gidecekti. Dairenin başkan yardımcısı M. Mouron başka bir işe çağrıldığından, M. Lécuyer adında, tok sözlü, fırça sakallı biri geldi yerine. Başkan yardımcısı, daha ilk geldiği gün, Dutilleul'ün zincirli bir gözlük ve kara bir sakalla dolaşmasına çok kötü bir gözle baktı, ona eski, rahatsız edici, biraz da pis bir nesne gibi davranma yolunu tuttu. Ama işin en kötüsü, dairesine çok önemli ve astının rahatını kaçırmak için bire bir yenilikler getirmeye kalkmasaydı. Dutilleul, tam yirmi yıldan beri mektuplarına şöyle başlardı: "Zatıâlilerinizin bilmem hangi tarihli mektuplarına bakarak, daha evvelki mektuplarımızı da nazar-ı itibara alarak şurasını zatıalilerine bildirmekle şeref duyarım ki.." M. Lécuyer, bu kalıp yerine, daha Amerikanca olan bir başka kalıp getirmek istiyordu: "Şu tarihli mektubunuza yanıt olarak bildiririm ki.." Dutilleul bu tür mektuplara alışamadı. Makine gibi, elinde olmadan eski kalıba dönüyor, bu inat da başkan yardımcısının gittikçe büyüyen düşmanlığını kazanmasına neden oluyordu. Sicil dairesinin havası neredeyse ağır gelmeye başlıyordu artık. Sabahleyin kaygıyla gidiyordu işine, geceleri yatağında, uykuya varmadan önce de sık sık hem de tam bir çeyrek boyunca düşündüğü oluyordu. Yeniliklerin başarıya ulaşmasını güçleştiren bu bağnaz inattan midesi bulanan M. Lécuyer, Dutilleul'ü kendi odasına bitişik olan, yarı karınlık bir kötü odaya atmıştı. Koridora açılan, üzerine büyük harflerle yazılmış, "Gereksiz Eşyalar" yazı-

sı hâlâ duran, basık, dar bir kapıdan giriliyordu buraya. Dutilleul bu benzersiz alçalışı boyun eğişle sineye çekmişti ama, evinde, gazetesinde kanlı bir olayın öyküsünü okurken, cinayete kurban gidenin M. Lécuyer olarak düşlediğini ayrımsadığı oluyordu.

Bir gün başkan yardımcısı odasına elinde bir mektubu sallaya sallaya girerek böğürmeye başladı: "Yeniden yazın şu paçavrayı! Dairemin onurunu kirleten şu iğrenç paçavrayı yeniden yazın!"

Dutilleul karşı çıkmak istedi, ama, M. Lécuyer, gümbür gümbür bir sesle, "tutucu hamam böceği" dedi ona, gitmeden önce de mektubu elinde buruşturup suratına attı. Dutilleul alçak gönüllüydü, ama gurursuz değildi. Kötü odasında yalnız kalınca öfkelendi, sonra parlak bir düşünce geldi aklına. Yerinden kalkarak duvara, ikinci başkanın odasıyla kendi odasını birbirinden ayıran duvara girdi, ama önlemlilikle girdi, öyle ki yalnız başı çıktı öte yana. M. Lécuyer, çalışma masasına oturmuş, kalemini eline almış, bir memurun sunduğu bir yazıda bir virgülün yerini değiştiriyordu, hâlâ sinirliydi, odasında bir öksürük sesi duydu. Başını kaldırınca, Dutilleul'ün bir av anısı gibi duvara yapışmış başını gördü, şaşırdı kaldı. Hem de canlıydı bu baş. Zincirli gözlüğünün ardından kin dolu bir bakışla kendisine bakıyordu. Daha da iyisi, baş konuşmaya da başladı:

"Efendi," dedi. "Siz bir serserisiniz, alığın birisiniz!"

Dehşetten ağzı açık kalmıştı M. Lécuyer'nin, gözlerini bu görüntüden ayıramıyordu. En sonunda koltuğundan fırlayarak koridora attı kendini, pis odaya koştu. Dutilleul, her zamanki yerindeydi, kalemi elinde, çalışkan bir havayla oturuyordu. İkinci başkan sessiz sessiz ona baktı, bir iki söz kekeledi sonra odasına döndü. O daha yerine oturur oturmaz, duvarda kafa yeniden beliriyordu.

"Efendi, siz bir serserisiniz, kerestenin, alığın birisiniz!"

Aynı gün, korkunç kafa yirmi üç kez belirdi duvarda, sonraki günlerde de aynı düzenle belirmesini sürdürdü. Oyununda

epeyce ustalaşan Dutilleul ikinci başkanına sövüp saymakla yetinmiyordu artık. Karanlık tehditler savuruyor, örneğin gerçekten şeytan kahkahalarını andıran kahkahalarla karışık bir mezar ötesi sesiyle haykırıyordu:

"Yakı! Yakı ağacı! Kurt kılı!(kahkaha). Bütün baykuşların boynuzunu sökecek bir titreyiş (kahkaha). "Zavallı ikinci başkan, bunları her duyuşunda biraz daha sararıyor, soluğu biraz daha kesiliyor, saçları kafasında dimdik dikiliyor, sırtından korkunç ölüm terleri boşanıyordu. Birinci gün bir okka zayıfladı. Ertesi hafta, neredeyse gözle görülür derecede eridikten başka, çorbayı çatalla içmeye, bekçileri askerce selamlamaya başladı. İkinci haftanın başında, kendisini almak için bir ambülans geldi evine, alıp tımarhaneye götürdü.

Dutilleul, M. Lécuyer'nin baskısından kurtulduktan sonra, sevgili kalıplarına dönebildi: "Zatıâlilerinizin bilmem hangi tarihli mektuplarına bakarak..." Gene de memnun değildi. Yeni bir şeyler vardı içinde yeni ve karşı konulmaz bir gereksinimle kıvranıyordu, bu gereksinim de duvarlardan geçmekten başka bir şey değildi. Kolayca yapabilirdi bunu kuşkusuz, örneğin evinde girişebilirdi bu işe, o da girişmekten geri durmadı. Ama parlak yetenekleri bulunan bir insan, yeteneğini sıradan bir nesne üzerinde uygulamakla yetinemezdi uzun zaman. Hem duvarlardan geçmek tek başına bir amaç olamazdı. Bu bir serüven başlangıcı, bir sürdürme çağrısı, bir gelişme, kısacası bir armağandı. Dutilleul çok iyi anladı bunu. İçinde bir yayılma gereksinimi, gittikçe artan bir kendini gerçekleştirme aşma isteği, bir duvar arkası çağırışı gibi bir özlem duyuyordu. Yazık ki bir amacı yoktu. Esinini gazetede, her şeyden çok da kendisine çok onurlu etkinlikler gibi görünen politika ve spor alanlarında aradı ama bunların duvardan geçen kimselere hiçbir geçit vermediklerini anlayınca zabıta olaylarına yöneldi, bu alanın esin dolu olduğunu anlamakta da gecikmedi.

Dutilleul'ün girişiği ilk hırsızlık, Rive Droite'ın büyük bir kredi kurumunda oldu. Bir düzine dolayında duvar bölmeden

geçtikten sonra, birçok kasanın içine girdi, ceplerini banknotlarla doldurdu, gitmeden önce de kırmızı tebeşirle, Yakı-Yakı takma adıyla, ertesi gün bütün gazetelerin bastığı çok güzel bir imzayla imzaladı hırsızlığını. Bir hafta sonra, bu Yakı- Yakı adı, olağanüstü bir ün kazandı. Halkın sevgisi, sınır tanımadan polisle böylesine güzel alay eden bu büyüleyici hırsıza yöneliyordu. Her gece ya bir bankanın ya bir mücevhercinin ya da herhangi bir zenginin zararına yeni bir işle kendini gösteriyordu. Taşrada olduğu gibi Pariste'de, şöyle azıcık düşsever olup da kendini ruhu ve bedeniyle, korkunç Yakı- Yakı'ya vermenin ateşli isteğini duymayan tek kadın yoktu. Aynı haftanın içinde, ünlü Burdigala elmasının çalmışından, belediye kasasının soyuluşundan sonra, halkın coşkunluğu bir taşkınlığı dönüştü. İçişleri bakanı, ticaret bakanını da ardından sürükleyerek istifa etmek zorunda kaldı. Bu arada Paris'in en zengin adamlarından olan Dutilleul, işine düzenli bir biçimde gidip geliyor, kendisine *palmers académiques* nişanı verileceği söyleniyordu. Sabahları, sicil dairesinde, öyküsünü iş arkadaşlarının ağzından dinlemek en büyük zevkiydi. "Bu Yakı-Yakı da çok müthiş bir adam, diyorlardı, insanüstü biri, bir dahi." Dutilleul, bu tür övgüleri duyunca, utancından kıpkırmızı kesiliyor, zincirli gözlüğünün ardında gözleri dostlukla, minnetle parlıyordu. Bir gün bu sevgi havası onu öylesine güvene getirdi ki gizini uzun zaman saklayamayacağını anladı. Fransa Bankası soygununu anlatan bir gazetecinin çevresinde toplanmış meslektaşlarına eskiden kalma bir çekingenlikle baktı, alçak gönüllü bir sesle: "Biliyor musunuz, Yakı-Yakı benim," dedi. Dutilleul'ün açılması, zorlu ve sonu gelmez bir kahkahayla karşılandı, alay olsun diye Yakı- Yakı adını taktılar. Akşamüstü, daireden ayrılırken, arkadaşlarının sonu gelmez alaylarına konu oluyor, yaşamı eskisi kadar güzel görmüyordu.

Yakı- Yakı, birkaç gün sonra, la Paix sokağında bir mücevherci dükkanında, kendini bir gece bekçisine yakalattırıyordu. Tezgahın üstüne imzayı kondurmuş, kocaman bir altın kupay-

la bir sürü camekan kırıp bir sarhoş şarkısı tutturmuştu. Bir duvarın içine dalıp gece bekçisinden kurtulmak işten bile değildi, ama her şey yakalanmak istediğini, sözüne inanmamakla kendisini inciten meslektaşlarım şaşırtmak amacıyla yakalanmak istediğini gösteriyor. Gerçekten de, ertesi gün çıkan gazeteler birinci sayfalarına Dutilleul'ün resmini bastıkları zaman arkadaşları çok şaşırdılar. Dahi arkadaşlarını hor gördükleri için acı bir pişmanlık duydular, birer küçük çene sakalı bırakarak saygılarını sundular ona. Hatta bazıları, pişmanlık ve hayranlığın etkisiyle, dostlarının tanıdıklarının cüzdanlarını, babadan kalma saatlerini aşırmaya kaktılar.

Birkaç meslektaşı şaşırtmak için, yakayı polisin eline vermek, olağanüstü bir kişiye yakışmayan, büyük bir hafiflik sayılacaktır kuşkusuz, ama böyle bir kararda, görünüşteki istem gücü hiç de ağır çekmez. Dutilleul, özgürlüğünden vazgeçmekle kendini bir öç duygusuna bıraktığını sanıyordu ama yazgısının eğimi üzerinde kaymaktan öte bir şey yapmıyordu. Duvardan geçen bir adam en az bir kez hapishaneyi yoklamadıysa mesleğinde ilerleyemez. Dutilleul, Santé hapisanesine girince, yazgı kendisini şımartıyormuş gibi bir duygu uyandı içinde. Duvarların kalınlığı gerçek bir eğlenceydi onun için. Daha hapse girişinin ikinci gününde, gardiyanlar, büyük bir şaşkınlıkla, mahpusun hüce duvarına bir çivi, çiviye de hapishane müdürünün altın saatini asmış olduğunu gördüler. Bu nesnenin nasıl eline geçtiğini açıklayamadı ya da açıklamak istemedi. Saat sahibine geri verildi, ama ertesi gün, *Üç Silahşörler*'in müdürün kitaplığından alınan birinci cildiyle birlikte, Yakı - Yakı'nın başucunda bulundu. Santé'deki görevliler deliye dönmüşlerdi. Üstelik gardiyanlar, kışlarına, nereden geldiği açıklanamayan tekmeler yiyip durmaktan yakınıyorlardı. Sanki duvarların kulakları yoktu da ayakları vardı artık. Yakı- Yakı içeriye atılalı bir hafta olmuştu, Santé'nin müdürü, bir sabah odasına girince, masasının üzerinde şu mektubu buldu:

"Müdür bey zatıâlilerinizle ayın on yedisindeki görüşmemi-

zi ve geçen senenin 15 mayısında kaleme aldığınız genel talimatı da nazar-ı itibara alarak zatıalilerinize bildirmekle şeref duyarım ki *Üç Silahşörler*'in ikinci cildini okumayı bitirmiş bulunuyorum ve bu gece, onu yirmi beş geçe ile on biri otuz beş geçe arasında firar etmek niyetindeyim. Bu vesileyle, derin saygılarımın kabulünü rica ederim, müdür bey. YAKI YAKI."

O gece, çok sıkı bir gözetim altında tutulmasına karşın, on biri otuz geçe kaçtı. Ertesi gün, halk haberi duyunca büyük bir heyecana kapıldı. Dutilleul, bu arada, ününü iki katına çıkaran bi soygun daha yaptı, artık saklanmaya pek aldırmıyor, hiçbir önlem almadan Montmartre'da dolaşıp duruyordu. Kaçışından üç gün sonra, öğleden az önce, Culaincourt sokağındaki Réve kahvesinde, dostlarıyla birlikte, limon sarısı bir şarap içerken yakalandı.

Yeniden Santé'ye götürüldü, karanlık bir hücreye kapatıldı, üç kilit vuruldu üzerine, gidip müdürün evindeki konuk odasında yattı. Ertesi saat, sabah dokuza doğru, kahvaltısını getirsinler diye zile basıyor, yakayı gardiyanların eline veriyordu. Hapishane müdürü çok kızmıştı, hücrenin kapısına bir nöbetçi dikti, katıksız ekmek cezası verdi Yakı- Yakı'ya. Tutuklu öğleye doğru, hapishane yakınlarında bir lokantada yedi yemeğini, kahvesini de içtikten sonra, müdüre telefon etti:

"Alo! Müdür bey, affınızı dilerim, az önce dışarıya çıkarken cüzdanımı almayı unutmuşum, şimdi lokantada meteliksizim; rica etsem hesabı ödemek üzere bir adam yollar mısınız?"

Müdürün kendisi koşup geldi, tehditler, küfürler savurmaya kadar götürdü kızgınlığını, Dutilleul'ün gururu incinmişti, ertesi gece kaçtı, hem de bir daha dönmemek üzere. bu kez kara çene sakalını kazımak önlemliliğini gösterdi, zincirli gözlüğün yerine de sedef çerçeveli bir gözlük taktı. bir spor kasket, damalı ceket, bir golf pantolon değişimini tamamladı. Junot caddesinde bir daireye yerleşti tutuklanmasından kısa bir süre önce, mobilyaların bir bölümüyle en sevdiği eşyalarını buraya taşıttırmıştı. Ününün gürültüsünden bıkmaya başlıyordu. Santé'de ge-

çirdiği günlerden sonra da duvarlardan geçme hazzından biraz usanmıştı. En kalınları, en görkemlileri bile sıradan paravanlar gibi geliyordu şimdi ona, kocaman bir piramidin göbeğine dalmayı kuruyordu. Mısır'a bir yolculuk yapmayı düşünürken, pul koleksiyonu, sinema, ve Montmartre sokaklarında uzun gezintiler arasında paylaşılan alabildiğine sakin bir yaşam sürüyordu. Değişimi öylesine tam olmuştu ki, gözünde sedef çerçeveli gözlük, yüzü tüysüz, en iyi dostlarının burnu dibinden geçiyordu da tanınmıyordu. Yalnız, mahallenin eski adamlarının yüzünde beliren değişikliklerin hiçbirini kaçırmayan rassam Gen Paul, gerçek kimliğini sezmişti en sonunda. Bir sabah, Abreuvoir sokağının köşesinde Dutilleul'le burun buruna geldi, koyu bir argoyla şöyle demekten kendini alamadı:

"Bakıyorum, aynasızların gözünü küllemek için kıyak çullara dalmışsın." Bildiğimiz dilde aşağı yukarı şu anlama gelirdi bu sözler: "Emniyet müfettişlerini şaşırtmak için kibar adam kılığına girmişsin"

"Ya!" diye mırıldandı Dutilleul, "Demek beni tanıdın!"

Bu iş canını sıktı. Mısır yolculuğunu öne almaya karar verdi. Ama aynı gün öğleden sonra, Lepic sokağında bir çeyrek arayla iki kez rastladığı sarışın bir dilbere abayı yaktı. Pul koleksiyonunu da Mısır'ı da, piramitleri de unutuverdi hemen. Öte yandan, sarışın da bayağı alıcı gözle bakmıştı ona. Günümüzde, golf pantolonlarla sedef çerçeveli gözlükler kadar hiçbir şey okşayamaz genç kadınların imgelemini. Kaliforniya'daki kokteylleri ve geceleri getirirler insanın gözleri önüne. Yazık ki, Dutilleul'ün Gen Paul'den öğrendiğine göre, genç kadın kaba ve kıskanç bir adamla evliydi.

Öte yandan, hızlı bir yaşam süren bu kuşkulu koca, gecenin onundan sabahın dördüne kadar, düzenli olarak karısını yalnız bırakıyor, ama gitmeden önce onu iki kilitle odaya kapatmak, pancurlara asma kilitler vurmak gibi önlemleri de elden bırakmıyordu. Gündüzleriyse, gözlerini üzerinden ayırmıyor, Montmartre'da bile izlediği oluyordu.

"Herif hep dikizde. Ne olacak, kaparoz kelleli bostanından başkalarının da çöplenmek istemesine eyvallah diyemiyor."

Ama Gen Paul'ün bu sözleri, Dutilleul'ü iyice alevlendirmekten başka bir şeye yaramadı. Ertesi gün, Tholozé sokağında genç kadına rastladı, sütçü dükkanına kadar ardından gitmeyi göze aldı. Kadın istediğinin getirilmesini beklerken, Dutilleul kendisini saygıyla sevdiğini, her şeyi de bildiğini söyledi: Kötü kocayı, kilitli kapıları, pancurları, hepsini. Ama bu geceden tezi yok, odasında olacaktı. Sarışın kızardı, süt bardağı elinde titredi, gözleri sevgiyle ıslandı, hafiften içini çekti:

"Yazık ki buna olanak yok, beyefendi!" dedi.

Bu parlak günün gecesinde, saat ona doğru, Dutilleul, Norvins sokağında nöbet tutuyor, ardında yalnızca fırıldağıyla bacasını gördüğü bir küçük ev bulunan zorlu bahçe duvarını gözetiyordu. Bu duvarda bir kapı açıldı, bir adam, kapıyı özenle kapadıktan sonra, Junot caddesine doğru indi.

Dutilleul, çok uzakta, yokuşun dönemecinde gözden silinmesini bekledi, sonra da ona kadar saydı. Sonra ileri atıldı, uygun adımlarla duvara girdi, sonra engeller arasından koşarak tutsak kadının odasına girdi. Kadın onu kendinden geçmiş bir durumda karşıladı, geç saatlere kadar seviştiler.

Ertesi gün, Dutilleul'ün korkunç başı ağrıyordu. Ama önemi yoktu, bu kadarcık bir şey için randevusunu kaçıracak değildi. Sonra bir çekmecenin dibinde iki hap buldu, sabah birini, öğleyin de öbürünü yuttu. Akşam baş ağrısı pek öyle dayanılmayacak gibi değildi, ayrıca coşkunluğu da baş ağrısını unutturdu. Genç kadın, bir gün önceki anıların uyandırdığı bütün sabırsızlıkla bekliyordu onu, o gece sabahın üçüne kadar seviştiler. Dutilleul ayrılıp da evin bölme ve duvarlarından geçerken, kalçalarında, omuzlarında alışılmamış bir sürtünme duydu. Bununla birlikte, buna dikkat etmesi gerektiğini düşünmedi. Hem ancak bahçe duvarından geçerken açıkca duydu direnci. Henüz sıvı, ama gittikçe hamurlaşan, her çabasında biraz daha katılaşan bir şey içinde kımıldar gibi oluyordu. Duvarın içine iyice yerleştik-

ten sonra, daha fazla ilerleyemediğini anladı, yuttuğu iki hap geldi aklına, dehşet içinde kaldı. Aspirin sandığı bu haplar geçen yıl hekimin yazdığı beşbeter tozuydu gerçekte. Aşırı yorgunluğun etkisi de işin içine girince, ilacın etkisi birden bire ortaya çıkıyordu.

Dutilleul, duvarın içinde donmuş gibiydi. Şimdi de orada hâlâ, taşla tek beden olmuş durumda. Geceleri, Paris'in gürültüsünün yatıştığı saatlerde Norvins sokağından geçenler, sanki mezar ötelerinden gelen, boğuk bir ses işitir. Butte'ün yol kavşaklarında ıslık çalan yelin dert yanışıdır sanırlar., hayır, ama Yakı-Yakı Dutilleul'dür bu, şanlı mesleğinin sona ermesinden yakınmakta, fazla kısa sürmüş aşklarının acısıyla inlemektedir.

Kimi kış gecelerinde, ressam Gen Paul gitarını alıp Norvins sokağının sesli sessizliğine dalar, zavallı tutsağı bir şarkıyla avutur ve uyuşmuş parmaklarından havalanan nağmeler, ay ışığı damlaları gibi, taşın yüreğine girer.

Poldev Masalı

Bir zamanlar Cstwertskst kentinde, Marichella Borboie adında yaşlı bir kız vardı, sofuluğu ve kız oğlan kızlığıyla haklı olarak büyük bir ün kazanmıştı. Günde bir ayin dinlerdi en azından, haftada iki kez günah çıkartır, din yolunda bol bol para harcar, mihrap örtüleri örer, en uygun yoksullara sadakalar dağıtırdı. Her mevsimde karalar giydiğinden, erkeklerle ancak çok gerekli olduğu zaman, hem de gözlerini yere dikerek konuştuğundan insanı şehvet günahına götüren kötü düşüncelerin hiçbirini uyandırmaz, kendisi de böyle düşünceleri hiç mi hiç bilmezdi. Tanrı da, kusursuzluğunu tamamlamak istercesine, büyük ve yürekler acısı bir bela yollamıştı başına. Kadıncağız bu belayla sofuluğunu besler gibiydi, yanık yüreğin mucizesi işte.

Bayan Borbaoie'nin Bobislas adında, yetim bir yeğeni vardı, en sevecen, en özenli çabalarla yetiştirmişti onu. Bu sevimli oğlan ilerisi için çok şeyler vaat ediyor, yaşlı kız da noter olmasını istiyordu. Saflık bu ya, bu kurumun öğretmenlerinin ününe aldanarak devlet lisesine vermişti çocuğu, o da burada bozulmakta gecikmemişti: Öğretmenlerin tanrısız olmaları durumunda sık sık görüldüğü gibi, özellikle felsefe sınıfı çok zararlı oldu. Oğlan, insan tutkularının işleyişini yalnızca onları kendi tutkularına tutsak etmek, başkalarınınkileri kullanmak için öğrendi. Sigara, içki içmeye, kadınlara çirkin şehvet düşkünlüğüyle, parıldayan gözlerle bakmaya başladı. Kendisine hiç böyle bak-

madığı, sarhoşluğunu da keyfinin yerinde olmasına verdiği için yaşlı kız yeğeninin yoldan saptığının farkına bile varmıyordu. Bobislas, liseden sonra, meseğin girdisine çıktısına alışmak üzere Cstwertskst noterinin yanına girdi, foyası da bu yetişme döneminde ortaya çıktı işte. Noterin dışarı çıktığı bir öğle sonu, Bobislas kasadaki parayı aşırdı, noterin karısı ile iki hizmetçisini kirletti, sonra da kendisiyle birlikte mahzene inmeye, votka ve birkaç şişe şarap içip sarhoş olmaya zorladı onları. Bereket versin, noterin yedi kızı evde değildi o gün, ama bu zararı azaltmazdı. Onuru kirlenen, parası çalman noter, yamağı kovdu, Bayan Barboie'ye de yakınmalarda bulundu.

Böylesine erken gelmiş bir düşkünlük yaşlı kızın yüreğini parçaladı, acısını Tanrı'ya sundu, yeğenini doğru yola getirmek için cesaretle işe girişti. Ama çabaları boşa gitti. Sefil oğlan on meslek denedi, hiçbirinde dikiş tutturamadı, düştü de düştü. Cstwertskst kentinde onun kötü davranışlarından, içip eğlenmelerinden, kavgalarından, namusunu beş paralık ettiği genç kız ve evli kadınlardan, tutkun olduğu beş paralık orospulardan başka bir şey konuşulmaz oldu. Bayan Borboie, tam beş yıl boyunca, bir gün doğru yola geleceğine inanmak istedi, yorulup bıkmadan güzel öğütler verdi ona, dindarca yüreklendirdi; bunların meyve vermesi için gereken parayı avucuna sıkıştırmaktan da hiçbir zaman geri durmadı. En sonunda verdiği paraların yeğeninin günahı sürdürmesinden başka bir şeye yaramadığını anladı. Aklının başına gelmesi, iş tutması için sıkıntı derslerinden fayda umdu, yokluktan alacağı dersle doğru yola döneceğini umdu. Oğlan bir akşam gelip para isteyince hayır demeyi göze aldı.

Savaş patladığı zaman işler bu durumdaydı. Poldevya halkı, komşusu Moltonya halkıyla uzun zamandır geçinemiyordu. Her ikisi de haklı olduğundan, anlaşma olasılığı çok az olan iki büyük devlet arasında, her an yeni yeni tartışmalar çıkıyordu. Durum çok gergindi, çok kötü bir olay da yangını körükledi. Moltonyalı bir küçük oğlan, sınırın üzerinden bilinçli bir biçimde

işeyerek dudağına alaylı bir gülümseme, Poldevya toprağını suladı. Poldevya halkının onuru bu kadarını kaldıramazdı, hemen seferberlik ilan edildi. Cstwertskst kentinde bir hayhuydur başladı. Erkekler tehlikeye düşmüş vatanı savunmaya çağrıldılar, bayanlar kazak örmeye başladı. Bayan Borboie sıkı olduğu kadar da bol bir örgüyle kendini gösterdi, Poldevya ordularının zafere ulaşması için kilisede en büyük mumu da o yaktırdı. Bobislas yirmi sekizine basıyordu, kentte bulunan süvari alayına alındı hemen. Üniformasının, kayışlarının içinde parıl parıl, başında tüylü bir kalpak, belinde dizlerini döven, dört ayak uzunluğunda bir kılıç, kişisel önemi ve Poldev toprağının şanlı koruyucusu olarak ayrıcalıkları konusunda aşırı bir görüşe vardı. Gözüpekliği ve yüzsüzlüğü nerdeyse hiç sınır tanımaz oldu. Çarpışmaya gitmeyi beklerken, savaş onun için bol bol yiyip içmeden, kafa çekip keyif sürmeden başka bir şey değildi, siviller için canından olacağını öne sürerek her geçen gün biraz daha olmayacak şeyler istiyordu onlardan. Kentte göz ve el atmaya kalkmadığı tek kız, tek kadın yoktu, kiliseye, hatta evlerine kadar arkalarından gidiyor sıkıştırıyordu zavallıcıkları, babaların, yılmış kocaların kesesini utanmadan boşaltıyor, gerekirse, ülkenin savunmasına katkı kisvesi altında yolcuların varını yoğunu ellerinden alıyordu. Bayan Borboie, o zamana kadar az da olsa bir sevgi besliyordu bu yoldan sapmış yeğene, bundan sonra ondan nefret etmeye, en bayağı günahları cisimlendiren bir yaratık karşısında ancak erdemin gösterebileceği bir ateşlilik ve güçle nefret etmeye başladı. En kutsal görevlerinden biri saydığı bu kin, askerin kendisini görmeye gelmesine engel olmuyordu. Bir sürü iğrenç küfürler, geldiğini daha yaşlı bayanın oturduğu sokağın başından haber veriyordu. Sendeliyor, koca kılıcı eşyalara çarpıp takılıyor, ağzından küfürden başka merhaba çıkmıyor, geğirerek, bağırıp çağırarak, parasını çıkarmasını, elini de çabuk tutmasını söylüyordu. Hatta, birçok kez istediğini yerine getirmekte geciktiği için kılıcını yarı yarıya kınından çıkarmış, kutsal kızı uzunlamasına ikiye bölmekle tehdit etmişti.

Her neyse, altı aylık haydutluk ve serserilik yaşamından sonra, süvari Bobislas atı ile birlikte bir vagona bindirilip dosdoğru cepheye yollandı, Cstwertsktst kenti de rahat bir soluk aldı, insancıkların sevinci o kadar büyüktü ki çok güzel bir hükümet bildirisinin farkına bile varılmadı. Bayan Borboie'ye gelince, ışıkla, tatlılıkla dolu, yepyeni bir yaşama doğar gibi oldu. Dualarını söylerken, çocuksu sesler buluyor, geceleri düşlerinde melek kanatları hışırdıyordu.

Bobislas gideli altı ay olmuş, Poldev orduları başarıyı da, başarısızlığı da tatmıştı, derken bir grip salgını Cstwertskst kentini kasıp kavurmaya başladı. Bayan Borboie hastalığa ilk yakalananlardan biri oldu, ölümü dinginlikle karşıladı. Vasiyetinde malını mülkünü bölgenin en kutsal kuruluşlarına bıraktıktan son kutsamaları dupduru bir sofulukla karşıladıktan sonra, sabahın beşinde, Tanrı'nın adını anarak öldü. Haber kentte yayılınca yaşlı kızın o akşam çorbasını cennetin melekleriyle içeceğinde hemen herkes birleşti.

Göğün Kapıları'na yaklaşınca bayan Borboie tuhaf bir görünümle karşılaştı, başlangıçta hiçbir şey anlayamadı. Giriş yolları, yol kıyılarına yatmış ya da oturmuş askerlerle dertli dertli bakan iki sıra sivil arasından gürültüyle geçen asker taburlarıyla doluydu. Bayan Borboie, ilerleyen taburun yanında, kaygısızca gidiyordu, bu sırada adıyla çağrıldığını duydu. Başını çevirince, yolun kıyısına oturmuş siviller arasında, Bobislas'ın karısını kirlettiği noteri tanıdı. Adamcağız, kendisinden on beş gün kadar önce gitmişti mezara, saygılarını sundu, iyilik dolu bir alayla gülümsedi, böyle aceleyle nereye gittiğini sordu.

"Hesap vermeye," dedi yaşlı kız.

"Ne yazık!" diye içini çekti noter. "Hesap vermek zamanımız kolay geleceğe benzemiyor."

"Siz öyle sanıyorsunuz. Beni neden geri çevireceklermiş bilmek isterdim doğrusu..."

"Çok basit, anlamak için gözlerinizi açıp bakmanız yeter. Savaş Poldevya sınırlarını kasıp kavurmaya başlayalı beri, yal-

nız askerler giriyor içeri. Dörder kişilik sıralarla göğe giriyorlar, hem de en küçük bir inceleme yapılmadan, işlemiş olabilecekleri günahların hiçbirini göz önüne alınmadan.."

"Olur mu hiç?" diye mırıldandı yaşlı kız. "İğrenç birşey olur böylesi..."

"Tam tersine, bundan doğru bir şey olamaz. Kutsal bir amaç uğruna ölenler, cennete girmeye hak kazanırlar. Hak yolunda çarpışarak Tanrı'yı kendi yanlarına çeken Poldev askerlerinin durumu da bu. Moltonya savaşçıları da aynı durumda. Bize söylemiyorlardı ya Tanrı onlarla da birlikmiş. Hepsi büyük bir kalabalık oluşturuyor, savaş da daha uzun zaman sürecek korkarım. Her iki yanda birliklerin morali yüksek, generaller hiçbir zaman bu kadar ustalık göstermemişlerdi. Savaş bitmeden bizimle ilgileneceklerini ummayın. Kargaşada dosyalarımız kaybolmadıysa, ona da şükür."

Noterin söyledikleri, bayan Borboie'yi çok sarstı önce. Biraz düşündükten sonra, sözlerinin doğruluğundan kuşkuya düştü. Yaşarken oldukça dürüst bir adamdı noter, din konusunda hiçbir zaman fazla çaba göstermemişti, üstelik oburluğu kadar cimriliğiyle de ün yapmıştı. Ruhunu cehenneme yollaması için bu kadarı yeter de artardı bile.

Askerler, atlı ya da yaya, gözler kamaştıran Cennet Kapıları'ndan şarkılar söyleyerek içeriye giriyorlardı. Kapıların bomboş bırakılmış çevreleri, büyük bir alana dönüşmüştü. Kapıların üst yanında, ermiş Pierre bir bulutun üzerinde oturmuş, taburların girişini denetliyor, girenleri deftere işliyordu. Bayan Borboie, rahat bilincin bilinçsizliğiyle, gözünü bile kırpmadan, alanın ortasına vardı. Büyük bir melek geldi yanına, bir cennet müziği gibi alabildiğine tatlı bir sesle:

"Hanım, geri dön," dedi. "Sivillere alanın yasak olduğunu biliyorsun."

"Güzel melek sen benim kim olduğumu bilmiyorsun herhalde. Ben bayan Borboie'yim, Cstwertskst'liyim. Yaşım altmış sekiz, hâlâ bakireyim, ömrümce Tanrı'nın kutsal adının aşkı ve

korkusu içinde yaşadım. Bizim bölgenin papazı, benim bilincimle ilgilenen..."

Yargının hoşgörüsünü sağlayacak niteliklerini saflıkla, birer birer sayıp döküyor, boşu boşuna kendisini durdurmaya çabalayan meleğe kulak asmadan ilerlemesini sürdürüyordu.

"Ama, dedim ya, alan.."

"...Sabah duası, Tanrı'ya şükür, her zaman saat altı ayini. Ayinden sonra ermiş Joseph'ten özel olarak yardım dileme, Meryem'e şükürler. Saat onda tespih, arkasından Kutsal Kitap'tan bir bölüm. Öğlen de *Benedicite*..."

Büyük melek yönetmenliğin yasaklamasına karşın, ona dikkatle kulak vermekten kendini alamıyordu artık. Bu gök yaratıkları için, hiçbir şey yaşlı sofu kızın üstün niteliklerinin ve hayır işlerinin öyküsü kadar çekici, coşturucu değildir. Bizim burada, Alexandre Dumas'nın bir romanına gösterdiğimiz ilgi, onları iyilik yolunda binlerce ufak ve günlük çabanın öyküsü karşısında saran tatlı üzüntü titreyişi konusunda ufak bir görüş bile veremez.

"Dinle," dedi bu iyi melek. "Durumun çok ilginç görünüyor bana. Senin için bir şeyler yapmaya çalışacağım."

Bayan Borboie'yi Pierre'in kurulup oturduğu bulutun dibine götürdü, bir kanat vuruşuyla havalandı, gitti, şanlı kapıcının sağ kulağına eğilip konuştu, o da dikkatle dinledi, ancak gözlerini asker taburlarından ayırmıyordu.

İş olup bitmişti neredeyse, neredeye Bayan Boboie için yasağı kaldıracaktı. Ama bu sırada başka bir melek gelip sol kulağına eğildi, Poldevya sınırında büyük bahar saldırısının başladığını bildirdi. Ermiş Pierre, dünyanın bütün sivillerini süpürürcesine kolunu sallayarak böğürürcesine buyruklar vermeye başladı.

Bayan Borboie geldiği yoldan siviller arasına itilmişti, yüreği korkunç bir kederle doluydu, şimdi daha da çoğalan, aceleyle ilerleyen taburların gittiği yönün tersine doğru gidiyordu. Piyadeler, kazmacılar, avcılar, süvariler, topçular, iyi kötü bir dü-

zen içinde yol alıyorlardı, silahları bazen birbirine karışıyor, yürüyüşe geçmiş bulunan büyük ordudan büyük bir uğultu yükseliyordu. Subaylar bağırarak komutlar veriyor, askerler şarkı söylüyor, adamdan adama, sınıftan sınıfa küfürler yağdırıyor, sivillere sorular soruyor, kadınları matrağa alıyor, hep bir ağızdan, kahramanlık gelenekleri arasında yer alan açık saçık şarkılar söylüyorlardı. Bazı bazı bir tıkanma oluyor sonu gelmez sürüyü durduruyordu. Sıralar birbirine çarpıyor, kargaşalık ve bekleyiş, bitmez tükenmez lanet fırtınalarına yol açıyor, topçular piyadelere sövüyor, piyadeler suçu süvarilere, el bombacılara yüklüyorlardı. Bu gümbürtü bayan Borboie'nin kulaklarını sağır etmişti, şimdiden cehennemde olduğunu düşünecekti neredeyse. Şaşırıp kalmıştı, yol boyunca, sık sık hendeğin içine yürüyor, bu duygusuz siviller kalabalığı arasında Cstwertskst noterini, ya da başka bir tanıdığını arıyordu bu acı dakikalarda tanıdık bir kimsenin yanında olursa iyi kötü bir güç bulabilirdi belki. Birçok kez, yüz ağızdan birden yükselen, yüzler kızartıcı nakaratlar çarptı suratına. En sonunda, hendeğin ardına oturdu, yorgun, umutsuzdu, yüzü gözyaşlarına batmıştı.

Biraz ötede, taburlar arasında bir tıkanıklık, bayan Borboie'nin karşısına düşen süvari takımını durdurdu. Ak bıyıklı yaşlı bir yüzbaşı, askerlerin önünde, kalpaklı başını kolunun altında gururla taşıyor, bineğinin sabırsızlığını yatıştırmaya çalışıyordu. Gittikçe uzayan bekleyiş onu da kızdırdı, kafasını kılıcının ucuna takıp ileride olanları görmek için, kolunu gererek havaya kaldırdı. Birdenbire, kızgın, gümbürtülü bir haykırış, bayan Borboie'nin dikkatini çekti.

"Allah kahretsin!" diye haykırıyordu yaşlı yüzbaşı. Gene bu trenci domuzları karıştırdı ortalığı! Biliyordum! Pis herifler! Kalpazanlar! Yaya jandarmalar gibi ata biniyorlar! Trencilerin cennette işi ne? Gazcılar da girsin öyleyse! Tanrı bin bir belalarını versin!"

Arkasındaki bütün süvariler, üzengilerinin üzerinde dikilip hep birden ulumaya başladılar:

"Kahrolsun trenciler! Bütün trenciler, pis herifler! Trenciler cehenneme!"

Sesler böylece birbirine uyunca, kendi onurlarına bir ilahi söylediler, ilahi şöyle başlıyordu:

Cstwertskskt' in süvarisi
Geldi mi garnizona
Tüm Cstwertskskt kızları
Doluverir balkona...

Bayan Borboie, önünde bulunanların Cstwertskst garnizonunun süvarileri olduklarından kuşkusu kalmadı. Gerçekten de, ak bıyıklı yüzbaşıyı tanıdı, kentin kaldırımları üzerinde, kılıcını sürükleyerek geçişini sık sık görmüştü. Bir de kapatması vardı, edepsiz bir karıydı kapatması yaşlı yüzbaşı ona kürkler, ipekli giysiler alırdı. Yaşlı kız, kapatma tutma suçu işlemiş bir adama Gök Kapılarının açık olduğunu düşününce titredi.

Bakışlarını sıralar üzerinde dolaştırınca, daha birçok tanıdık yüzler gördü, bunlardan biri de, bir kız gibi güzel genç bir asteğmendi. Birlikte kendisi gibi güzel çocuklardan hoşlanırdı, hakkında da yaşlı kızın pek anlamadığı, ama kadınlar seslerini alçaltarak konuştukları için kuşkulu bulduğu şeyler anlatırlardı. Ama bu onunda dosdoğru cennete gitmesini engellemiyordu.

Bayan Borboie, şimdi son sıraları gözden geçiriyordu, zorlu bir çığlık, kızgın bir şaşkınlık çığlığı çıktı gırtlağından. Sürünün kuyruğunda, arkadan gelen subay yerinde duran atlının, ciğeri beş para etmez yeğeni Bobislas olduğunu görmüştü. Bir başkaldırı duygusuyla yerinden fırladı, hendeğin kıyısına dikildi. Kendisi belki de geri çevrilmek üzere, yıllarca kapıda beklesin de bu hırsız herif, bu yüreksiz, onursuz haydut, bu en yüz kızartıcı günahlara bulanmış alçak, en ufak bir tartışma olmadan cennete girme onuruna erişsindi!

O yaşlı kız yaşamını, dualarını, iyiliklerini düşününce, yüreğini dolduran başkaları duygusu, kesin ve derin bir cesaret kı-

rıklığına bıraktı yerini. Bu arada, Bobislas da onu tanımış, atını yolun kıyısına sürüyordu.

"Vay canına, işte bizim viyok! Nasıl da buluşuyor insan," dedi.

Moruk anlamına gelen bir Poldev deyimi olan viyok sözü, en saygısız türünden, alaylı, kötü bir niyet içerir. Bobislas'ın dudaklarında biraz kin de taşımıyor değildi.

"İkimizin de aynı zamanda zıbarması tuhaf," diye sürdürdü. "Görüyorsun ya eskiden söylemek istediğin gibi kadar kötü gitmedi benim işler. Bu kez geleceğim güvencede. Anladığıma bakılırsa, sen bu kadarını söyleyemezsin, ha?"

Bayan Borboie, bu alaydaki acımasızlığa katlanamadı, ağlamak için yüzünü ellerinin içine sakladı. O zaman Bobislas duygulandı, iyilik belirten bir sesle:

"Ağlama canım, ağlama," dedi. "Gerçekte göründüğüm kadar kötü bir hayvan değilim. Bak seni sıkıntıdan kurtaracağım. Bin terkime."

Bayan Borboie, anlayıp anlamamakta kararsızdı, ama tabur yürümek üzere olduğu için, Bobislas eğildi, kollarına alarak terkisine bindirdi onu.

"Belimden tut, iyice sarıl bana, kalçalarını göstermekten de korkma, nasıl olsa gözden kaçmayacak. Her neyse, ne var ne yok Cstwertskst'te?"

"Noter öldü. Az önce yolun kıyısında gördüm."

"Zavallı adam! Oysaki ben onun karısını kirletmiştim, anımsıyor musun."

Bayan Borboie rahat olmaktan çok uzaktı, Bobislas'tan kendisini bırakmasını rica edip etmemeyi düşünüyordu. Kilisece kutsanmış bir yaşlı kız için, bir süvarinin terkisinde, kendisine gülen askerler arasına bulunmak, çok aykırı bir durumdu.

Ama işin en kötüsü bu değildi, dahası da vardı. İnsan arkasında Hıristiyan kusursuzluğunu aramakla geçmiş bir yaşam bıraktı mı, kurtuluşunu en kötü günahlara batmış bir çapkına borçlu olması, yürek yakıcı bir ayıptı. Gök atına kurnazlıkla,

düzenle girdiğini düşünmek de yürek dağlamakta bundan hiç geri kalmazdı.

"Görünmece, yakalanmaca yok," diyordu Bobislas, "İyice sarıl bana."

Bayan Borboie, içinden pazarlıklı bir kuşkuyla, "Feleğin işlerine akıl sır ermez," diye düşünüyordu. Atlar yavaş gidiyorlardı, ikide bir durmalar da acısını büsbütün uzatıyordu. En sonunda, atlıların birliği, Gök Kapılarının önüne geldi.

Göksel borazanlar Cstwertskst süvarilerinin marşını çalmaya başladı, sürünün başı da kemerin altından girmeye başladı. Ermiş Pierre, bulutunun üzerine kurulmuş, girişi uyanık bir gözle denetliyordu.

"Büzül, iyice büzül," diye fısıldadı Bobislas.

Öğüt yersiz mi yersizdi. Bayan Borboie, utançla, ürperişle büzülmüştü kara giysilerinin içinde, atın terkisinde unutulmuş bir giysi çıkınına benziyordu. Hayvan kapıya gelmiş, boynunu içeri sokmak üzereydi, ama buluttan gelen zorlu bir ses, daha ileri gitmesine engel oldu:

"Hey, asker, dur bakalım!" diye bağırıyordu ermiş Pierre. "Terkinize aldığınız bu kadın neyin nesi?"

Yaşlı kız, korkusundan tutunamaz olmuştu, neredeyse attan aşağıya düşecekti. Süvari Bobislas, üzengilerinin üzerinde hafiften doğruldu, rahat bir devinimle Ermiş Pierre'e döndü, kalpağını eğdi, güven dolu erkekçe bir sesle yanıt verdi:

"Alayın orospusu, efendim!"

"Ha! Öyle mi... Geçin..."

Bayan Borboie, bu son alçalışı bir hıçkırık içinde sineye çekti, ama bir saniye sonra unutup gitti, çünkü Tanrı Ülkesine girmişti artık, burada niçinler, nasıllar hiç ama hiç anlam taşımıyordu.

Üç Zabıta Olayı

İki katil, aysız bir gökyüzü altında, bir dört yol ağızında karşılaştı. Karanlıkta, öyle büyük önlemlerle yürüyorlardı ki, birbirlerinin ayak seslerini duymadan karşılaşıverdiler. İkisi de ürperdi, her biri bir tehdit saydı bu ürperişi. Daha iri olanının omuzları güreşçi omuzları gibiydi, başı elma büyüklüğündeydi, iki parmağının arasında salladığı sopayı sıktı. Öteki ufak tefek, kara kuru bir adamdı, çakısını açtı. Bir an saldırıya hazır durumda, kımıldamadan durdular, omuzlarını dikmişler, boyunlarını öne uzatmışlar kesik soluklarını dinliyorlardı. Karanlıkta, belirsiz gölgeler gibi görüyorlardı birbirlerini, gözleri kaygıyla parlıyordu. En sonunda, çomaklı adamın korkuyla kenetlenmiş dişlerinin arasından bir inilti çıktı. O zaman öteki de gevşeyerek içini çekti.

"Benim adım Finard," dedi. "Bu akşam oldu. Dokuza çeyrek vardı."

Başı elma büyüklüğündeki adam da içini çekerek sopasını indirdi.

"Benim adım Gonflier," dedi. "Ben de... Tam dokuza çeyrek kala."

Bir dakika sessizce durdular, karşılaşmalarından nasıl yararlanacaklarını bilmiyorlardı daha.

"Peki," diye mırıldandı Finard, "Ne yapmak düşüncesindesin?"

Gonflier yorgunlukla ve kararsızlıkla elini salladı.

"Bilmiyorum. Burnumun doğrusuna gidiyorum. Kilometrelerce yürüdüm... Yoldan ayrılmayı göze alamıyorum."

"Ben de göze alamıyorum. Ama ormanda olsak daha iyiydi."

Gonflier çekine çekine:

"Bir süre birlikte yürüyemez miyiz?" dedi.

İki adam, ak kollu yolların dörde böldüğü yol ağzını yoklaya yoklaya birkaç adım yürüdüler. Bir yön üzerinde anlaştılar. Yolun aşağı yanından, arka arkaya yürüdüler, otlar ayak seslerini boğuyordu. Gonflier uzun adımlarla önden gidiyor, minnacık başı karanlıkta görünmez oluyordu. Beş dakika süren bir sessizlikten sonra, Finard yanına yaklaştı.

"Düşünüyorum da..." dedi alçak sesle.

Gonflier bir korku çığlığı kopardı, arkaya döndü, sopasını havaya kaldırmıştı... Finard boğuk bir sesle:

"Ne o.. Ne var?" diye sordu. "Ne gördün?"

"Ha! Sen misin?" diye kekeledi Gonflier. "Budalalığa bak, seni unutmuştum. Şey sandımdı... Of, ne sandımdı ben.."

Yüzünden akan terleri koluyla sildi.

"Ne söylemek istiyordun sen? Düşünüyorum da diyordun..."

"Bilmiyorum şimdi... Hayır konuşmak için yalnız. Sen de hiç konuşmuyorsun. İki olmak neye yarar o zaman, neredeyse yalnız olduğum zamanki kadar korkuyorum. Biraz konuşabiliriz. Az önce, adımın Finard olduğunu söyledim sana."

"Finard, evet, adın Finard... Adı Finard olan insanlar tanıdım. Bir de şarapçı Finard vardır, işini bilir. Kendisinden küçük bir fıçı beyaz şarap aldığımı bile anımsıyorum. Başka Finard'lar da bilirim."

"Elbette, Finard çok bulunan bir addır. Ama hiç Gonflier tanımadın. Gonflier. Bütün adlar bilinmez ya... Söylesene! Ben mi önden yürüsem dersin?"

"Olur olur," diye onayladı Gonflier memnunlukla. "Gece öyle karanlık ki..."

Finard şimdi önden gidiyordu:

"Bereket versin ki gece var," dedi. "Her zaman gece olmaz..."

Durdu, öteki de bu kuşkulu kırda şimdiden değişik bir zabıta olayı şafağı canlandıran sözünün gerisini sormadı. Ama çok geçmeden, sessizlik çekilmez bir şey oldu. Finard durdu, çok alçak bir sesle:

"İşin nasıl olduğunu bilmek ister misin?" dedi.

"İşin mi?.. Yok, dur. Bırak da ben konuşayım, olanı biteni anlatayım sana."

"Önce ben. Dinle, hemen anlayacaksın..."

"Hayır, bırak da ilk ben söyleyeyim. Çabuk bitiririm..."

Finard, küstü, açılma girişiminin önce kendisinden geldiğini öne sürdü.

"Pekala," dedi Gonflier. "Ama çabuk ol."

Finard kolundan tuttu, konuşmak üzereyken, söyleyecekleri kafasını karıştırdı, biraz duraladı.

"Ben kötü bir adam değilim gerçekte," dedi. "Hiçbir zaman da kötü bir adam olmadım. Küçükken..."

"O kadar eskiye gitme," diye kesti Gonflier. "İlk günah çıkartmanı da anlatacak değilsin ya bana!"

"Gerçeğin ilk ucunu bulmak gerek... Neyse... Beş yıl önce..."

"Yakına gel be kardeşim, yakına! Bitiremezsin yoksa..."

"Pekala, iki yıl önce bir kadına rastladım. Sarışın ama ne sarışın, biliyor musun! Onun ne sarışın olduğunu göz önüne getirebilmek için bu gece gibi gece ister. Hem de güzel, altın gibi bir cilt ki, anlatamam, sonra her yanı..."

Bir an daldı, Gonflier de bundan yararlanarak söze karıştı:

"Benim karım o kadar sarışın değildi. Hatta iyi bakılınca daha çok esmer olduğu anlaşılırdı...."

"Kessene sesini sen, anlatmama engel oluyorsun. Onun nasıl olduğunu söyledim sana. Gerçekten güzel bir kadındı..."

"Çakıyorum dalgayı. Birden kıskanmaya başlayacaksın, olur

her zaman. Benim karım..."

"Senin karını söylemiyorum, sarışını söylüyorum. Daha ilk görüşmede deli gibi tutuldum. Oysa evliydim, bir de kızım vardı, altı yaşında. Olsun. Yapmamalıydın mı diyeceksin? Evet, yapmamalıydım ama insan bir kadına vuruldu mu her şey ters gider."

"Elbette. Bir bakıma ben de... Evlendiğim zaman benim de başıma geldi... Düşün ki..."

"Dur, canım, kapa çeneni, bitirmedim daha, biliyorsun. İşin kötüsü, sarışın duldu, niçin, göreceksin. Önce her şey yolunda gitti. Haftada iki gece evine gidiyordum, gece yarısına doğru da kahvede kağıt oynamadan geliyormuş gibi karıma dönüyordum. Elverişli bir durumdu bu. Ama öteki, haftanın bütün günlerinde beni evine getirmeyi koydu kafasına. Ben istemiyordum, karım yüzünden. Sonra her akşam, bitirir insanı, evdekini de memnun etmek zorunda oldun mu hele..."

"O zaman kavga çıktı, sen de onu istemeden öldürdün. Ben..."

"Yok canım, öldürmedim, istediği gibi yaptım sonunda. Ama karım işi anladı, ben de üzülmedim değil hani. Gece yarısından sonraya kalmıyordum hiç, gece yarısından önce de dönebildikten sonra ne diye can sıkmalıydı. Söyledim, gene de söylerim, hiçbir zaman kötü yürekli olmadım ben. Ama sarışın bir türlü doymak bilmiyordu, bütün gecelerimi kendi evinde geçirmemi, hem de sabaha kadar kalmamı istedi. Benden hoşlanıyordu, buna aklım yatar ama ne de olsa... Hem sonra erkeğe bu kadar askıntı olmak da! Bütün hafta olmaz dedim, ama en sonunda, ne yaparsın, kabul etmek zorunda kaldım. Benim gibi karısını seven bir adam için zor şeydi. Sonra sarışının her gün keyifli olduğu da söylenemezdi. Kimi geceler kavganın sonu gelmiyordu..."

Gonflier sabırsızlandı:

"Anlaşıldı!" dedi. "Atıştın atıştın, sonrada öldürdün!"

"Dur yahu, bırak da anlatayım. Geçen hafta, işlerin böyle sü-

rüp gidemeyeceğini söyledi bana. Tanıdıkları durumu hoş bulmuyorlardı, haksız sayılmazdı bir bakıma. Karar vermem gerekiyordu, ya onu bir daha görmemeli ya da evimi, karımı bırakıp onunla oturmalıydım. Baştan savdım, tepeme bindi, ben de iyice öfkelendim. Orospu dedim ona..."

Gonflier memnunlukla sonuca bağladı:

"Hızını alamadın, onu öldürdün. Ben..."

"Yok canım, yok, sen de hep sözümü ağzıma tıkıyorsun. Önceki akşam kapıyı açmadı, ben de açtırmak için, önümüzdeki hafta gelip yanına yerleşeceğime söz verdim. Her zaman sözümün adamıydım ben, sözümden dönemezdim, ama inan, başıma gelenlerden hoşnut değildim..."

"Bu da senin onu..."

"Her şeyden önce karıma durumu bildirmem gerekiyordu, bana en zor gelen de buydu. Hiçbir şey söylemeden gidebilecek kimseler vardır, ama ben ona bu kabalığı yapmak istemezdim. O akşam, küçük kızla birlikte, masanın başındaydı, ikisi de karşımdaydılar. İskemlenin üzerinde sallanıyordum, konuşmayı geciktirip duruyordum. 'Marie, Marie' diyordum, 'Marie...' Ama arkasını getiremiyordum. Bakışı onun hesabına üzüyordu beni. Onu bu durumda görünce yüreğim parçalandı. Kalktım, büyük bir ekmek bıçağı aldım, göğsüne sapladım. Ne yaptığımı bilmiyordum. Bıçağın sapına çöküyordum, öteki elimle de başını okşuyordum. Cici cici bakıyordu bana, biliyor musun. Sonra gözleri döndü. Ölmüştü."

Finard uzun uzun içini çekti, yorgun bir sesle sürdürdü konuşmasını:

"Kızın bağırdığını duyunca korku yakama yapıştı. Masanın üstünden bir parça ekmek aldım, kapıyı kilitleyip çıktım...."

"Ne de olsa üzücü bir durum," dedi Gonflier.

"Ne demezsin? Öyle iyi bir kadın. Kabak onun başına patlayacakmış. Ama suç bende değil..."

'Olacağa karşı ne gelir elden? Bak ne diyeceğim sana, daha dün, aklımdan bile geçmiyordu..."

"Kendi işlerini anlatacağına bana yanıt versene sen! Benim işi konuştuğun yok hiç! Ben karının kötülüğünü mü istiyordum? Suç ben de mi? Kötülük edebilecek bir adam olmadığımı anlamışsındır!"

"Senin kötü bir adam olduğunu söylemedim," dedi Gonflier. "Benim için de aynı şey tıpı tıpına! Dur da anlatayım..."

Finard ona söz vermeye hemen razı olmadı. Çok çabuk anlattığını, öyküye başından başlamak istediğini söylüyordu. Öteki öfkelendi.

"Bütün ülkeyi arasan benim gibi yumuşak başlısını bulamazsın," diye başladı Gonflier. "Bir hayvana bile kötülüğüm dokunmadı hiç. Hiç yoktan ağlayıverirdim, cenazelerde beni hemen ailemin arkasına atmak bir alışkanlık olmuştu. Yufka yürekli olduğumu göstermek için bundan iyi kanıt bulunamaz!"

"İlle de böyle olması gerekmez," diye karş çıktı Finard. "Belki de iyi giyindiğin için öyle yapıyorlardı."

"Evet, bu da var. Ama yumuşak başlıydım, uydurmuyorum. Gonflier'yi tanıyan herkes söyleyecektir bunu sana."

"Peki ben?" diye haykırdı Finard. "Benim yufka yürekli olmadığımı mı söyleyeceksin yoksa?"

"Benim gibi değil elbet. Seni kızdırmak istemem ama, görüyorsun olanak yok."

"Ne biliyorsun? Bak, nasıl olduğunu anlatacağım sana, bu kez iyi anlatacağım. Anlamadığından kuşkum yok.

"Karının öyküsüyle kafamı şişirme," dedi Gonflier. "Dinle beni."

On yıl geriye döndü, uzun bir öyküye başladı, sık sık aile çıkarlarından, çayırlardan, bakımsız hayvanlardan söz ediyordu. En sonunda akşam dokuza çeyrek kala, acı olay patlak veriyordu.

"Ahıra girince bir de ne göreyim, ineklere yem verilmemiş. Tepem attı, anlarsın. Mutfağa gittim. Karım oradaydı, iki çocuk

da ayaklarının dibinde. Ben öfkeliydim, hayvanlar yüzünden. 'Mutfakta dönüp duracağına, hayvanlara baksan daha iyi edersin, dedim. Hangi kadın olsa özür dilerdi, bir yalan kıvırırdı. Ya o? Nerde! Gülmeye başladı, tek sözcük söylemeden gülmeye başladı. Tepesine inmem gerekirdi elbet, ama ben hiçbir zaman bir kadın dövmedim. Yaratılışıma ters düşer. 'Yanıt verecek misin bana?' dedim gene. Gülmesini sürdürdü, hem de daha fazla güldü O zaman ne dedim, ne demedim, pek bilmiyorum ama baltayı kaptığım gibi üçünü de hakladım, onunla iki çocuğumu..."

"İşte bunda biraz ileri gitmişsin," dedi Finard. "Başına kakmak gibi olmasın ama, ileri gitmişsin."

"Anlamıyorsun," diye inledi başı elma büyüklüğündeki adam. "Bilemezsin..."

"Başka türlü yapılmayacağına göre karını öldürmen iyi. Ama çocuklar, hayır, hayır!"

"Görüyorsun sana söyletemiyorum: Kötü olmadığımın, yalnızca aklımın başımdan gittiğinin kanıtı bu. Aklı başında bir adam hiçbir zaman böyle birşey yapmazdı. Benim yerime koy kendini. Ama nerde! Düşünme çabasına katlanmıyorsun ki."

"Ben senin yerinde olsam, daha iyi davranırdım," dedi Finard. "İşte bu kadar."

"Gene de karını öldürdün," diye atıldı Gonflier. "Öfkeli olmak gibi bir özrün de yoktu. Tersini söyleyebilir misin?"

"Orası öyle ama ben küçüğün kılına bile dokunmadım!"

"Dokunmadın ama anasının cesediyle birlikte hapsettin. Ben böyle bir şeyi hiçbir zaman bağışlayamam. Hiçbir zaman!"

"Ama sana bir şey yapmamış olan iki çocuğunu öldürdüğün için kendini bağışlıyor musun? Söyle, söyle, çekinme."

Gonflier göğsüne vura vura, yüreğinin pişmanlıkla parçalandığını söyledi.

"Olsun," diye yanıtladı Finard. "Benim kadar üzgün olmadığın ortada. Doğrusunu istersen, karşılaştırılamaz bile."

Uzun zaman paylaşamadılar acı çekme nişanını, tartışıp dur-

dular. Çektikleri acıdan öyle bir coşkunlukla söz ediyorlardı ki, en sonunda hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Birbirlerine avutucu sözler söylüyor, sırtlarına şaplaklar indiriyorlardı. Önlerinde, yolun sonunda, ay doğmuştu, ormanla kapanan düz bir görünümü aydınlatıyordu. Önce Finard topladı kendini, derdini bastıramadığını ama canının yandığını belirtmeyi de unutmadı. Sonra ekledi: "Ağlamak biraz rahatlatır insanı, ama fazlaya da kaçmamalı."

Başını eğdi, ay ışığında arkadaşını inceledi. Finard'ın dar bir alnı, bir buldog köpeği çenesi, iri, maskara burnunun altında da güzel, kara bir bıyığı vardı.

"Sen de benim gibisin," dedi Gonflier. "Adam öldürecek surat yok sende."

Finard, kara bıyığıyla buldog çenesinin arasından, tatlı bir içlilikle gülümsedi:

"Ne sen, ne ben, başımıza geleni hak etmedik," dedi.

"İkimiz de uslu çocuklardık, en iyiler de kötü kadınlara düşerler hep... Hiç fark etmedin mi?"

"Sorar mısın? Bir amcam vardı, ne iyi adamdı, bilemezsin. Ama karısı hır çıkarmak için neden arar dururdu, burasına geldi adamcağızın, en sonunda diri diri gömdü karıyı... Bereket versin, olay memleket dışında duyulmadı, ama bu da gösteriyor ki..."

Finard'la Gonflier, yaşlı amcanın öyküsüyle keyfe geldiler, ölçüyü kaçırmadan gülmeye başladılar.

"Bu mutsuzluk içinde, birbirimize rastlamamız ne de olsa bir şans," dedi Finard.

Dostça bakıyorlardı birbirlerine, yalnızlığın acısını çekmemenin mutluluğu içindeydiler. Yalnız serüvenlerinin benzerliğiyle değil, karşılıklı bir anlaşmayla da bağlanmışlardı birbirlerine. Bu da pişmanlıklarını hafifletiyordu. Suçu yazgıya yükleyerek öldürme düşüncesine alışıyorlardı. Kendilerini cehennemlik, alışılmış yaşamdan kopmuş buluyor, düzenlerini ayrı bir dünyada kurmaya başlıyorlardı. Şimdi birbirlerinin yaşa-

möykülerini sabırsızlık göstermeden dinliyor, iyilik belirtileri bulmaya çabalıyordı.

"Ömrüm boyunca yaptığım iyiliklerden ötürü birçok şeylerim bağışlanabilir," diyordu Gonflier.

"Benim de öyle," diyordu Finard. "Yaptığım bütün iyilikleri, o hiç göz önüne alınmayacak iyilikleri düşünüyorum da... Ama bu iş böyledir. Kimseden minnet beklememeli... Benim kadar sen de bilirsin onları..."

"Bir akşam iyi olmaktan bıktın mı bütün gerisi unutuluverir."

Kendi iyilikleri üstüne, insanların nankörlüğü üzerine gözyaşları döktüler gene, Tanrı'mnki de insanların ki de olmayan belirsiz bir adalete, kendilerine göre düşledikleri yeri dünyaya yaraşır bir adalete seslenişlerle ikide bir ara verdiler hıçkırıklarına. Ova öylesine sessizdi ki, dünyada yalnız olduklarına inanabilirlerdi, biraz inanıyorlardı da buna. Birbirlerinin günahlarını çıkara çıkara, amaçlarının suçsuzluğunu vurgulaya vurgulaya iyiden iyiye güvene gelmişledi. Bir tehlikeden kaçmak yerine, mutlu bir beklentiye, hiçbir yere yerleştiremedikleri, ama iyilikleriyle ışık ışık bir cennete doğru gidiyorlarmış gibi bir duygu vardı içlerinde. Uzun adımlarla gidiyor, varmakta acele ediyorlardı.

İki üç yüz metre önlerinde, yol korulara giriyor, onlar da bir güven duygusuyla, ormanın ışığıyla oyulmuş, parçalanmış yandan görünüşüne bakıyorlardı. Ormana girecekleri sırada, Finard birkaç dakika dinlenmeyi önerdi, cebinden bir parça ekmek çıkarıp ikiye böldü, küçük parçayı kendine ayırdı. Yolun kıyısına, Gonflier'nin yanına oturdu.

"Olan oldu," diye içini çekti. "Üstelemek boşuna. Biz istemedik, ama oldu, üzülmekten başka bir şey gelmez elden..."

"İkimiz de biraz budalalaşıyoruz bu yüzden. Düşünmesini bilmek gerek. Kendimizi dinleseydik, bir şey yemezdik artık."

"Önemli olan içimizde hiç kötülük olmadığını bilmek. Nice insanlar tanırım ki, söyledikleri gibi hiç kötülük yapmamış olsalar bile bu kadarını söyleyemezler. Çok tanırım böylelerini, o kadar çoktur ki sayamazsın!"

Gonflier de bu alçak insanları düşünerek ekmek parçasını öfkeyle ısırıyordu. Finard usul usul:

"Onlar gibi olmaktansa kendim olurum, daha iyi, işte bu kadar!" dedi.

"Ya ben! Bu heriflerle nasıl yaşayabildiğimi düşünüyorum da!... Hiçbir şeye üzülmez oluyorum artık!"

"Gerçekten de böyle olmak gerek," diye içini çekti Finard. "Bereket versin, herkes onlar gibi değil. Ne de olsa ötekilerden daha iyileri var yığının içinde."

Gonflier hırçın bir sesle:

"Onları tanımak isterdim doğrusu!" diye karşı çıktı.

"Karılarına, bir dostlarına, kaynanalarına kızdıkları bir sırada ya da paraya gereksinimleri olduğu bir sırada ellerinin altında bir bıçak ya da bir balta bulunduğu için gece ile korular arasında koşan zavallıları düşünmek gerek,. Vardır böyleleri, biliyor musun, vardır..."

Gonflier bütün bu talihsizlikleri dinleyince dertlendi, düşünceli düşünceli sordu.

"Çok mudurlar dersin?"

"İnsan düşünemez bile! Ama gazetelerde zabıta olaylarını okuman yeter. Her gün sütunları doldururlar."

"Öyleyse bizim, bizim ikimizin yaptığı da bir zabıta olayı mı?"

"Başka bir şey değil."

Dostça gülümsediler birbirlerine, bir an sessiz sessiz düşündüler.

"Böylelerinin çok olduğunun kanıtını da karşılaşmamız," dedi Finard. "Daha başkalarının da bulunduğundan kuşkun olmasın, hepsi bir araya gelse bayağı kalabalık olurdu. Bir kent yetmezdi yerleştirmeye."

"Bir kent..." diye mırıldandı Gonflier." Biz bize olacağımız bir kent..."

Finard düşlere daldı:

"Sarışını da oraya getirirdim," diye söylendi.

"Benim de baltalarım, bıçaklarım, tüfeklerim olurdu, bir ev dolusu..."

Birkaç dakikadır yürüyorlardı, bir ayak sesi duydular, elli metre önlerinde, korudan bir adam çıktı. Ağaçların gölgesinde silinmiş, belirsiz bir karaltı görüyorlardı şimdilik, ay bu karaltıyı ovaya yansıtıyordu. Finard'la Gonflier yolun ortasında durmuşlardı, unutabildiklerini sandıkları bu dünyada birdenbire beliriveren karaltıyı görünce tüyleri diken diken olmuştu. Ne kaçmayı ne de ne yapacaklarını konuşmayı düşünüyorlardı; korkmuyorlardı bile. Şaşkınlık dillerini bağlıyordu.

Adam hızlı hızlı ilerliyordu. Gölge çizgisinden çıktığı zaman otuz metre bir şey kalmıştı aralarında. Işığa ters gelen yüzünün çizgileri seçilmiyordu, ama yürüyüşüne, elini kolunu sallayışına bakılırsa, büyük bir heyecan içinde olduğu söylenebilirdi.

Finard'la Gonflier, yürekleri merakla çarparak, bu uzak dünya habercisinin üzerlerine doğru gelişini izliyorlardı. Adamın başı açıktı, elini kolunu sallayarak konuşuyordu. Sözlerinin anlamını kavrayamıyorlardı ama bazen yakınma, bazen tehdit dolu, boğuk sesini duyuyorlardı. Birdenbire, Finard, Gonflier'nin kolunu sıktı, heyecanla.

"Bu da bizden. Bizim gibi bir zavallı. Bak, dinle..." diye fısıldadı.

"Doğru," diye kekeledi Gonflier. "Pek öyle seçkin gibi görünmüyor..."

"Yanılmak imkansız: İlk bakışta anlaşılıyor!"

İki arkadaş üzgün bir gülüşle güldüler. Keyiflenmişlerdi. Kentleri kalabalıklaşmaya, dünyaları gerçekleşmeye başlıyordu, coşmuşlardı, ayın ağarttığı ova üzerinde bir katiller ve par-

yalar ayaklanması düşlüyorlardı şimdiden. Adama doğru gittiler. Finard elini omzuna koydu, sevgi dolu, ama kravat iğnesiyle yeleğinin üzerindeki üç sıra altın zincir yüzünden saygılı bir sesle:

"Ne o," dedi. "Görünüşe bakılırsa siz de..."

"Siz de mi?" diye yineledi Gonflier.

Öteki gözlerini kaldırdı, çevresindeki iki yabancıya ilgisizlikle baktı.

"Zavallı dostum," dedi Finard. "Gene bir kadın sorunu yüzünden, değil mi?"

"Ah kadınlar..." diye mırıldandı Gonflier acımayla.

"Hep bu kadınlar!"

Adam bu sözler ve söylenme biçimleri karşısında duygulanır gibi oldu.

"Kadınlar, evet, kadınlar...." dedi yorgun bir sesle.

Ama Gonflier arkadaşça koluna girince karşı geldi.

"Bırakın beni," dedi.

Ama öyle tatlı, öyle yumuşak sesle konuşuyorlardı ki, yelkenleri indirdi. Finard da öteki koluna girmişti, içini çekiyordu:

"Biz de, biz de geçtik o yoldan... Biz de, ikimiz de, hem de bu akşam..."

"Mutsuzluğun ne olduğunu biliriz canım."

"Kadınlar her türlüsünü getirirler insanın başına," dedi Finard. Benim kadar Gonflier de anlatabilir bunu sana. İyi çocuk olmak şans getirmez adama, bunu söyleyecek üç mutsuz kişi olduk işte. Yüzüne şöyle bir bakınca anlıyorum, sen de başına geleni hak etmedin, değil mi? Tam tersi olduğuna bahse girmeye hazırım."

Adam bütün ağırlığıyla yoldaşlarının kollarına abandı. Sessiz sessiz ağlıyordu.

"Ağlayın, ağlayın," dedi Gonflier "Açılacaksınız göreceksiniz. Biz de ağladık."

"Sana en iyi gelecek şey, dostlarına içini dökmedir," dedi Finard.

Adam başını salladı, ıslak gözlerinin üzerinde gözkapakları kıpırdadı.

"Adım Langelot," dedi. "Altı yüz bin frank yıllık gelirim var.."

Gonflier hayranlıkla küfretti. Finard kederle elini salladı.

"Yazık doğrusu," diye mırıldandı. "İnsan böylesine zenginse canının istediğini söyler."

"Başıma gelenleri iyi anlayasınız diye söylüyorum. Geçen yıl, bir kadınla tanıştım ve bu kadına asılmak önlemsizliğini gösterdim. Güzel gözleri, hoş sesi vardı. Şimdi, karanlıkta düşünüyorum da aklımı başımdan alan sesti diyorum. Bu sesi duymadan edemez olmuştum, öylesine tatlı, türkülü..."

Gönül ferman dinlemez," dedi Finard. "Gerisi de böyle..."

"Kendisini sevdiğimi söyledim mi gülerdi. 'Emin misiniz,' derdi. Tanrım..."

Langelot ağlamaya başladı, ama Gonflier yeniden topladı kendisini.

"Haydi canım, cesur ol. Tut kendini. Bir kadın sesi için!"

"Elbette, bir kadın sesi için, ne sandın ya! Bekardım, ama niçin evlenmeden ona söz açmadığımı anlarsın. Altı yüz bin frank gelirim oldu mu sağa sola saçmaktan çekinirsin.. Ah! Önlemli davranmakta haklıydım. Bilseydim... Gene de verirdim kararımı, kırmızı sakallı ortak bir dostun öğüdü üzerine..."

Langelot yumruklarını sıktı, böyle patlamalara alışmamış, beceriksiz sesle bağırıp çağırmaya başladı:

"Pis herif! Ben onun kırmızı sakalını ağzına sokarım! Haydut! Şimdi burda, yolun ortasında bir elime geçse... Benden özür dilemek zorunda bırakırdım... Canına okurdum! Kırmızı sakalının altındaki gırtlağını sıkardım!"

Gonflier, babaca, uzlaştırmak istercesine karşı geldi:

"Yok canım, bunu yapmazsın," dedi.

"Nasıl, ben mi yapmazdım? Acıma yok, işitiyor musun! Boğardım onu..."

"Bu da akla uygun bir şey olmazdı," dedi Finard. "Yetinme-

sini bilmeli. Düşünme artık o herifi, kırmızı sakalı düşünme artık"

"Düşünmemek mi?" diye güldü Langelot. 'Sonunu bekle sonunu... Bu pis herif beni en sonunda inandırdı işte. Ona bakarsan kadında insanı baştan çıkarmak için herşey vardı, bütün üstünlükleri kendinde toplamıştı, ben de buna inanmaya çoktan hazırdım. Baştan çıkarıcı olduğu doğruydu. Ama cebinde meteliği yoktu; umut olarak bir dayısı vardı yalnız, işini bilir karıydı, 'yaşlı dayım' diye söz ediyordu ondan, ama adam kırk beşinde var yoktu, demir gibi de sağlamdı. Ah! Adam gibi davransaydı, evli bir kadının nasıl davranması gerekirse öyle davransaydı, bunun için ona kızmak aklımın ucundan bile geçmezdi. Siz beni kızgın görüyorsunuz, ama genel olarak hiç kötülüğüm yoktur."

"Biz de öyleyiz!" diye bağırdı Finard'la Gonflier. "Bizden yumuşağını bulamazsın!"

Langelot acı acı güldü, öyküsünü unutarak sessiz bir düşünceye daldı.

"Hepsi bu değil," dedi Finard. "En önemli yeri kaldı."

"Doğru en önemlisi, hem de ne acısı. Geçen yılın sonunda evlendim işte. Tören çok güzel oldu, kilise dopdoluydu. O da tanığımızdı. Haydut! Ondan sonra hiç evimden çıkmazdı. Aile dostuydu, karımla da yatıyordu, hemen söyleyeyim daha iyi!"

"Bunu başlangıçtan beri bekliyordum doğrusu," dedi Finard.

"Ben de," dedi Gonflier "Sen yabancının sözünü eder etmez bir şeylerden kuşkulandım."

"Tuhaf. Ben her gün görüyordum onları, ama böyle bir şey aklımdan bile geçmiyordu. Ne yalan söylemeli, karımla birlikte çok mutluydum. Evleneli beri daha çok seviyordum onu, her gün biraz daha fazla seviyordum. Öyle tatlı bir sesi vardı ki... Öyle şeyler vardır ki anlatamazsın, düşünürsün yalnız; ama evlilik, güzel kadın seslerine, alçakgönüllülüğün iyi yetişmiş bir genç kıza yasak ettiği perdeler verir. Yeryüzünde benim kadar mutlu bir insan daha bulunabileceğini sanmıyordum. Ben böy-

le düşünürken onun bir oynaşı olsun. Ama rastlantı kanıtı elime vermese haberim bile olmayacaktı. Bazen, bazı işlerimle ilgilenmek için iki üç günlüğüne evden ayrılıyordum. Bu akşam, umduğumdan bir gün önce döndüm. Hava güzeldi, istasyondan yürüyerek geldim..."

"Özür dilerim," diye sözünü kesti Finard. "Evine saat kaçta geldin?"

"Yanılmıyorsam tam dokuza çeyrek kala değildi daha."

"Tıpkı bizim gibi!" diye haykırdı Finard. "Dokuza çeyrek kala! Bahse girebilirdim bu konuda!"

"İşin en güzeli de bu," dedi Gonflier. "Tam çeyrek kala!"

Saatlerin denk düşmesine bayılmışlardı. Langelot'un arkasından birbirlerinin böğrünü dürterek gülüyorlardı. Böylesine kaba bir gülüş ötekini kızdırdı.

"İçimi dökmemi söylediğiniz zaman, eğlence aradığınızı düşünmemiştim," dedi soğuk bir sesle. "Şimdi pişmanım.."

"Kızma canım, kızma," dedi Finard. "Gonflier ile benim başıma da aynı şey söylediğin saatte geldi de ondan gülüyoruz. Ama ikimizin de şaka edecek durumda olmadığımızı anlarsın. İstasyondan yürüyerek döndüğünü söylüyordun."

"Evet, hiç kimseye görünmeden gelip karımı şaşırtmak istiyordum. Birinci kata çıkınca odasında bir erkek sesi duydum; kapıyı açtım, onu gördüm, kırmızı sakalıyla çırılçıplaktı. İnanılmaz bir şey değil mi?"

"Böyle şeyler koyar biraz insana," dedi Finard. "İster istemez koyar."

"Ben, onun kocası olan ben, hiçbir zaman göstermedim bu serbestliği. Aklıma bile gelmezdi; insanı en çok çileden çıkaran da bu belki... Karım halının üzerine oturmuştu, onun ne durumda olduğunu siz düşünün artık. Biraz keyfi kaçmış gibiydi, ama o kadar da kaçmamıştı. 'Görüyorsun dostumuzu çağırmıştım...' dedi bana."

"Of! Bu kadınlar böyledir işte," dedi Gonflier.

"O zaman, sesini her zaman ki tatlı sesini duyduğum za-

man... Tanrım, sesini duyduğum zaman..."

Sustu, anıların kesinliği altında ezilmişti. Finard doymaz bir sesle sıkıştırdı:

"O zaman?"

"O zaman?" diye sordu Gonflier.

Langelot, elini alnına götürdü, yorgun bir sesle bağladı:

"Daha fazla dayanamadım, kaçtım."

Finard'la Gonflier yolun ortasında durmuşlardı. Langelot da talihsizliğini düşüne düşüne, kendiliğinden durdu. Bir zaman sonra, iki arkadaşın sessizliğinden bir kaygı sezdi. Gözlerini kaldırdı, bakışlarının yüzüne dikilmiş olduğunu gördü. Başı elma büyüklüğündeki adam üzerine eğildi, kızgın bir sesle homurdandı:

"Peki ama aramıza ne diye geldin?"

"Özür dilerim," diye kekeledi Langelot. "Vakit geç olmalı. Artık şeyi..."

Birkaç kez saatini çıkardı, yola çıkmak istedi, ama ötekiler önünü kestiler. Titremeye başladı:

"Az önce, ikiniz de öyle candan konuştunuz ki benimle..."

Gonflier, saatini çekip aldı, yolun üzerinde kırdı. Finard, acımasız bir gülüşle bunu beğendiğini gösterdi.

"Bana bak! Herkesle tatlı tatlı konuşacak surat var mı bende?" dedi. "Ya onda, onda var mı tatlı tatlı konuşacak surat? Demek kaçtın... Öylece hiçbir şey söylemeden, kaçtın..."

Düş kırıklığı kudurtmuştu katilleri, hainin sıkıntısından haz alıyorlardı.

"Bırakın gideyim," dedi Langelot.

"Oraya mı dönmek istiyorsun?" dedi Gonflier. "Ha? Ötekilerin yanma mı dönmek istiyorsun?"

"Köroğlusu kaygılanır diye kokuyor," diye alay etti Finard. "Biz o bakımdan rahatsız hiç değilse."

"Ben de iki dost bulduğumu sanmıştım. Dostlarla konuşur

gibi konuşmuştum sizinle."

"Sana göre dost yok bizim aramızda," dedi Finard.

"Ben karımı öldürdüm."

"Olamaz!" diye inledi Langelot, inanmak istemiyorum. Ötekiler korkunç bir kahkaha kopardılar. Finard keyifle söze başladı:

"Anlatayım sana. Senden saklı bir gizim olsun istemiyorum. Haydi otur bakalım."

"Bırakın beni, beni tutmaya hakkınız yok!"

"Çekingen bir adama benziyor, oturmasına yardım edelim... Hah, tamam. Karımı öldürdüğümü söylüyordum sana. Yıllardır kafamın içinde saklardım bu isteği, en sonunda geçen hafta, bugün hesabını görmeye karar verdim. Bu sabah esaslı bir bıçak bilemiş, hatta bileğitaşını da karıma tutturmuştum. Az önce, karım sofrayı kaldırırken: Bu sabah bilediğim bıçağı getir dedim. Gitti dolaptan aldı, verirken de 'Bıçağı ne yapacaksın?' diye sordu. Ben bıyık altından gülüyordum, bir aynada görmek isterdim bu gülüşümü. 'Ne yapacağımı anlamıyor musun?' dedim. O zaman anladı. Tam on dakika boğazladım onu."

"Bırakın gideyim... Para veririm size... Kötü insanlar değilsiniz siz..."

'Doğru," dedi Gonflier. "Kötü değiliz, ama dürüstüz. Karımla çocuklarıma kızdığım yoktu benim, ama canım öldürmek istiyordu. Herkesin bir kusuru vardır, doğaya karşı çıkmazsın. Az önce eve döndüğüm zaman, bütün aileyi sofranın başında gördüm, balta da iskemlenin üzerinde duruyordu. İş bana öylesine elverişli, öylesine iyi hazırlanmış geldi ki, hemen kolları sıvadım. Çocuklardan daha sert olan karıya bile baltayı bir kez indirmek yetti. Her üçü de devrilince..."

Langelot, can çekişircesine, usul usul inliyordu. Birdenbire yolun üstüne sıçradı? Şaşkınlıktan kazanıyordu, ormanın uzaklığı da üç yüz metreden fazla değildi, ama Gonflier'nin bacakları uzun, Finard da çevikti. Langelot dişlerini sıkmış hiç geri dönmeden, var hızıyla kaçıyordu. Bir an, koşu kararsız görün-

dü, ama son yüz metrede, kaçağa küfretmekle, yüreğini diş çöpüyle karıştırmak gibi acımasız işkence sözleri vererek kendi kendini yoran iki arkadaşın soluğu kesildi. O ormana dalınca, katiller yolun kıyısında soluklandılar. Finard, Gonflier'ye döndü:

"Suç sende," dedi. "Senin yüzünden kaçırdık. Öyküne öyle bir dalmıştın ki, gittiğini bile görmedin...."

"Ya sen, sen uyutmadın mı bizi zırvalarınla? Yerde bırakılmış bir karı için çok gürültü ediyorsun doğrusu!"

"Tam gerekeni yaparım ben. Ben kaba değilim anladın mı!"

Langelot, sık ağaçların arasına saklanmış iki katilin tartışmalarını izliyordu. Bir çomağın döndüğünü, bir bıçağın parladığını gördü, iki adamın ikisi de yolun üstüne boylu boyunca uzandığı zaman, bir daha geceleri dışarı çıkmamaya yemin ederek şen bir yürek, çevik adımlarla evine döndü. Bu serüveni görünce, gülünç bir kocanın çok daha şanslı olduğunu anladı, bundan sonra, tatlı sesli bir karısı, ateş sakallı, sadık bir dostu olduğu için sevindi durdu.

Rusya Bozgunu

Yaldızoğlan, karalama defterinin üzerine "öğretmenime ve arkadaşlarıma saygısızlık ediyorum"un istek kipininin öykü durumunu yazıyordu. Acelesi yoktu. Öğretmen, teneffüs zamanında tümceyi yazma cezası vermişti ama cezanın uzunluğunu belirtmemişti. Arkadaşları, okulun avlusunda bilye, top oynuyorlardı. Yaldızoğlan, zaman zaman başını kaldırıyor, bildik haykırışları dinliyordu:

"Elim sende!"

"Yakaladım!"

Tarih dersini öğrenmedikleri için cezalandırılmış arkadaşlarının ikide bir pencerenin önünden geçtiklerini görüyordu. Onlara kendisi kadar sert davranılmamıştı, avlunun çevresinde, sıra olup sessiz sessiz geçireceklerdi teneffüsü. Ama bu, arkadan giden Léon Kaz'ın, pencerenin aralığından seslenmesine engel olmadı:

"Biz hava alıyoruz hiç değilse. Sen bize saygısızlık etmenin ne demek olduğunu öğren bakalım!"

"Ama ben senden daha akıllı görünüyorum," diye yanıtladı Yaldızoğlan.

Yalnızlığını hoş geçirdiğini iyice göstermek için, kağıttan bir tuzluk salladı elinde. Léon Kaz arkadaşlarına yetişince, tuzluğunu sakladı, yeniden aldı kalemi. İstek kipinin öykü durumunu bitirmişti, gelecek zamanı çekmekten zevk alıyordu: "Öğretmenime ve arkadaşlarıma saygısızlık edeceğim." Yaldızoğlan

hiç bir şeye üzülmüyordu çünkü, söylenmesi gerekeni söylemişti, öğretmen bir ayırma yaptıysa da akla bağlılığını iyice kabul ettirmesi gerekirdi. Yalan değil, işler biraz tuhaf gitmişti, öğretmen hoş görülebilirdi; tarih dersindeki olaya neden olan şu Kaz Léon'un o iğrenç davranışını bilmiyordu. İşin gerçeğine bakarsan, bütün suç o koca budalada, çoktandır bir yığın saçmalık yapan Kaz'daydı.

Yaldızoğlan, kırmızı saçlı, ateşli bir çocuktu, koca Varpois'da ona Pierre diye seslenen tek insan annesiydi.

Yaldızoğlan, yurtdaşlık bilgisinde, tarihte, coğrafyada yaşına göre çok ileriydi. Yazımda ancak güç çoğullar üzerinde, o da binde bir duralardı. Kafa hesabını iyi bilirdi.

"Bu pierre Chaudet daha on birine bile basmadı, ama şimdiden diploma alabilecek durumda," derdi öğretmen.

Arkadaşları da biraz kıskançlık duyarlardı bu yüzden, hele şu Léon Kaz, şu on üç yaşındaki koca hergele, koltuklarının altında, karnının bacaklarına vardığı yerde azıcık tüy var diye öğünen. Yaldızoğlan'ın saçlarıyla alay etmekte çok fazlaya kaçardı.

"Bir demet çalı daha olsa yanıp tutuşurdun" dedi.

Yaldızoğlan, kırmızı saçlı olduğu için utanmazdı. Bunun seçkin bir renk olduğunu bile düşünürdü, ama önlemli davranır, aklın geçici görünüşlerden daha üstün olduğunu gönülden benimserdi. Léon Kaz'ın alaylarını ustalıkla yanıtlardı:

"Kırmızı saçlıysam kırmızı saçlıyım! Yazımda birinciyim ya! Sen de benim gibi, illerin adını yerini öğrendiğin zaman, saçların apak olacak. Ama bu da sözün gelişi, hayvan yaşamı boyunca hayvan kalır."

Yaldızoğlan'ın yanıtları bazen bilginin iyilikleri üzerine bir tartışmaya başlangıç olurdu. Léon Kaz, bunun yararlı olduğuna inanmaz okul çalışmalarının meyvesini küçümser, işi toprak çalışmalarına bağlardı.

Atın çoğulunun sonuna bir 's'* geldiğini bilmek neye yarar,"

* Yanlış bir şey söylüyor. Atın (cheval) çoğulunun sonuna "s" gelmez (ç.n.).

derdi. "Beygir sürmede hiçbir yararı dokunmaz bunun sana."

"Bu dünyada yalnız beygir sürülmez," diye çıkışırdı Yaldızoğlan.

"Biliyorum, karıya da gidilir, o kızıl saçlar sende olduktan sonra bir şey değil ya, neyse öyle olsun, diyelim. Bir kızın yanında olduğunu kabul edersek, ona çarpım tablosunu söyleyecek değilsin herhalde."

Yaldızoğlan bunu kabul ederdi. Gene de koca Kaz'a karşılık verebilir, iyi bir bilginin, kızlar yanında insana güven verdiğini ileri sürebilirdi. Çoğu perşembe günlerinde, bayan öğretmenin en iyi kız öğrencisi olan Marie Blot ile koruya, oynamaya gittiğini, Marie Blot'nun da "Veba olmuş hayvanlar"ı, ya da: "Babam, o tatlı tatlı gülen kahraman..."ı dinlemekten bıkmadığını anlatabilirdi.

Ama böyle şeyler onu ilgilendirmezdi. O sabah, okul yolunda, koca Kaz'ın güvenine kızınca, koru altında geçen bu teneffüslerle kendine bir kanıt sağamak istedi, gizlerini döküverdi.

Ama koca Kaz, suratına karşı güldü, yukarıdan bir acımayla:

"Evet, evet," dedi. "Sınıfın birincisisin, orantıyla problem çözüyorsun, 70 yılındaki bütün savaşları biliyorsun, ama kadınların neye yaradıklarını bile bilmiyorsun."

Yaldızoğlan, bu kadar bilgisiz sanılmasına kızdı, kızardı. Soğuk soğuk:

"Biliyorum, biliyorum, çocuk yapmaya yararlar," diye yanıtladı. "Eh, bu kadarı da fena sayılmaz," diye kabul etti koca Kaz. "Ama bereket versin, bunu ben öğrettim sana; öğretmenin öğrettikleriyle kalsaydın... Ya erkekler, erkekler neye yarar, biliyor musun?

"Bu da soru mu?" diye mırıldandı Yaldızoğlan.

"Neden olmasınmış?"

"Erkek erkektir işte."

"Elbette, bilemezsin sen: Kırmızı saçlılar ötekiler gibi olamazlar..."

Dersin başlamasına on dakika vardı daha. Koca Kaz, Yaldı-

zoğlan'ı yetiştirmek için bilye oynamaktan vazgeçerek nedensiz etki olmayacağını kanıtlamaya girişti. Kanıtları sağlamdı. Yaldızoğlan'ın kafası altüst oldu. Bu iş olağanüstü bir şeydi, kötü olduklarını sezdiği sonuçlara götürüyordu. Çekine çekine sordu:

"Öyleyse, öğretmen de."

"Elbette," dedi koca Kaz. "Bayan öğretmenle evli olduğuna göre... Bununla övünemez doğrusu."

Dersine girme saati yaklaşmıştı; çitin üzerinden, iki yüz metre ötede okul görünüyordu.

Léon Kaz, Yaldızoğlan'a birkaç metre ön verdi, bağıra bağıra koşmaya başladı:

"Avluya son varan inektir!"

Yaldızoğlan en iyi koşusuyla koştu. Her seferinde bu oyuna düşüyor, her zaman da son varan kendisi oluyordu, başka türlü de olamazdı, Léon Kaz'ın bacakları uzundu. Bununla birlikte, aklın koşuda da üstünlüğünü sürdürmesini istemenin sağduyuya uygun bir şey olmadığını iyi bilirdi, Léon Kaz'a kanıtını verebilirdi bunun, kanıtları yok değildi; ama hedefe arkadaşından beş altı metre sonra ulaşınca, hiçbir şey söylemeyecek, girişilmiş bahsin sonuçlarını, kendine yontmadan kabul edecek kadar gururluydu.

O sabah, koca Kaz mı daha gevşek bir koşu çıkardı, kendisi mi daha büyük bir canlılık gösterdi, ne olduysa oldu, aynı zamanda vardılar. avluya. Arkadaşlar, çekişmenin sonunu heyecanla izlediler, iki koşucu çit yolundan çıktığı zaman, hepsi birden bağırmaya başladılar:

"Haydi, Yaldızoğlan, gayret... Tamam, kızıl kafa kazandı, kızıl kafa!"

İşin gerçeğine bakılırsa, avlunun dibindeki koca akasyaya aynı zamanda dokunmuşlardı, ama büyük coşkunluk dalgaları işitilmediği doğru, alışkanlıkları bozanlardan yana gider her zaman. Yaldızoğlan gerçekten yetişmiş sayıldı, bağırmaların sonu gelmiyordu: "Yaşasın kızıl kafa!"

Koca Kaz küplere biniyordu, gümbürtünün biraz hafiflemesinden yararlanarak yüksek sesle:

"Başlangıçta en azından on metre ön vermiştim ona," dedi. "İsteseydim..."

Ama kimse dinlemek istemedi. Yaldızoğlan, gururundan parıl parıl parlıyordu, saçları kırmızı alevler gibi bükülmüştü, şanlı sabahın serin havasında tüten şanlı derisinin kokusunu kokluyordu. Koca Kaz'a karşılık verdi:

"Az önce söylediğin o eşekçe sözlerden belliydi sona kalacağın!"

Eşekçe sözlerin ne olduğunu bilen yoktu, ama herkes ona hak verdi. Léon Kaz hâlâ soluk soluğaydı, yan yan ona bakıyordu, öç almak için bir şeyler düşünüyordu. Sınıfın kapısında öğretmen göründü, girmelerini işaret etti.

Öğrenciler, sıralara değer sırasına göre yerleştirilmişlerdi, en iyi öğrenciler öğretmenin yakınındaydı. En tembeller arasında bulunan Léon Kaz sınıfın en arkasında. Yaldızoğlan'sa birinci sıradaydı.

Herkes oturduktan sonra, öğretmen yoklama yaptı, sonra Yaldızoğlan'a döndü:

"Pierre Chaudet, kompozisyon defterlerini topla, ödevlerin yapıldığı sayfaları açık olarak masama getir"

Bu defter toplama işi, her zaman iyi bir öğrenciye düşen güven gösterisiydi. Yaldızoğlan bu onura sık sık erişir, bundan büyük bir gurur duyardı. Bununla birlikte, iyi öğrencilik bilinci, arkadaşlarına acımasını önlemezdi. İçlerinden biri ödevini yapmamış olursa, Yaldızoğlan bir göz kırpışla sorunu anlar, öğretmenin kuşkulanmasını önleyecek ölçüde becerikli bir dümen çevirir, defterini almadan geçerdi suçlunun önünden.

Son sıraya gelip de Léon Kaz'ın kaygılı yüzünü görünce, kompozisyonunu yazmadığını hemen anladı. Çok soylu davrandı, bir düşmanı minnettar bırakışma sevindi. Çevirdiği dümen gene başarıyla sonuçlandı. Defter yığınını kürsünün üzerine bıraktı, öğretmen bütün defterleri toplayıp toplamadığını sorunca:

"Evet, topladım efendim," dedi.

Koca Kaz ayağa kalktı bunun üzerine, kesin bir sesle:

"Öğretmenim ben kompozisyonumu yazmadım" diye bildirdi.

Koca Kaz'ın hainliğini kızgınlıkla onaylayan bir mırıltı dolaştı bütün sınıfı.

Öğretmen gözlüklerini düzeltti, birkaç saniye kendini toplamaya çalıştı. Koca Kaz'ın kompozisyonu yazmamasına fazla şaşırmamıştı, ama bu eksikliği kendisine bildirmesi gereken Yaldızoğlan'ın yaptığını çok kötü buluyordu.

Pierre Chaudet, ayağa kalk, dedi. "Yalanını suçüstü yakaladım. Gösterdiğim güveni kötüye kullandın. Bundan böyle, arkadaşlarının defterlerini toplamayacaksın."

Yaldızoğlan, yanakları öfkeden alev alev, karşı çıkmak istedi. Öğretmen susmasını işaret etti. Léon Kaz'a döndü:

"İçten davrandığın için senden memnunum, Léon Kaz, bunun için seni cezalandırmıyorum. İçten olmakta her zaman yarar vardır, görüyorsun. Ama kompozisyonunu niçin yazmadın?"

"Dün bir domuz kestik de."

"Bunu duymadım," dedi öğretmen. "Öyle sanıyorum ki, sizin evde sık sık domuz kesiliyor. Her neyse, kompozisyonunu yazmadığına göre, tarih dersini öğrenmeye zaman bulmuşsundur. Haydi, bana Rusya bozgunundan söz et."

Léon Kaz'ın tarih konusunda genel görüşleri vardı yalnızca. Napoléon'un büyük bir adam olduğunu söyledi. Bu da daha çok bir duyguydu, öğretmen sorunca, olaylara dayandırarak doğrulayamadı. Öğretmen, koca Kaz'ı tarihin bir bölümünü kopya etmekle cezalandırdıktan sonra, tembel bir çocukluğun pişmanlığıyla dolu, karanlık bir geleceği olacağını söyledi. Bilgisizlik ve aptallık kendisini herkesten ayıracak, yaşamı boyunca, bilgili insanların konuşmalarını kıskançlıkla, iyi bir hükümetin önüne sunduğu zenginliklerin meyvesini toplamayışını acı acı üzülerek dinleyecekti. Koca Kaz, kollarını kavuşturmuş, azarları hiç-

bir gizli kaygı saklamayan bir sakinlikle dinliyordu. Öğretmen umutsuzca omuz silkti, öteki öğrencilere sordu dersi. Ama yanıtları daha doyurucu sayılmazdı pek.

Fransızlarla Ruslar arasında savaş olduğu iyice biliniyordu, ayrıca Fransa tarihinde, Üçüncü Henri gibi hacıyatmazlarla oynayan, On beşinci Louis gibi kahve pişiren bir iki garip kişi bir yana bırakılırsa, herkes zamanını savaşta geçirir. Bu Rusya seferi sırasında oldukça şiddetli bir kar yağdığı biliniyordu, ama kesin sonuç çıkarılamıyordu bir türlü.

Öğretmen, Rusya bozgunun önemince değerlendirilmeyişine sinirlenmişti, ortak bir ceza verdi. Dersini bilmeyen bütün öğrenciler, bundan sonraki teneffüsü halka olup avlunun çevresinde dönmekle geçireceklerdi.

Yaldızoğlan bu arada heyecan belirtileri gösteriyordu. Léon Kaz'ın hainliği sıtmalı bir öfkeyle sarsıyordu onu, yüreği büyük vuruşlarla çarpıyordu; yerinde duramıyordu. Derse kalkmanın bittiğini sanarak parmağını şaklattı, bir çok kez:

"Öğretmenim, dışarıya çıkabilir miyim?" dedi durdu. Öğretmen di kendisine şaşkınlıkla, neredeyse üzgün bir bakışla baktı. Meslek yaşamı boyunca, iyi öğrencilerin çişlerini teneffüse kadar kolayca tuttuklarını, ders saatlerinde izin isteyenlerin her zaman kötü öğrenciler olduğunu görmüştü. Yaldızoğlan'ın sabırsızlığına bir açıklama ararken, en iyi öğrencisinin yoldan sapmak üzere olduğunu Rusya bozgunundan sıyrılmak istediğini düşündü. İğrenircesine kafa sallayarak verdi izni. Ama sınıfın ardında bir ses gümbürdedi; koca Kaz, Pierre Chaudet'ten önce kendisinin izin istediğini söyleyerek karşı çıkıyordu. Öğretmen kuşkuya düşmüştü, haksızlık etmekten korktu.

"Pekala, ikiniz de gidin, ama çabuk gelin" dedi.

Yaldızoğlan'la koca Kaz hızla ileriye atıldılar. Kapıda bir itişip kakışma oldu. Léon Kaz ileri geçti, önden çıkmayı başardı. Bütün sınıf, gözlerini kapıya dikmişti. bu gürültü taşkınlığını ilgiyle izledi. Öğretmen kızmıştı, ki suçluya terbiyeli davranmalarını söylemek istedi, ama sesi duyulmadı, kararını bu acıklı

örneğe dayayarak, bundan böyle hiç kimsenin ders saatlerinde ayak yoluna gidemeyeceğini bildirdi.

Avluda, Yaldızoğlan öfkeyi bir yana bıraktı koca Kaz'a acı acı serzenişte bulundu.

"Sınıfta bir kişi bile yapmaz bu senin yaptığını."

Sonra ona hamamböceği dedi, inek dedi, pislik dedi, babası belirsiz dedi.

Koca Kaz, bütün serzenişlere sakin bir arsızlıkla gülümsemişti, birdenbire başkaldırdı:

"Babası belirsiz mi? Bir daha söyle bakalım, babası belirsiz diye sana derler!"

Yaldızoğlan, ondan daha güçü olmadığını biliyordu. Dişlerini sıka sıka tuttu kendini. Koca Kaz, çekilmez bir biçimde alay ediyordu.

Pis kokulu, dar kulubeye birlikte girdiler, meydan okuyan bakışlarla birbirlerini itiyorlardı. Bir dakika süren bir sesssizlikten sonra, koca Kaz gururlu bir sesle konuştu:

"Ben senden daha yukarıya işiyorum."

Doğru söylüyordu; üstünlüğü söz götürmezdi. ama bununla övünerek kurum satışı Yaldızoğlan'ın hiç hoşuna gitmedi, Yaldızoğlan omuz silkerek yanıt verdi:

"Peki, ne gösterir bu? Benden iki yaş büyüksün de ondan."

"Hiç de değil. Yukarı işeme konusunda yaşın hiç önemi yok. Kanıt mı istiyorsun, askerden gelen, yaşı da yirmi bir olan ağabeyim kadar yukarıya işeyebiliyorum ben."

Kötü niyeti kuşku götürmezdi. Yaldızoğlan böylesine açık bir palavrayı ortaya çıkartmakta gecikmedi.

"Olamaz, nasıl da kesiyorsun öyle... Ağabeyin kadar yukarıya! Ağabeyin denemiyor da ondan belki. Ne olursa olsun, sana bir şey söyleyebilirim yalnız, kimse de tersini söyleyemez: Bir insan ne kadar yaşlı olursa olsun, o kadar yukarıya işeyebilir. Ben bunu bilirim, bunu söylerim."

"Yani bu iş yaş sorunu mu diyorsun sen?"

"Öyle diyorum, hem de yineliyorum."

"Öyleyse, böyle diyorsan niçin altmış yaşındaki bir adam evlerin yukarısına işemesin? Bir düşünelim, işte bizim öğretmen, öğretmen niçin belediyenin damına işemiyor, ha?"

Yaldızoğlan bir yanıt aradı, böylesine sağlam bir mantığa dayanan bir kanıt çok zor yaralanabilirdi. Bu saçmalıkla kanıtlama dilsize döndürdü onu. Sanki aritmetik kendisini aldatmıştı, aritmetik artık gerçeklere dayanmıyormuş gibi bir duygu uyandı içinde. İçten bir oranlı değerler duygusu içinde alçalmıştı, akıldan kuşkulandı.

Koca Kaz böbürlene böbürlene: "Görüyorsun ya," diyordu.

Sonra ekledi: "Kızıl saçlılar hiçbir zaman yukarıya işeyemeyeceklerdir, bunda bilinmeyecek ne var?"

Koşa koşa sınıfa döndü. Yaldızoğlan da ağır ağır arkasında yürüdü, gitti, az önce yengiye ulaştığı yere, iri akasya ağacının altına oturdu. Sınıfın pencerelerine tiksintiyle bakmaya başladı. Öğretmenin biliminin üstünü kalın karanlıklar basmış gibi geliyordu Yaldızoğlan'a.

Bölmeyi, yazımı, bunca karışık şeyleri niçin öğrenmeliydi, Tanrım niçin? Bunca bilgi, Léon Kaz'ın arsız kötü niyetini alt edemeyecek olduktan sonra kafa hesabında ya da coğrafyada üstün gelmek neye yarardı?

Mantığın gerçeği alaya aldığını, alçalttığını görüp de karşı çıkmadıktan sonra, çalışkan bir öğrenci olmakla, aklın güçleriyle alışverişte bulunmakla övünmeye değmezdi.

Kinle doluydu içi, kalktı, ayaklarını sürükleyerek sınıfın kapısına doğru yürüdü. Öğretmen kendisini çok sertçe karşıladı.

"Pierre Chaudet, gidip bir ağacın dibinde oturmak için mi izin istemiştin benden?"

Yaldızoğlan, böyle bir durumda çok doğal olacağı gibi, başının ağrıdığını bile ileri sürmeden yerine gitti. Öğretmen kızmıştı, sınıfı da tanık tutarak tehditli, alaylı bir sesle sürdürdü konuşmasını: "Hiç kuşku yok, bay Chaudet uzayan bir yokluğun kendisini Rusya bozgunu üzerindeki kişisel görüşlerini anlatmaktan alıkoyacağını ummuş olmalı..."

Çocuklar keyifle gülüyorlardı, hele koca Kaz! Yaldızoğlan kollarını sırasının üzerinde kavuşturmuş, kendisine karşı gelişen bu alçak keyifliliği küçümsüyordu. Kederli bir öfke yüzünü solduruyor, süt rengi derisine serpilmiş çiller daha belirli görünüyordu.

"Haydi bakalım," dedi öğretmen, "Rusya bozgununa dönelim. Seni dinliyorum, Pierre Chaudet. Kalk."

Yaldızoğlan sırasından ayrıldı, öğretmeninin yüzüne bile bakmaan anlatmaya başladı:

"Napoléon, 14 Eylül 1812'de Moskova'ya girmişti...

Yangını söyledi, Kazaklar'ın Berésina'yı, köprücü askerleri, karı, ayakların donmasını, at etini söyledi; hiçbir şeyi unutmadı. Ama konuşması tekdüze, heyecansızdı. Öğretmen onun duyarak anlattığını söylerdi her zaman. Bugün sesi dümdüzdü, bitkin bir görünüşü vardı, iri akasyayı çerçeveleyen pencereye bakıyordu dalgın dalgın.

"Komutanlarla askerler birbirine girmişti, söz dinleyen kalmamıştı. Bununla birlikte, Mareşal Victor gibi, Mareşal Ney gibi bazı generaller vardır ki..."

Yaldızoğlan cümlesini yarıda bıraktı. Yanaklarına kan geliyordu. Gövdesini yay gibi eğmişti, öğretmene baktı.

"Mareşal Ney vardı? Kaçacak yerde, silahına sarılmıştı, en yiğidi oydu. İşte bunun için, Napoléon ona yiğitler yiğidi adını vermişti. Mareşal Ney devrimde de savaşmıştı. Sarrelouis'de doğmuştu ve saçları kızıldı..."

Yaldızoğlan sınıfa döndü, gümbür gümbür gümbürdeyen bir sesle yineledi: "Saçları kızıldı."

Oğlanlar gizliden gizliye alay ederek dirsekleriyle birbirlerini dürtüyorlardı, öğretmen bile gülümsememek için kendini tutuyordu. O zaman Yaldızoğlan, bir Kazak ordusuna karşı koyarcasına, kurumlu bir baş sallayışıyla kızıl saçlarını geriye attı, sonra koca Kaz'a döndü.

"Saçları kızıldı ve koca orduda herkesten daha yukarıya işerdi," diye gürledi.

A ile B

M. Jourdin, sobanın yanmış olduğunu bir bakışta anladı. Sonra cetvelini masaya vurdu, gözlüklerini kaldırdı.

"Arkadaki beyler sustukları zaman dersine başlayacağım," dedi.

Tam bir sessizlik başladı hemen; öğretmen yeniden taktı gözlüğünü. Arkadaki beyler altı kişiydi, beşi üç A öğrencisiydi, beşi de tembeldi, biri üç B'dendi. Salignon, üç B öğrencisi, yalnız matematikle ilgilenirdi. Şeytan ruhlunun biri sayarlardı onu. Bu ciğeri beş para etmezlerin kürsüden en uzak yerleri seçmeleri hiç kuşkusuz kötülüklerini gösterirdi.

"Bugün *Andromaque*'ı incelemeye başlayacağız," dedi M. Jourdin. "Bu hayranlık verici ana aşkını inceleyince, yazarının niçin sevecen Racine adında hak kazandığını anlayacaksınız, ben de bütün deneyimimi kullanarak anlamanıza yardımcı olacağım. Alabildiğine duru bir ışık içinde yunmuş olan bu soylu ve dokunaklı kadın yüzü, genç kafalarınızı, Raicine dehasının en çetrefil tutkuları cenazelerin gizlemi içinden yükseltiveren başka başyapıtları sağlıklı bir biçimde anlamanızı sağlayacak."

Öğretmen, gözlerini tavana dikti, elini dazlak kafasının üzerinden geçirdi, kendi kendine mırıldandı:

"Gerçekte, yaşı yirmi beşe gelmemiş insanların Racine'i anlayabileceklerine inanmıyorum."

İçini çekti, o tatlı, değişmez düşüncelerini geri itti, alaylı bir

gülümsemeyle sürdürdü konuşmasını:

"Racine'e gerçek bir 'hümanizm' anlayışı içinde başlamayı hiç kuşkusuz yeğ tutardım; düşüncenin dönemecinde, dize uyumunda beliriveren Virgile yakınlıkları üzerinde durmak isterdim; uyumun hatta cümle yapısının eskilerle alışverişe neler borçlu olduğunu iyice göstermek isterdim. Ama bu geniş incelemeye Latince bilgileriyle bu verimli kaçamakları yapacak duruma gelmiş ve ölümsüz meyveler taşımakta tek olan üç A öğrencleriyle girişebilirim ancak. Yazık ki yönetmelik gereği üç A ve üç B öğrencilerin Fransızca derslerini birlikte görmesi fazla yükseklere ulaşmayan düşüncelerle yetinmek zorunda bırakıyor beni. Ama bu düzenin sonuçları üzerinde durup da altıncı sınıftan bu yana tinsel dünya hakkında dar bir bilgi çerçevesi içinde kalmaya yargılı olan üç B öğrencilerine kısır pişmanlıklar yaşatmak gibi bir amacım yok."

Üç B öğrencileri biraz kaygılı dinliyorlardı. Sınıfın en iyi öğrencisi Lénoir, ilk sıraya oturmuş, iki Latinceci arkadaşına, Janvier ile Rogevin'e bulanık bir zayıflık, düşkünlük duygusuyla bakıyordu. Janvier'ye, o bodur şişkoya gelince, kollarını yukarıdan kavuşturmuş, incelmiş ruhuna adanan bu dünyayla kabarmış, kurum satıyordu.

Sınıfın arkasında tembeller sırası ne gurur, ne de bir alçalma duyuyordu. Alay bile etmiyorlardı, kafesli bir karton kutuda bir hamamböceği ile bir örümceği çiftleştireceğini ileri süren Salignon'un deneyine dalmışlardı.

Öğretmen de bu arada, iki gün önce, özetini verebilimek amacıyla *Andromaque*'ı okumalarını rica ettiği öğrencilere sordu soruyordu. Önce, en iyi iki öğrencisi Janvier ile Rougevin'i kaldırdı. Rougevin'in yanıtları ortanın altındaydı; Pylade'ı Pyrhus'le karıştırıyor, Hermione'a da, hırçın görünüşlerine bakarak, *Andromague*'ın üvey anneliğini veriyordu. Janvier ondan daha iyi görünüyordu, ama o da düzenli değildi. Olayı özet-

leyip de öğretmen Astyanax'ın akrabalığını sorunca, çocuğun Hector'un oğlu, Priape'ın torunu olduğunu söyledi, bu da bir latinceci için önemli bir yanlıştı. Bir iki A öğrencisi güldü, M. Jourdin bile hoşgörüyle gülümsemekten kendini alamadı. Öylesine klasik bir hamurdan olan bu keyifli küçümseyişler, diye düşünüyordu, ancak latince öğrencilerinde görülebilirdi.

"Hadi bakalım, bana Astyanax'ın atalarından söz et" dedi Lenoir'a. "Hector'un akrabalıkları üzerinde bir B öğrencisinin nasıl bir görüşü olabilir, merak ediyorum doğrusu."

Lenoir kalktı, Priam'ın elli oğlu olduğunu anlattı, bunlardan on kadarının da adını söyledi, öğretmen bile yapamazdı bunu. Sonra Patrocle'un ölümünü, Hector'un ayrılışlarını, Achille'in zaferini anlattı. M. Jourdin başını sallıyor, soğuk soğuk dinliyordu. Bir B öğrencisinin Hector'la bu kadar içli dışlı olmasına sinirlenmişti. Lenoir, Priam'ın ölümüne gelip de güçsüz bir kolla mızrağını kaldıran kurbanının cansız deviniminden söz ederken, öğretmen ekşi bir sesle sözünü kesti:

"Evet, evet... *Telum imbelle, sine ictu...*"

Lenoir kızardı, sanki bu bilgileri hile ile elde ettiğini belirtmişlerdi. M. Jourdin de onun bozulduğnu gördü, bir B öğrencisinin bu bilgilere ancak utanç verici yollardan yükselebileceğini düşündü.

"Otur," dedi. "Çok güzel, dostum. Ama bu söylediklerini nereden aldın?"

"Bir Yunan tarihinde okudum," dedi Lenoir.

Öğretmen çenesini kaşıdı, biraz sustuktan sonra kabul etti:

"Çok iyi. Çok iyi bir ansiklopedik belleğin var. İşine yarayabilir, hele matematik derslerinde... On sekiz veiyorum," diye bitirdi küçümseyen bir sesle.

Gözlüklerinin ardında gözleri kıvılcımlandı, sertçe elini salladı, masanın üzerine eğilerek bağırdı:

"Sana gelince, Janvier, sana sıfır veriyorum. Virgile'i açıklayan bir öğrencinin Priam'ın adını bile bilmemesi ayıptır. Sıfır veriyorum, o da hoşgörülü davrandığımdan."

Öğretmen derse kaldırmayı sürdürecekti, bu sırada kötü, hatta orta öğrenciler, gösteriş yaparcasına burunlarını tıkadılar.

"Lastik, lastik," diye fısıldaştılar.

Yanmış lastik kokusu, M. Jourdin'e kadar gelmiyordu daha, ama büyük deneyiminin yardımıyla öğrencilerden birinin sobanın üstüne lastik koyduğunu anladı. Böylesine bir şakayı ancak bir B öğrencsinin yapabileceğini düşündü; ar duygusu ve beğeni yüklü bir ortaöğrenimden geçmiş bir A öğrencisinin onur duygusunu unutmasını, bu tür yaramazlıklarla Racine ezgisini aşağılayabilmesini olanaksız buluyordu. M. Jourdin, A'lı arkadaşlarının arasına dağılmış on dört B öğrencisini iyice gözden geçirdi. Tembeller sırasına gelince, hiç duralamadı, parmağını ileriye uzattı:

"Salignon, sobanın üstüne lastiği sen koydun!"

Salignon inandırıcı bir sesle:

"Hayır, efendim ben koymadım," dedi. Sırasında doğrulmuştu, öfkeden sararmıştı.

Salignon suçluydu gerçekte. Dün akşam, sınıftan ayrılırken, eski bir bisiklet lastiğinin küçük parçalarını sobanın üstüne yerleştirmişti; bu sabah, derse girdikten çeyrek saat sonra, dökme soba ısındıkça istenen kokuyu vermeye başlamıştı. O da ötekiler gibi burnunu kapatmıştı, haksız bir önyargıdan başka hiçbir şey M. Jourdin'in kuşkusunu yüklemiyordu üzerine. Suçlunun başkaldırışı da böyle suçlanacaktı.

"Hayır, efendim, ben yapmadım diyorum size. Bunu benim yapmam olanaksız!"

"Kes!" diye bağırdı M. Jourdin. "Yalandan karşı gelmelerle durumunu kötüleştirme. Üç saat izinsizsin hem de maşayı alacak, sobanın üzerine koyduğun lastiği kaldıracaksın... Kes! Suçlu olduğunu biliyorum. Böyle çirkin bir şeyi ancak bir B öğrencisi yapabilir."

Duygulara dayanan bu suçlamada yan tutma apaçıktı. Salignon adaletin gücünün kendinden yana olduğunu seziyordu.

B öğrencileri arasında bir gurur titreyişi dolaştıran, sert bir

sesle yanıtı yapıştırdı:

"Lastiği kaldırmayacağım. B'li bir öğrenciyim, ama B'li olmam beni suçlamanız için bir neden değil."

"Salignon, öğretmene açıkça kafa tutuyorsun. Bunun sonucu olarak da cezalandırılacaksın. Şimdi *Andromaque*'a dönelim. Bununla birlikte, arkadaşları Salignon'un üzücü şakasından rahatsız olan öğrenciler, müdür yardımcısına niçin derste olmadıklarını anlatmak koşuluyla, dışarı çıkabilirler."

En iyi öğrenciler arasında Lénoir kalktı, birbiri ardından bütün B'li arkadaşlarına baktıktan sonra, kapıya doğru yürüdü. Salignon da, bütün B öğrencileri de onun arkasında çıktılar. M. Jourdin öyle konuşmuştu ki, bu gösteriye karşı çıkması olanaksızdı. Bir şaşkınlık belirdi gözlerinde, sessiz sessiz gidenlere bakıyor, takma yakasının içine içine mırıldanıyordu:

"Bir dolap bu, gerçekten bir dolap!"

Ama üç A tembelleri de B'li arkadaşlarını izlemeye hazırlanırken, M. Jourdin kendini topladı:

"Arkadaki beyler yerlerinizde kalın," dedi kibarca." Biz 'humaniste'ler baş başa kaldık, böyle bir fırsat kolay kolay ele geçmez, ilkçağ bilgeliğinin yenilenmiş bir iki açıklaması ile bu pis kokulu yanmış lastik havasını düzelteceğiz."

M. Jourdin mendilini çıkardı, ağır ağır gözlüğün camlarını sildi, sırtını iskemlesinin arkalığına dayadı, sözlerine ince bir haz katarak, son derece dalgalı bir sesle sürdürdü konuşmasını:

"Beyler, bu olaydan çıkaracağımız dersi -üzücü denilebilir mi bu olaya- bu olaydan çıkaracağımız dersi, bir zamanlar dostluk anlaşması yapan ördekle çalının masalı verir bize. Dostluğun ne demek olduğunu iyi bilen masalcılarımız, değişik ufuklar tutkunu ördeğin huyunu suyunu anlatır bize, bu eğilimse kımıltısızlığı durgunluk kavramlarını sınırlayan zavallı dostunun eğilimlerinin tam tersidir. Bu çok güzel masalı, akıl yetersizliklerinin simgesi olan bu öyküyü üç A ve üç B öğrencilerinin

Fransızca derslerini birlikte yapmalarına bağlayacak olsaydım, bir dersten de fazla şeyler görülebilirdi bunda beyler, Rougevin, yerinden kalkmadan söyle bakalım, bu üçüncü sınıfta ördekle çalının birbirine karşıtlığını nasıl görüyorsun? Konuş, genişlet, öyle bir anlat ki ördeğin eşsiz üstünlüklerini arkadaşların da sezebilsin..."

Rougevin çok dikkat etmişti ama öğretmenin derin düşüncesini kavrayamamıştı. Soruyu birkaç kez duralayarak yineledi; sonra yanıt vermekte acele ederek kaygıyla:

"Ördeklerin üstünlüğü... Avluya çıkmış olmalarıdır," dedi.

Öğretmen öfkeye kollarını salladı:

"Saçma! İşi akıl bakımından ele alıyoruz, akıl!"

Dertli dertli içini çekti:

"Her neyse," dedi. "Daha senin yaşının üstündedir bu yücelikler. *Andromaque*'a dönelim."

Bütün Elenler size sesimle seslenmeden...

Arka sıralardaki tembel Burnier, okumayı yanda bıraktı, çünkü müdür M. Cugnon, müdür yardımcısı ve on dört üç B sınıfı öğrencisiyle birlikte sınıfa giriyordu. Üç B'nin on dört öğrencisi, başları yukarda, yerlerine geçtiler. M. Jourdin müdüre doğru yürüdü, ilk o konuştu:

"Görüyorsunuz, müdür bey, bütün üç B sınıfının çevirdiği bir dolap karşısındayız."

M. Cugnon öfkeye B öğrencilerine baktı, M. Jourdin gülümseyerek sürdürdü konuşmasını:

"Bugün *Andomaque*'ı açıklamaya başladık; klasik düşünce derslerindeki zayıflığını her zaman ortaya koymuş olan üç B'nin böyle bir şey yapması beni hiç şaşırtmıyor. Hiç kuşkusuz haberiniz yoktur, bunun için şurasını da belirtmekte yarar görüyorum: Öğrencisi Salignon, kendisi için alınan bir disiplin önlemine kabaca karşı çıkarak bu toplu çıkışa neden oldu."

M. Cugnon arka sıraya döndü.

"Kalk ayağa, Salignon," diye buyurdu. "M. Jourdin'e aykırı davranışınız böyle bir okulda hoş görülmesi olanaksız bir ayıba yol açtığı için büsbütün ağırlaşıyor... Öğretmeninin seni cezalandırmaya yol açan şeyleri öğretmeye bile gerek görmeden, bu cezaya, aykırı davranma ve aşağılamaya yeltenme nedeniyle iki gün izinsizlik cezası ekliyorum, üç B sınıfının hak ettiği ortak ceza da ayrı."

"Müdür bey, lastiği ben koymadım!"

"Sus!"

M. Jourdin üzgün üzgün dudak büktü, yönetimin araya girmesi pahasına elde edilen bu zafer canını sıkmıştı sanki. Bu aşağılık polis rezaletine yol açmak için, diye düşünüyordu, üç B sınıfının fesatlığı gerekirdi.

Bu arada, üç B öğrencilerini dinlemiş olan müdür yardımcısı M. Ruban, biraz sinirli görünüyordu. Müdür yardımcılığından başka beş B ve altı B sınıflarında ikinci derecede bir öğretmenlik de yapıyordu. Hiç diploması olmadığı için, konuşmalarını Latince sözlerle süsleyen M. Jourdin'den nefret ederdi. Salignon, müdürün kararı altında ezilip yerine çökünce, M. Ruban saygıyla söz aldı:

"Müdür bey, bendeniz öyle sanıyorum ki M. Jourdin bazı görüşlere aldandı. Bir kez öğretmenleri çıkmalarına izin verdiğine göre, B öğrencilerine toplu bir ceza vermek adalete sığmaz. Öte yandan, M. Jourdin'in Salignon'u suçlamakta biraz acele ettiğini sanıyorum."

"Müsaade buyurun," dedi M. Jourdin. "Tek yargıç benim.."

"Ama böyle bir yanlışlık..."

"Beyfendi davranışım hakkında mantık yürütmenize izin veremem, biraz daha dikkatli olmanızı rica ederim."

İki adam birbirine yaklaşmıştı, M. Cugnon'a kulak bile asmadan atışıyorlardı.

"Olmaz öyle şey," diye bağırıyordu müdür yardımcısı.

"Böyle bir haylazlığı yalnız bir B öğrencisinin yapabileceğini ileri sürerek bir öğrenciyi suçladınız. Bilerek yaptınız bunu."

"Söyledim, ama benim kanıma göre..."

"Ben bir A öğrencisinin de sobanın üstüne lastik koyabileceğini ileri sürüyorum..."

Müdür boşu boşuna araya girmeye çalışıyordu, müdür yardımcısının omzuna dokundu.

"M. Ruban, ısrar etmeyin," dedi. "Burası böyle bir tartışmanın yeri değil. Ayrıca sizin üstünüze vazife değil, hiç değil. Bunu size anımsatmak zorunda kaldığım için üzgünüm."

Müdür yardımcısı kızardı, sustu. Üç A öğrencileri arasında bir mırıltı dolaştı:

"Kahrolsun Ruban, çık dışarı Ruban..."

M. Jourdin, kazanmıştı, kurumuna diyecek yoktu. Mırıltı sürdüğü için yatıştırıcı bir biçimde elini salladı, bu da sessizliği sağladı.

Ama Salignon, müdür yardımcısının savunmasından cesaret almıştı, sırasının dışında bekliyor, var gücüyle karşı geliyordu:

"Müdür bey, ben yapmadım. Hiç kimse sobanın yanında görmedi beni. Ben olamam!"

M. Cugnon kızmıştı, üzerine yürüyüp koluna yapıştı.

"Sesini duymak istemiyorum artık," diye bağırdı. "Şu Fransızca dersini karıştırdığın yeter."

Ama M. Ruban'ın sözleri de sarsmıştı müdürü kuşkusuz, hemen ekledi:

"Yeni bir emre kadar ceza yürürlüktedir. Bir itirazın varsa gelir odamda anlatırsın."

M. Cugnon birden irkiliverdi: Salignon'un eğlenmek için bir hamamböceği ile bir örümceği hapsettiği, kafes gibi karton kutuyu görmüştü. *Andromaque*'ın kapağı altına saklanmış olan kutu, eğri sırada kaymıştı. Müdür, dehşetle, merakla titreyerek kafesin üzerine eğildi.

Bu iğrenç nesneyi eliyle iterek ağır ağır doğruldu: "Nasıl, bir örümcek... Bir de bu kara böcek... Nedir bu hayvan?"

Salignon güçsüz bir sesle: "Karafatma efendim," diye kekeledi.

Müdür yardımcısı somurtkan bir sesle açıkladı: "Karafatma hamamböceğinin bir başka adıdır."

Olayların ters gitmesi canının sıkmıştı, bu yeni sorunu öfkeyle düşünüyordu. Müdür kollarını kavuşturmuş, çenesini havaya kaldırmış, Salignon'a ateş püskürüyordu:

"Davranışın bu çalışkan kurumun yüz karası olarak kalacak. Bir örümcek! Bir karafatma! Bir hamamböceği! Büyük on yedinci yüzyıl ozanlarımızın verimli bilgisini almak için kafanı böylc hazırlıyorsun demek? Dikkatini bu ölümsüz *Andromaque*'ın görkemi üzerinde toplayacağına, gülünç bir kafesin içine bir hamamböceği ile bir örümcek tıkayarak Roma İmparatorluğu'nu bayağı halkının merakına sunulan şu tiksinti verici oyunları anımsatan aşağılık uğraşılardan hoşlanıyorsun. Anan baban bu iki iğrenç hayvanla eğlenesin diye mi katlanıyor senin okul masraflarına? M. Jourdin'in neden suçu senin işlediğin kanısına vardığını şimdi anlıyorum, çünkü şimdi, sobanın üstüne lastiği senin koyduğun kuşku götürmez..."

"Hayır, efendim. Ben koymadım. Ben olamam!"

"Sus!" Ayıbının yüzünüzü kızartması gerekmez miydi?

Az önce verilen cezanın kurtuluş yolu kalmadı artık. *Andromaque* açıklanırken böylesine mide bulandırıcı bir pislik yaptığın için cezana bir izinsizlik daha ekliyorum... Monsieur Ruban, şu böcek kafesini alın; ben yeni bir emir verinceye kadar odanızda saklayın, çünkü bu utanmaz öğrencinin büyüklerine durumu bildirmek düşüncesindeyim.

Müdür yardımcısı, korkakça kafesi aldı, elinin ucunda taşıyarak müdürün arkasından çıktı.

Teneffüste, Lenoir, çok sudan bir bahaneyle Rougevin'i tokatladı; Rougevin de bir yumrukla karşılık verdi; birbirlerine girdiler. Bütün üçüncü sınıf, savaşçıların çevresinde toplanmıştı. Janvier, ellerini kalçasına dayamış, Rougevin'e akıl veriyordu:

"Eğil... Bacağından tut..."

O kadar yaklaştı ki, çenesine bir şaplak yedi. Tepesi atarak Lenoir'in ardına geçti, çabadan gerilmiş kıçının üzerine bir tekme indirdi. Hiç de sportmence olmayan bu davranış, yeni bir patırtıya yol açtı. Meydan okumalara küfürler karşılık veriyordu.

"Gübre şerbeti sende, senin babanın beş yüz frank para cezası yediğini herkes bilir..."

"Kır şunun B'li çenesini..."

Lenoir ile Rougevin tozların içine yuvarlanmışlardı, hâlâ bırakmıyorlardı birbirlerini. Her şey, düzenli bir kavga çıkacağını açıkça gösteriyordu, ama bu başlangıçları ağzını bile açmadan izleyen Salignon, kararlılıkla ayırdı savaşçıları.

"Kavga istemem" dedi. "A'lılar gibi bir sürü hamamböceği ile birlikte bu dalgaları da benim üstüme atacaklar gene..."

A'lılar şiddetle karşı geliyorlardı. Salignon ekledi:

"Evet ya, çok doğru söylüyorum! Hamamböcekleri, satılmışlar. Ne olacak, böyle Latince hırlayanlar casus olup çıkar hemen."

B'liler sevgiyle seslendi:

"Haydi, gelmiyor musunuz?" dedi.

Müdür yardımcısı, avluda, matematik öğretmeni M. Roulard'la doğa bilgisi öğretmeni M. Lamain'in arasında dolaşıyordu. Şakayla karışık bir hainlikle, Salignon'a yapılan haksızlığı anlatıyordu meslektaşlarına. Çok kanlı bir ufak adam olan M. Roulard öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Kızgın bir sesle, arkadaşının sözünü kesiyordu ikide bir:

"Ya, demek öyle, Ruban, ama bu çok kötü bir şey! Siz de böyle düşünmüyor musunuz Lamain?"

Doğa bilgisi öğretmeni kuvvetli, yumuşak, akyüzlü bir adamdı; kafa sallamalarla yanıt veriyordu, Müdür yardımcısı, hamamböceği ile örümcek öyküsünü anlatınca, sessizliğinden sıyrılarak gevşek bir sesle:

"Doğa bilgisine ilgi gösteren bir öğrenci bu, cezalandırılma-

ması gerekirdi," dedi.

"Bu işin içinde bilinçli bir ezme eyleminin yattığını anlamıyor musunuz!" diye gürledi M. Roulard. "Öğrencilerin bilimden yüz çevirmesini istiyorlar. Baksanıza, bu kocamış hayvan Jourdin de Salignon'u, matematikten en iyi öğrencim olan Salignon'u seçmiş. Niçin? Üç A hayvanlarının sapıklığını Salignon'a yüklemiş... Ama durun bakalım teneffüs bitmeden gidip Salignon'la konuşacağını.

Salignon, matematik öğretmeninin kendisini destekleyeceğinden kuşkusu kalmayınca, haklı çıkmak için korkunç bir oyun düşündü. Üçüncü sınıf, öğleden sonra, M. Jourdin'in sınıfında son olarak bir Almanca dersi görüyordu. Salignon her zamanki gibi, tembeller sırasındaki yerindeydi, ama paltosunu sobanın yanındaki askıya astı. Dersin sonunda, paltosunu almaya gitti, bir gün önce yaptığı gibi, lastik parçalarını soğumuş dökmenin üzerine attı.

Ertesi gün okula gelmedi. Saat sekizde, üç A ve üç B öğrencileri sınıfa giriyorlardı. Salignon'un yokluğunu M. Jourdin'den başka bütün sınıf fark etmişti. İlk on dakika ezberlerle geçti. Lastik kokusu duyulmaya başlayınca, bakışlar merakla öğretmene dikildi. "*Andromaque*'ın erdemli yosmalığını" yineleyen M. Jourdin, belirsiz kokuyu almak için iki kez sözünü kesti. Emin değildi, yeniden dersini açıklamaya başladı. Birdenbire, önünde açık duran kitabı itti, kirpiklerini kırptı, bakışı gözlerinin zayıflığı yüzünden pek belirsiz görünen tembeller sırasının üzerinde durdu.

"Bu tatsız lastik şakası bu sabah da yenileniyor,' dedi. "Salignon, dün verdiğim üç saat izinsizliğini bütün bir güne çıkarıyorum, hem de dışarı çıkmanı emrediyorum!"

Üç B öğrenclerini bir gülüşmedir aldı, alkışlar şakladı. Lenoir ayağa kalktı, ciddi bir sevinçle öğretmene bilgi verdi:

"Efendim, kusura bakmayın, ama bu sabah Salignon gelmedi."

M. Jourdin, müdür yardımcısının bu yanılmadan dünkü suç-

lamaya karşı çıkaracağı payı düşündü. Onun kanısı sarsılmamıştı, ama şaşkınlığın etkisi altında kendinden geçti, elinde olmadan:

"Ya! Bu sabah Salignon gelmedi mi?.." diye mırıldandı.

Lenoir, sırasında ayakta kalmıştı, soğuk bir alayla:

"Onun hesabına çok iyi oldu," dedi. "Yoksa cezalandırılacaktı..."

"Evet," diye yantladı M. Jourdin. "Cezalandırılacaktı, hem de çok haklı olarak cezalandırılacaktı, çünkü bu sabah Salignon gelseydi, B'li efendiler, sobanın üstüne lastik koymak onurunu hiç birinize bırakmazdı."

Müdür yardımcısı ile M. Roulard, M. Jourdin'in yanlış adımını çok sert biçimde açıkladılar: Bu Latince öğretmeninin B'li öğrencilere karşı yanlılığı da, Salignon'un suçsuzluğu da ortaya çıkıyordu. Müdür, olayı duyunca, M. Jourdin'e öğüt verdi, olası bir yanlışlıktan söz etti: M. Jourdin hiç şaşmadı. Ona göre bu yeni şaklabanlığı, B'li öğrencilerin Salignon'u haklı çıkarmak için yaptıkları ortadaydı;

"Ben üç saatlik cezamdan şaşmıyorum," dedi. "Bu öğrenciye verdiğiniz iki gün izinsizlik cezasını silip silmemek sizin bileceğiniz bir şey. Hamamböceği ile örümceği de size bırakıyorum..."

Salignon'un çevirdiği dümen hiç de fena olmamıştı. M. Roulard'ın görüşüne güç katıyor, başka birçok öğretmeni de kendinden yana çekiyor, kolejin Latince okumayan bütün öğrencileri arasındaki kavgalarda birlik olma duygusunu perçinliyordu.

Bununla birlikte ceza duruyordu. Salignon boyun eğmiyordu. Fazla gururlu olduğundan değil, kurbanlık halesi yetiyordu onur duygusunu doyurmaya; biçimsel bir adalet duygusu canını sıkıyordu: Deneye, bilgiye dayanmadan verilen yargı, biçim bakımından, onu suçsuz çıkaran görünüşlere uygun değildi. Matematikten en iyi öğrencisi Salignon, gerçeğe benzerliği gerçekten ileri götürüyordu.

Haftanın sonuna doğru, M. Jourdin'in "humaniste" gururunu

altüst edecek bir şey düşündü. Cumartesi sabahları, müdür, müdür yardımcısıyla birlikte, haftalık notları okumak için sınıfları dolaşırdı. M. Jourdin'in sınıfında bu tantanalı iş, yalnız üç A'ya ayrılan bir Latince dersinde, birinci derste yapılırdı. Salignon, her zamanki yöntemini kullandı, akşamdan kotardı işini.

Cumartesi sabahı, sabahı sekizi on geçe, sınıfı lastik kokusu doldurdu. M. Jourdin, Plinus'un bir mektubunu açıklattırıyordu.

"Bu 'cur non hic?'in şiddetine, bile bile sağlanmış kısalığına dikkat edin," diyordu. "İnsanı saran bu soruda bütün..."

Soluya soluya boynunu uzattı; suratı buruşuverdi. Konuşmak istedi, birçok kez başını salladı, gözlerini yumdu. Üç A sınıfı donup kalmıştı, soluk almayı bile göze alamıyordu. M. Jourdin gözlüğünü çıkardı, gözlerini, Janvier ile Rougevin'in sırasından tembeller sırasına kadar bütün Latince öğrencilerinin üzerinde dolaştırdı. Sonra, zor duyulan bir sesle:

"Rougevin, devam et," diye emretti.

Rougevin gene Plinius'u okumaya başlamıştı, tir tir titriyordu. Öğretmen, kürsüsüne çöküp kalmıştı, dersi dinlemiyordu artık, donuk gözleriyle sobanın kırmızı parıltısına bakıyordu bel bel. Müdür, yardımcısıyla birlikte sınıfa girdiği zaman, M. Jourdin güçlükle kalktı, birkaç adım yürüdü. M. Cugnon aceleyle bir defter açtı, notları okumaya başladı. Birçok kez, lastik kokusundan rahatsız oldu, duraladı. Arkasında, müdür yardımcısı tiksintiyle soluyordu. Müdür notları okuduktan sonra açıklama istemeye gerek görmedi, kızgın bir sesle haykırmaya başladı:

"Ne bu böyle! Gene lastik konulmuş sobanın üstüne!"

Müdür yardımcısı alay ediyordu, gözlerinde bir acımasızlık vardı; Latince öğrencilerinin ayıbını yakalamıştı en sonunda, arsızca keyifleniyordu. M. Jourdin, masasına dayanmış, omuzlarını indirmiş, gözlerini yere dikerek dinlemişti notları. Müdürün kızgın haykırışı, onu bu durgunluktan çekip almıştı. Ağır ağır doğruldu; yüzü çok solgundu.

"Müdür bey, ben hiçbir şey duymuyorum," dedi.

M. Cugnon çok şaşkın görünüyordu. Müdür yardımcı konuşmak istedi, M. Jourdin üzerine yürüdü, sözcüleri heceleye heceleye yineledi:

"Bir şey duymuyorum."

Sonra öğrencilerine döndü, gene yineledi:

"Hiçbir şey duymuyoruz değil mi?"

Bütün sınıf sakin bir sesle yanıt verdi:

"Hayır efendim, hiçbir şey duymuyoruz."

Tatlı bir mırıltıydı bu, sevecen bir suç ortaklığının tatlı mırıltısıydı, öğretmenin dudaklarında bir gülümseme uyandırdı. Müdür bir an duruladı, sonra rahat rahat konuşarak kapıya doğru yürüyen M. Jourdin'in ardından gitti:

"Plinius'u inceliyorduk. Bir okulun kuruluşuna ilişkin mektuba gelmiştik bu sabah. Çok güzel bir şey, müdür bey, çok, çok güzel bir şey..."

Kötü Ateş

"Meryem Ana," diye düşünüyor Maximilien. Sobanın önüne oturmuş, ayaklarını postallarının üzerine koymuş, keçe terliklerinin tütüşüne bakıyor.

"Meryem Ana, Esther'i benim kadar sende bilirsin. Onun ne mal olduğunu, şu benim pis yaşamımda başıma ne geldiyse onun yüzünden geldiğini iyi bilirsin. Yetmiş ikisine geldi işte, iyiden iyiye de hasta, ne olur, sabaha sağ çıkamasın."

Maximilien, Tanrı'yı baştan çıkarmak için, yakınmalarını sayıp döküyor. Evlendikleri günden yani kırk beş yıldan beri, karısı, onu üzmek için elinden geleni ardına bırakmamış.

Önce pis vaadlere aldanmış, bu evlenmeden hem aşk, hem de para kazanacağını ummuştu. Esther'in iki amcası vardı. Jules amca, zengin, cimri, hâlâ yaşıyor. Yaşı doksan bir, bütün mallarını işletiyor. Alfred amca, yoksul, Dünya Sergisi yılında öldü, ormanlar ortasında yitik bir kötü ev bıraktı Esther'e. Maximilien bu yalnızlığa boyun eğecek bir kiracı bulamadığı için, bugün bu evde oturuyor işte.

Maximilien, daha düğün yapılmadan, birçok çocukları olacağını umuyordu. Ama Esther, her bakımdan kendisine benzeyen, hırçın suratlı, çekilmez bir kız doğuruncaya kadar on beş yıl bekletmişti onu.

Maximilien, gününü gün etmek için çektiği binlerce sıkıntının sözünü bile etmiyor Tanrı'ya. Cömert olmak istiyor. Ama

o yürekler acısı Rus paraları öyküsünü de pas geçemez ya. Savaştan önce, karı kocanın, çiçek saksılarına sakladıkları, kimi altın, kimi gümüş, beş bin frankları vardı.

Maximilien, bir akıllılık etmiş, bunları Rus parasına çevirmişti. Kötülük neresindeydi bunun? Böyle bir yatırımın hiç tehlikesi yoktu. Ama bir devrim (devrimin ne başı vardı, ne kuyruğu, hiçbir zaman bıkmayacaktı bunu yinelemekten) yıkıma yol açalıberi, Esther'in serzenişleri bitmek tükenmek bilmiyordu.

"Bereket, zavallı Alfred amcam evini bıraktı bana," derdi ikide bir, hem de alaylı bir dille söylerdi. "Yoksa senin o Rus paralarınla bir düzine yumurta bile alamazdık."

Rus devriminin olmaması gerektiği düşünülürse, hiç çekilmez olan bu gibi düşünceleri Maximilien bazı bazı sağ eliyle yanıtlardı.

"Meryem Ana, onun bana çektirdiği sıkıntıların cezasını çekmesi için hiçbir zaman yeterince pataklıyamyacağım onu."

Esther şimdi güçlükle soluk alıyor. Çevresinde kalabalık bulunsun diye, oturma odasının bir köşesinde bir yatak yaptılar. Yastığına gömülmüş, ağzı büzülmüş, yakınacak sesi kalmamış.

Küçük, yuvarlak gözü yaşlı adama dikilmiş, yastığın üzerinde çenesiyle hayır demesine fırsat vermesini bekliyor. Ama Maximilien ona sırtını dönmüş. Annesine bakmak için kentten gelen kızları Léonie, bir dolabı temizlemekle uğraşıyor, kalçalarına kadar içeri dalmış. Kocakarı sabırsızlıkla dayanıyor.

"Ne olur, sabaha sağ çıkmasın..."

Maximilien öyle candan yalvarıyor ki, dudakları kıpırdamaya başlıyor. Birdenbire anlıyor bunu, en gizli dileklerinin ortaya çıkmasından korkuyor. Bakışını şöyle bir yatağa çeviriyor, küçük, dikkatli gözlere rastlıyor. Kedini tutuyor, yüksek sesle, biraz da sabırsızlıkla:

"Kötü ateş işte," diyor, "ne olacak!"

Esther hiç de onun gibi düşünmediğini işaret ediyor, Léonie de annesinin düşündüğünü sandığını genişletiyor:

"Baba, sen de hep aynı şeyi yineleyip duruyorsun."

Hasta terlere batacak ölçüde çabalıyor:

"Evet, hep aynı şeyi," diye kekeleyebiliyor.

Hekim öğleden sonra, saat dörde doğru geldi. Otomobilini yolda, evin iki yüz metre ötesinde bırakmış.

"Evinizin yolları çok kötü. Böyle orman ortasında oturmak kimin aklına gelir?"

"Bizim karının suçu," diya açıklıyor Maximilien: "Bu kötü ev Alfred amcasından, babasının kardeşinden kaldı ona. Buraya ev yaptırmak istemek, yaşlı bir adamın deliliğinden başka bir şey değil. Söz aramızda, onların ailesinde delilikten başka birşey yapılmaz."

Hekim, ısınsın diye Esther'in kıçına koyuyor termometresini, o da bunu fazla senli benli buluyor. Esther'in nabzına bakıyor, bir yandan da buralarda avlanacak hayvanlar olup olmadığını soruyor. Maximilien av öyküleri anlatıyor; bir patates tarlasında vurduğu, ama gidip iki kilometre öteye, Kızlar gölünün arkının yanına düşen yaban domuzundan sözediyor. Hekim de çok ilgileniyor.

"Hay Allah," diyor birden. "Termometremi unutturdunuz bana. Heh he...! bakıyorum, ateşimiz var."

"Ben de onu diyordum," diye böbürleniyor yaşlı adam, "kötü ateş!"

"Hımm... bunu iyi edeceğiz. Her şeyden önce, perhiz..."

Hekim birkaç ilaç yazıyor, yirmi beş frank tutacağını söylüyor. Paracıklar kazanmış olanlar var şimdiden.

Hekimi uğurlayıp da odanın kapısını itince, Léonie'nin hastanın kulağına eğilmiş olduğunu görüyor. "Bana oyun oynayacaklar," diye düşünüyor Maximilien.

"Kötü ateş," diyor "ben haklıydım."

"Hiç de değil," diye kestirip atıyor Leonie. "O senin ateşin zırvadan başka bir şey değil."

Esther de gözkapaklarını sert sert oynatarak kızına hak veri-

yor. Yaşlı adam kızgın.

"Ama hekim söyledi ya, termometresinde de gördü ya, pes artık!"

Léonie omuz silkiyor o zaman, yataktan uzaklaşıyor.

"Hekimlere kalsaydı, ateşin sonu mu gelirdi," diyor rahatlıkla. "Biliyorsun, uzun zaman bırakmıştı termometresini. O termometre koymalar da ne oluyor sonra? Patronlarımın yanında hastayken bana da bir doktor gelmişti, ne termometre koydu, ne bir şey. Dayanamazdım doğrusu."

Maximilien, elleri arkasında, odayı adımlıyor.

"Susarım daha iyi," diyor kızgın bir sesle.

İşin gerçeğine bakarsan, kanıt bulamıyor.

Hastanın yanından geçerken, şeytanca bir keyifle konuşuyor:

"Ne yapalım, epey bir zaman perhizlisin," diye anımsatıyor.

Kızına da yineliyor:

"Uzun zaman yemek yiyemeyeceğini söylüyordum bizim kocakarıya."

Léonie yanıt vermiyor, dolapta bir yumurta arıyor.

"Yumurta mı?" diyor babası şaşkınlıkla. "Ne yapacaksın yumurtayı?"

"Tavuk sütü, canım," diyor Léonie. "Güçlenmesi gerek."

"Ama sen hekimin söylediğini duymadın mı? Perhiz! Ayrıca annenin karnı da aç değil."

Ama Esther, aç olduğunu göstermek için çenesini oynatıyor.

"İnekten daha inek," diye gürlüyor Maximilien. "Bir inek hasta oldu mu, yemek yememesi gerektiğini anlıyacak kadar akıllıdır. Dedim ya, inekten daha inek."

Bu arada Esther, tavuk sütünü oburca içiyor, erkeğini alçaltmak için, bir tane daha istiyor. Az sonra, yüzü dizindeki örtü gibi kırmızı, kendini daha iyi bulduğunu söylüyor ıkına ıkına.

"Yüzüne demek gibi olmasın ama daha iyi görünüyorsun," diye belirtiyor Léonie.

"İnşallah öyle olur," diyor yaşlı adam. "Bazı bazı kötü ateşin iyileştiği de olur."

"İster kötü ateş olsun, ister olmasın, tavuk sütüm ona güç verdi. Daha kolay soluk alıyor artık. Kan toplamasını önledi herhalde. Ayağa kalkması çok sürmez."

Gerçekten de öyle, Esther yastıkların üzerinde doğrulmuş; ancak alçak sesle konuşur olmuştu, şimdi seçik seçik konuşuyor:

"Baban, savaştan önce Rus parası almamış olsaydı ikide bir soğuğa sıcağa tutulmak tehlikesine düşmezdim."

Maximilien, gerçekten de belli bir iyileşme olduğunu anlıyor o zaman, ama tavuk sütlerinin iyi etme erdemini düşünecek durumda değil, Esther'in serzenişi yeniden alevlendirdi öfkesini.

"Rus parasından daha iyi yatırım yoktu. Şimdi olsa, gene satın alırdım. O berbat ülkede devrim çıkmasaydı, bugün böyle konuşmazdın, bunu ilk kendin düşündüğünü söylerdin kuşkusuz."

Sonra da Jules amcasının ihanetini başına kakıyor acı acı; kötü evinin masrafı değerini geçen Alfred amcasının mirasını alaya alıyor.

"Eline geçtiğine öyle seviniyorum ki," diye karşılık veriyor Esther.

Ama harcadığı çaba onu yordu, uzun zaman kafa tutamıyor erkeğine, Maximilien de, Léonie sözünü kesinceye kadar bundan yararlanıyor.

"Kente inmenin zamanı geldi artık, baba. Ne şekerim kaldı, ne tuzum, ne kahvem. Daha bu sabah inmeni söylemiştim."

Yaşlı adam bütün gün kafasını tokmaklayan bu tehdidi düşünmez olmuştu, unuturlar umuduyla dilini tutuyor, sırtını eğiyor.

Léonie kalçalarına kadar dolaba daldı gene. Anlaşılan babasını unuttu. Ama bu kez de Esther konuşuyor, yüksek sesle hem de:

"Maximilien, çok da geç gitmesen iyi edersin."

"Doğru," diyor Léonie. "Çabuk ol karanlık basacak."

"Pekala," diyor yaşlı adam, "değil mi herkes tepeme biniyor,

ben de gidiyorum."

"Giyin baba, ben de sana alınacak şeyleri yazayım."

Maximilien'in giyinmesi bir türlü bitmiyor.

"Pelerinim, pelerinimi bulamıyorum."

Bağırıyor, şu Alfred amcanın kümesinde her zaman böyle olduğunu, eşyaların hiçbir zaman gerektiğinde bulunamadığını söylüyor. Léonie, babasının o sabah yemek dolabının altında sakladığı pelerini arıyor.. Yaşlı adam yaptığı kurnazlığın tadını çıkarmaya başladı bile. Esther parmağını uzatıyor:

"Yemek dolabının altında," diyor kızına.

Maximilien öfkesinden kudurmuş, başlıklı, uzun pelerinini ilikliyor, alınacakların listesini alıyor.

Ormandan köye giden yola varmak için, kötü bir yoldan geçmesi gerek, arabalar derin izler açmış bu yolda. Bir kanıt çıkarmanın acı sevinci için, ayaklarını isteyerek daldırıyor su birikintilerine:

"Bu yaşta lağımlar içinde yürütüyorlar beni. Meryem Ana, sabaha çıkarma şunu, ne olur!"

Maximilien güneşin batmasına kulak asmıyor. Köye geldiğinde lambaları yakmaya başlıyorlar. Sola sapıp bakkala gidecek yerde, dosdoğru belediyeye gidiyor.

Belediyenin sekreterliğini yapan bayan öğretmen, yirmi beş yaşında bir kız. Maximilien onun bilgisine, gülümsemesine, ona seçkin bir görünüş veren sedef çerçeveli gözlüğüne her zaman hayran kalmıştır. Sedef çerçeveli gözlüğü Léonie kız takacak değildi ya. Bayan öğretmenin karşılayışı dostça bir karşılayış, ıslak pelerinini çıkarmasını, kurusun diye yemek sobasının yanma bırakmasını söylüyor yaşlı adama.

"Siz de bu arada dinlenirsiniz."

Ama Maximilien, pelerinini çıkaracak zamanı olmadığını, ayrıca oturmaya da istekli olmadığını söylüyor. Bayan öğretmen soru üstüne soru sorduğu için, hemen çıkarıyor ağzındaki

baklayı:

"Esther'i söylemeye gelmiştim."

"Esther'i mi... ya!..."

Maximilien başlığının altında soluk soluğa. Sesini alçaltıyor:

"Evet, Esther öğleden sonra öldü."

Bir ürperti ve kurtuluş iç çekişini içinde boğuyor. Nüfus kütüğünün iki yaprağı arasında yamyassı olmuş, Esther'i çaldığını duyar gibi oluyor. Bayan öğretmen, duruma uygun sözler arıyor, göğsünden mendilini alıyor.

"Olamaz, inanamam," diyor usulca.

"Söyledim ya."

"Tanrım, zavallı mösyö Maximilien, ne yıkım bu böyle!"

"Elbette, çok üzücü."

Maximilien, üzüntüsünün yetersizliğinden rahatsızlık duyuyor, bayan öğretmene konuyu ayrıntılarıyla anlatması gerektiğini anlıyor, bir iskemle çekmeye karar veriyor.

"Geçen perşembe, odunlukta odun kırmak istemişti. Saat beşe doğru, böğrünün ağrıdığını söyleyerek yatağa yattı. Bunun kötü ateş olduğunu hemen anladım. Hemen Léonie'yi getirttim, hekim de çağırtım. Aldanmamıştım. Kötü bir ateşti."

"Hekim söyledi..."

"Evet, ilk bakışta anladı hastalığı, ama yardımı bundan öteye gitmedi. Şu hekimler kötü niyetli kimseler değil ama bizler, çoğu zaman onlardan daha çok şey biliriz. Bakın o adamı getirmeden önce, ben Esther'e kendi aklımca bakmaya başlamıştım: Her gün üç dört tavuk sütü veriyordum, bakımı sürdürseydim, bizim kocakarı kefeni yırtacaktı. Bir hastayı canlandırmak için, tavuk sütü gibisi yoktur. Gel gör ki, perhizin iyi olacağını sandım; hekim söylemişti. O geldikten sonra, Esther'in ateşi iyiden iyiye düştü diyebilirim. Bu sabah, konuşamaz olmuştu, çektiği acıyı görmek insanın yüreğini parçalıyordu. Elini avucuma aldım, hiç bırakmadım. Öğleye doğru, ölüm terleriyle donmuştu, ama aklı iyice başındaydı daha."

"Peki öğleden sonra?"

"Saat tam dört buçuktu. Onu yalnızca tavuk sütleriyle kurtabileceğimi düşünüyorum.."

Bayan öğretmen gözlerini ovuşturuyor; bir sevgi atılışıyla adamın elini arıyor, eli ıslak pelerine dokunuyor yalnız. Maximilien, hıçkırıklarla zıplayan kara bir top gibi iskemlenin üstüne yığılmış. En sonunda, acısı hafifler gibi oldu. Pelerinin altında elleini kavuşturuyor, yüzünü saklayan başlığın gölgesinde, dudakları kıpırdayıp duruyor:

"Meryem Ana," diye fısıldıyor alçacıktan, "Meryem Ana, sana güveniyorum."

Anahtar Paspasın Altında

Bir sosyete hırsızı bir kez bir polis romanının sayfaları arasından kaçıverdi, şaşkınlık verici serüvenlerden sonra küçücük bir taşra kentine geldi.

İstasyondan çıktıktan sonra, istasyon meydanını geçip istasyon caddesine saparken, büyük bir uğultu duydu.

"Anahtarı paspasın altına koymayı unutma sakın," diye bağırıyorlardı her yandan.

Kızlarıyla kaymakamlık balosuna giden annelerdi bunlar.

Neredeyse yerlerinde duramayan kocalar da:

"Merak etme," diye yanıtlıyorlardı, "anahtar paspasın altında olacak, kapıyı çalmak zorunda kalmayacaksınız. Ama benden önce dönerseniz olur a..."

"Senden önce mi? Sabah saat dörde kadar bilardo oynayacak değilsin ya?"

Anneler haklıydı doğrusu. Biraz dürüşçe bir bilardo partisinin gece yarısından sonralara uzadığı görülmüş şey değildi. Bu arada centilmen-hırsız, aceleyle kaymakamlık meydanına giden, kadifeden, kırepten giysiler arasında dolaşıyordu. Dün akşam, elinde boyutları ufak, ama içi yalnızca mücevher bir bavulla, Roma'dan ayrılmıştı. Gelişigüzel bir durakta inmiş, arkasında olduklarını bildiği Avrupa polislerini şaşırtmak için yo-

lunun yönünü değiştirmişti, büyüklük kuruntusu üzerinde düşüncelere dalmak için bu aradan yararlanıyordu.

"İnsanların hüneri konusunda öğreneceğim hiçbir şey kalmadı," diye düşünüyordu. "En gizli kasalar benim için bir hiç, güvenilir kimseleri yoldan çıkarmakta da benim gibisi yoktur. Amerikan hapishanelerinde iki yıl staj yapıp en büyük ustalardan ders gördükten sonra, kapıdan başka yerden içeri girmekte, kırıp dökmekte, cepten para çekmekte, her türlü yankesicilikte ün saldım. Aşırı çalışkanlığımın da yardımıyla yeteneğimden beklenebilecek her şeyin gerçekleştiklerini gördüm. Bugün, taçlı başları soyuyorum, dünyanın her yanında adamlarım var, borsada cirolarını hükümetler kurup hükümetler deviriyor, gene de yüreğim on beş yaşımdaki kadar, öğretmenlerimin saatlerini, cüzdanlarını çalarak bitirme sınavına hazırlandığım günlerdeki kadar sevinçli değil. Ah! O şeytanca delikanlılığımın mutlu günlerini canlandıramıyorum! Dünyanın bütün başkentlerine, bütün gazinolarına dağılmış bir yaşamın düşkünlüğü!" Doğduğum yerleri yeniden görmek gereksinimini hiçbir zaman bugünkü kadar duymamıştım..."

Centilmen-hırsız, küçük, sessiz villalarla çevrili bir sokakta yürüyordu. Birden durdu, kaygıyla mırıldanmaya başladı:

"Sahi benim doğum yerim neresi acaba? Fransa'da bir yer olmalı, ama ne bileyim nerde. Serüvenlere başlayalı beri öyle çok kimliğim, öyle çok saygın anam babam oldu ki, bunların içinde kendimi bulmama olanak yok. Sonra benim gerçek adım neydi acaba?"

Elini alnına götürdü, elli kadar ad saydı bir çırpıda.

"Jules Moreau... Robert Landry... Hayır... Yolande Garnier mi? Yok canım, bir kılık değiştirme sırasındaydı o... Alfred Petitpont... Ha, Alfred Petitpont mu? Daha doğrusu Raoul Déjeu... Yok; yok, bu da zümrüt dalgasındaydı... Jacques Lerol mü... Hayır... Duc de Géroul de la Bactriane mı, doğrusunu istersen

inanmıyorum."

En sonunda yorgunlukla elini salladı.

"Genel güvenlikten bilgi aldırtmam gerek," dedi öfkeyle, "sinir bozucu bir şey."

Gerçek kimliğini araştırmaya dalmıştı, hiç farkında olmadan, küçük bir evin parmaklıklı kapısından geçti, düşünmeden, giriş kapısının kilidini maymuncukla açmaya başladı. Sonra omuz silkerek maymuncuk destesini yeniden cebine koydu.

"Amma da budalalaştım," diye mırıldandı, "anahtarın paspasın altında olduğu çıkmış aklımdan."

Gerçekten de anahtar paspasın altındaydı. Sofaya girdi, iş kılığına girmek için bavulunu açtı: Gece pelerini, silindir şapka, kara kadifeden maske. Centilmen-hırsız, tuvaletini bitirince, evin zemin katını gözden geçirdi, ilgiye değer bir şey göremedi.

Bununla birlikte, çocukluğundan kalma bir alışkanlığın etkisiyle bir çelik saat cebe indirdi. Birinci kata gelip de pencerenin iki yanında karşı karşıya iki dar yatak bulunan bir genç kız odasına girince, bir dakika duygulandı. Duvarda asılı duran iki resme baktı:

"Sevimli gençler," diye içini çekti. "Kaymakamlık balosunda, iyi gelecekler bekleyen, namuslu, çalışkan, dini bütün, kendileriyle iyi bir neden için dans edecek çocuklara başlarım çevirebilecekler mi bakalım?"

Çıkarla ilgisi bulunmayan bir meraka kapıldığı bir dakikada dolabı açtı, içindekileri gözden geçirdi. Sessiz fenerinin ışığı altında, kenarları çentik işlemelerle süslü pazen donları, inanılmaz bir erdem belirten kaba, bez gömlekleri açarken gözyaşlarını tutamadı. Saygılı bir heyecan sarmıştı içini, silindir şapkasını da, kara maskesini de çıkardı.

"Arılıkla işlenmiş donlar! diye haykırdı boğuk bir sesle, aklığın gömlekleri, sonra siz, dürüst bir gençliğin temiz kombinezonları, sizin alçakgönüllülüğünüzü, sosyete kuruntusuyla yaralanmış bir yürek için ne güçlü çekicilikleri olabilir, bilseniz! Bu

güçlü gizemleri yoklarken, namuslu bir sızının ruhuma aktığını duyuyorum. Aile erdemlerinin hoş kokusu altüst etti içimi, yazgımı bir sicil memurluğunda tamamlamak için, serüven yaşamının yanlışlaını yadsımaya hazır olduğumu duyuyorum."

Dürüst bir son üzerinde düşünürken, dolaptaki araştırmalarını sürdürmeyi de bırakmıyordu. Bir mendil destesinin ardında, iki fayans kumbara buldu, üzerlerinde de: Mariette'in drahoması ve Madeleine'in drahoması diye yazıyordu. İçindekileri cebine boşalttıktan sonra kendi kendine kızdı:

"Bırakmalıyım artık bu alışkanlığı."

Parayı yeniden kumbaralara koydu, çok hoş bir sevinçle dolup taştı yüreği, bundan da namusluluğun kendi armağanını kendinde sakladığı sonucu çıkardı.

"Hiç kuşku yok, sosyete hırsızı yaşamım bitti artık,"diye düşündü.

Bu kadar coşkunluk onu bitirmişti; saat ona yeni gelmişti daha, sahipleri dönünceye kadar geceyi evde geçirmeye karar verdi.

Genç kızların yataklarının birinin üzerine uzandı, derin bir uykuya daldı hemen. Sabah saat üçe doğru düş görüyordu, önemli bir dairenin müdür yardımcısıydı, nişanlanmıştı. Birdenbire kızgın bir ses uykusundan koparıp aldı kibar hırsızı. Pencereye kadar gitti, giriş kapısının önüne diz çökmüş bir adam gördü, adam kendi kendine homurdanıp duruyordu:

"Çıkmadan önce anahtarı paspasın altına koyduğumdan eminim... Burada olması gerekirdi, ama..."

"Karım dönmüş olmalı, başka türlü açıklamaya olanak yok. Erken dönebileceğini düşünmeliydim. Yakayı ele verdik mi şimdi..."

Zilin ipini çekti, önce çekine çekine, sonra gürültüyle. Üzüntüsüne acıdı hırsız, adamcağızın zemin kattaki odasına gideceğini düşünerek anahtarı atıp yatağına döndü.

"Daha iki saatim var," diye mırıldandı, "bu zaman içinde dairenin müdürü olabilirim. Evlendirilecek iki kızı bulunan bir kadının ne olduğunu bilirim ben, son kandiller de sönmedikçe bırakmayacaktır kaymakamlık balosunu."

O yeniden düşünün akıntısına kapılırken, ev sahibi odaya girip ışığı yaktı. Centimen-hırsız yatağın üzerine oturmuştu, kloroform şişesini yokluyordu, ama ev sahibi kollarını açarak:

"Evladım! On sekiz yıldan sonra baba ocağına geri döndün!" diye haykırdı.

Sosyete hırsızı sevinç gözyaşları döküp dökmemekte duralıyordu. On sekiz yıllık yokluğun kendisini otuz beş yaşında yaptığını hesaplıyor, bunun söylendiğini duymak da biraz canını sıkıyordu.

"Sizi üzmek istemem, ama oğlunuzu tanıdığınızdan emin misiniz?" dedi.

"Emin miyim? Elbette eminim! Kanın sesi ne oluyor?"

"Doğru," diye boyun eğdi hırsız, "kanın sesi vardır. Ama bir yanlışlık olursa sizin gibi ben de düş kırıklığına uğrarım..."

"Hadi canım, yanlışlık olamaz, çocuklarımın büyüğüsün, oğlum Rodolphe'sun sen!"

"Rodolphe... Tersini söyleyecek değilim. Bu Rodolphe adı yabancı gelmiyor bana. Gene de..."

"Sağ kolun kanayınca canın sütlü kahve ister."

Rodolphe bu söz üzerine babasını benimseme konusunda fazla duralamadı. Uzun uzun kucaklaştılar, coşkulu sözler söylediler birbirlerine:

"Sevgili çocuğum," diyordu baba, "on sekiz yıllık bir ayrılıktan sonra seni yeniden bulmak ne büyük mutluluk; ne kadar geciktim..."

"Babacığım, anahtarın paspasın altında olduğunu çok iyi biliyordum..."

"Ha, söz paspastan açılmışken söyleyeyim, saat üçte döndüğümü söyleme annene... Bir bilardo partisinin bu kadar uzun sürmesine aklı yatmaz belki. Düşün, iki kızkardeşini Kayma-

kamlık balosuna götürdü, ben de bundan yararlanarak bizim eski arkadaşlarla bir kağıt oyununa daldım."

"Ama bana bilardo diyordunuz yanılmıyorsam...."

"Evet, canım, bilardo, bunu demek istiyordum. Daha doğrusunu kağıt oyunuyla başladık, bilardo partisiyle bitirdik. Her neyse, annene gece yarısından önce döndüğümü söyle sen, anneni kolayca sevindirmek için bundan iyi birşey bulamazsın..."

Rodolphe biraz tiksinerek söz verdi. O kadar sofulaşmıştı ki, yalan bile söyleyemiyeceğini sanıyordu.

"Az önce, iki kızkardeşimden söz açtınız. Resimleri duvarda duran iki sevimli kız herhalde bunlar. Ben yokken çok değişmişler, doğrusunu söylemek gerekirse, tanıdıysam da pek çok tanımadım."

"Şaşılacak bir şey değil, büyüğü sen gittikten bir yıl sonra dünyaya geldi! Annen senin beklemedik gidişine öylesine üzülmüştü ki, Tanrı bir çocuk daha versin diye hiç rahat bırakmadı beni. Ama bir oğlu olmasını dilerken büyük bir düş kırıklığına uğradı, şansını bir kez daha denemek istedi. Şans gene yar olmadı bize, ikinci bir kız daha verdi, adını Mariette koyduk. Oğulsuz kalmak neye mal olursa olsundu bana, anneni dinlememek akıllılığını gösterebildim, annene kalsaydı, bir oğlana kavuşacağım diye bir düzine kız sıralardı birbiri ardından. Tanrıya şükür, o kadar göz nuruna mal olan bu iki yumurcağı yetiştirmek yeter de artar bile."

Rodolphe içini çekti:

"Babacığım, bize ne kadar güçlük çektirirse çektirsinler, kutsal aile sevinçlerinin karşılığını hiçbir zaman yeterince ödeyemeyiz."

Babası acı acı alay etti:

"Kutsal aile sevinçleri!" diye güldü, "bu sevinçlerden çakmadığın belli. Ayda dokuz yüz frankla dört kişinin gereksinimlerini karşılamak zorunda olsaydın, yelkenleri indirirdin herhalde."

Oğlunun silindir şapkasına kıskançlıkla, hayranlıkla baktı,

ekledi:

"İnsan bekar oldu mu, senin şapkan gibi şapkalarda alabildi mi istediği gibi konuşur aile sevinçleri üzerinde... Her neyse, senin para kazandığını düşünmek benim için bir haz. Mesleğinden söz etmedin daha."

Rodolphe hiç duralamadı, katı bir sesle konuşmaya başladı:

"Babacığım, dün akşamdan beri işsiz olduğumu açık açık söylemeliyem sana, bu yüzden söyleyeebileceğimden çok daha fazla utanıyorum, çünkü bütün kusurların anasının tembellik olduğunu bilmez değilim."

"İşte dürüst bir atasözü, yavrum, bu sözü akıldan çıkarmamak çok doğru olur. Ama neyse, işini daha dün akşam yitirdiysen, başıboşukla suçlandırmak fazla sert kaçar. Hem sonra, biraz birikmiş paran da vardır, sanırım..."

"Doğru. Para, senet menet olarak aşağı yukarı dört beş yüz milyonum var, ticaretle, sanayiyle ilgili çeşitli işlere yatırılmış bir o kadar parayı da bunlara eklemek yerinde olur."

Babasının heyecandan soluğu kesilmişti, bir koltuğa yığıldı, takma yakasını da çıkardı.

"Vay benim zavallı çocuğum!" diye kekeledi, seni Yollar ve Köprüler Şirketine sokmak istediğimi düşünüyorum da... Analar babalar suçludur bazan... Ama böyle büyük bir servet edinmeyi nasıl bir mucizeyle başardın?"

"Mucize filan yok. Sosyete hırsızı olmuştum, epey ustalaştığını için işler oldukça yolunda gidiyordu."

"Sosyete hırsızı," diye mırıldandı adamcağız, biraz ürkmüştü. "Benim oğlum hırsız mı olacaktı? Ama sosyete hırsızı, orası öyle... Sosyeteden, hem de milyarder..."

"Üzülmeyin," dedi Rodolphe. "Dün akşam mesleği bırakıp dürüst bir işe girmeye, kendimi aile ocağının sakin sevinçlerine vermeye karar verdim."

Babası yuvasına dönmüş gencin bütün gençlik günahlarını bağışladığını daha iyi göstermek için, ellerini, gözlerini göğe doğru kaldırdı:

"Sen namuslu bir insan olduktan sonra geçmişin konusunda hiçbir şey bilmek istemiyorum," diye bağladı. "Yalnız birşey biliyorum, o da senin milyarder, hem de iyi bir oğul olduğundur."

"Elbette," diye doğruladı Rodolphe, "iyi bir oğulum, size bunun kanıtlarını vereceğimi de umuyorum; ama hiç de milyarder değilim. Böyle kötü yolda kazanılmış zenginlikleri saklamayacağımı çok iyi bilirsiniz. Sayısız hırsızlıklarımın ürününü son kuruşuna kadar geri vermedikten sonra bütün erdemli kararlarım beş para etmep hepsini verdikten sonra suçlarımı lanetlemek, bunları bir pişmanlık yaşamıyla ödemek kalacak bana."

Sonra Rodolphe, zemin katta aşırdığı çelik saati cebinden çıkardı, tam bir alçakgönüllülüğün bütün belirtileriyle babasına uzattı. Babası sevgi gösteren bir itişle geri itti, evdeki her şeyi canının istediği gibi kullanabileceğini belirtti.

"Benim olan herşeyin senin olduğunu düşün. Baba ile oğul arasında sözü bile olmaz bunların."

"Görüyorsunuz ya, dedi Rodolphe, az önce ailenin tertemiz sevinçlerini överken ne kadar haklıymışım! Cömertliğiniz çok sevindirdi beni, dolambaçlı yollara kaçmadan yararlanacağım bundan, önce sizden yirmi beş altın ödünç isteyeceğim. (Rodolphe sosyete hırsızı alışkanlıklarından kurtulamamıştı bir iki saat içinde.) Parasız olduğumdan değil. Yedi sekiz yüz bin frank tutan bir yığın kağıt para var cebimde, ama bunların birazına bile el sürmek içime dert olur..."

Babası şiddetli bir öfkeye kapıldı, davranışının aykırılığını, çeyizleri hazırlanacak iki kızkardeşi, bir zamanlar liseyi bitirebilmek için saçlarını süpürge etmiş yaşlı ana babası önünde dururken, sekiz yüz milyon franktan el çekmenin delilik olacağını belirterek serzenişlere girişti.

"Babacığım, ben namuslu bir insan olmak istiyorum." diye yalvarıyordu Rodolphe, "erdemden başka şeyde gözüm yok artık..."

"Kafa şişiriyorsun şu erdeminle. Parayı sokağa atarak eğle-

nen erdemli kişi görülmemiştir; erdeme bu kadar acıktıysan babanın sözünü dinlemekle başla işe... Önce alt cebinde taşıdığın binlik destelerini bana ver."

Rodolphe her ne kadar binlik destelerinin hizmetçi kadınların baştan çıkardığı büyük bir prensesin evinde yapılmış bir hırsızlıkla geldiğini anlatıp durduysa da boşa gitti, babası dinlemek bile istemedi, onun kötü bir oğul olduğunu söylemekle yetindi.

"Bu para benimdir, on sekiz yıllık yokluğunun çektirdiği üzüntüleri karşılayamayacağını da söyleyebilirim. Ver şu parayı bana!"

"Babacığım, ellerinizi yakar bu para, öte yandan kötülükle kazanılmış maldan hayır gelmeyeceğini de bilmelisiniz."

"Kötülükle kazanılmış mal mı dedin? Dur hele, büyüklere saygısızlık etmenin ne demek olduğunu göstereceğim ben sana. Üçe kadar sayacağım şimdi, sözümü dinlememekte inat edersen, lanetimi yağdıracağım üzerine."

Rodolphe sık sık, büyük aşk ve kin romanlarının, büyük tefrikaların kahramanı olmuştu, soylu bir yüreğin baba lanetinin altından kalkmayacağını bilmez değildi. Dehşet içinde kaldı, banknotları babasına uzattı, o da bir kaç kez baştan saydıktan sonra, ceketinin cebine koydu.

"Tam sekiz yüz yetmiş bin frank var, senin sandığından biraz fazla. Hadi hadi, iyi evlatsın, dün akşamdan beri direttiğin deliliği atlatacaksın, korkma."

"Tanrım," diye içini çekiyordu Rodolphe, "erdemli olmanın böylesine güç olabileceğini hiç sanmazdım. Ben namuslu kalmayı kuralı beri bir gece bile geçmedi daha, ama şimdiden baştan çıkmaya başladım. Gene de... Aile ocağından başka nerede daha iyi olabilir ki insan..."

O bir yandan dalgın bir kulakla baba öğütlerini dinleyip bir yandan bu acı düşüncelere dalarken, giri kapısında zilin sesi

çınladı, anahtar deliğinden de zehir gibi acı bir ses girdi içeriye:

"Nasıl oluyor da anahtar paspasın altında bulunmuyor?"

Koca, pencereden eğildi, anahtarı bahçeye attı, ama öyle beceriksizce attı ki, ne karısı bulabildi, ne kızları. Büyük bir kızgınlık gürültüsü duyuldu. Kadın çok haklı olarak, bir aile babasının eve zil zurna sarhoş ve kapıyı açamayacak bir durumda dönecek kadar onur yoksulu olmasından yakınıyordu.

Genç kızlar da, anneleri de, on dakikalık bir araştırmadan sonra, anahtarın çukura düşmüş olmasından korkmaya başladılar. Onlara birinci kattan sabırlı olmalarını öğütleyen baba da kaygısını saklamıyordu artık. Rodolphe durumu gözden geçirdi, sonra, eski işlerinden vazgeçtiği için kaygıyla:

"Siz hiç kormayın, babacığım, kapıyı açacağım." dedi.

Zemin kata indi, cebinden maymuncuk destesini çıkardı, sıradan bir sürgüye dokunur gibi kilidin yayını oynattı.

"Bir şans," diye mırıldandı babası, "büyük bir şans böyle bir becerin olması."

Rodolphe kurbanlık bir koyun gibi, soluk bir yüzle gülümsedi, destesini yeniden cebine koydu. Annesi boynuna atılmış, hıçkıra hıçkıra sarılmaya başlamıştı:

"On sekiz yıl ayrıldıktan sonra geri dönen sevgili yavrum bu benim!"

"Kendisi için o kadar dua ettiğimiz ağabeyimiz," diyordu Madeleine ile Mariette.

Geç saatlere kadar içlerini döktüler, herkes heyecandan ağladı. Sonra erik reçelinin kavanozu açıldı, reçel ekmeklere sürüldü, sütlü kahveyle yenildi. Rodolphe iki kızkardeşinin inceliği, alçakgönüllülüğü ile büyülenmiş sözlerindeki sevgi içini okşamıştı, yaşamının en güzel gününü yaşadığına inanmak üzereydi. Annesine "organdi" giysisinin güzelliği, inceliği, düzgünlüğü üzerine övgüde bulundu, babası söze karıştı: "Bizim oğlan iyi çakar bu işten. Sosyetenin göbeğindedir, biliyorsunuz..."

Rodolphe kulaklarına kadar kızardı, sıkıntısını gizlemek için, kaymakamlık balosunu sordu. Eğlencenin çok başarılı geç-

tiğini, heykelin açılış töreninden bu yana böyle bir eğlence görmediğini öğrendi.

"Ben bütün gece Duponart'la dansettim," dedi Madeleince, ince, boz çizgili, kestane rengi bir giysi giymişti, hiç ders almamıştır, ama kentte en güzel dansedenlerden biri de odur. Bir vals dönüşü yapmak için beni tuttuğu zaman kendimi öyle hafif buldum ki anlatamam.

Pek tatlı bir kırmızılık belirdi yanaklarında: "Şundan bundan konuştuk," diye ekledi, "son dansımızdan sonra da gelip babamla görüşeceğini söyledi."

"Bu Duponart çok uygun bir çocuk," diye doğruladı annesi. "Beni iki kez büfeye götürdü. Anasını babasını iyi tanıyan bir komşudan bilgi aldım. Anlaşıldığına göre çalışkan bir delikanlı, hiç kahveye gitmiyor, pazar günlerini de ailesinin arasında geçiriyor. Hiç göstermiyor ama defter işlerinde ayda sekiz yüz frank kazanıyor. Oğlan evlenmeye razı olursa, Madeleine için iyi bir kısmet olduğu söylenebilir."

Madeleine'in babası hoşnutsuzluğunu gösterecek bir biçimde elini salladı, ama Mariette konuşmak için öyle acele ediyordu ki, adamcağız sözünü söylemeye zaman bulamadı.

"Ben bütün gece onbaşı Valentin'le dansettim," dedi. "Ulaştırma bölüğünde, çok güzel kara gözleri var; benim gibi güzel danseden bir kıza yaşamınca rastlamadığını söyledi kaç kez. Ama nasıl söyledi, bilemezsiniz. İçten olduğu belliydi. Ayrılacağı sırada aynı şeyi gene yineledi, babamla görüşmeye geleceğine de söz verdi."

Mariette durumun gerektirdiği bütün ar duygusuyla kızardı, sonra annesine baktı, annesi de kafasını salladı.

"Bu onbaşı Valentin ulaştırmacı üniformasını herkesten güzel giyiyor, o da beni iki kere büfeye götürdü. Hakkında bilgi aldım. Komutanları da seviyor onu anlaşılan. Düşüncesini değiştirmezse, Mariette için umulmadık bir kısmet olacak."

Evlenme umutlarıyla dolu bu hava içinde, Rodolphe coşmuş, kardeşlerine gülümsüyor, kendisinin de sağlam pazen donlu, ev

işlerinden iyi anlayan, dikiş ve müzik bilen bir eş seçeceği günün geleceğini düşünmekten haz duyuyordu. Duruma uygun bir övgü kıvırmak üzereydi, ama babası erik reçeli kavanozunu kaptı, hesaplı bir şiddetle masaya vurdu.

"Ailemde yoksul istemem" diye gürledi. "Bugün bir milyarder olan oğlum Rodolphe'un cömertliği sonucu kızlarımın her birine iki yüzer bin frank drahoma verecek durumdayım. Madeleine'im ayda sekiz yüz frank kazanan bir Duponart'la evlensin diye değil herhalde. Valentin'in de, Duponar'ın da sözünü istemem bir daha! Ulaştırma bölüğünden bir onbaşı, öyle mi? Niçin birinci sınıf bir er değil? Son sözümü söylüyorum, benim kızlarım bir otomobili bir de silindir şapkası olmayan adamlarla evlenemezler."

Rodolphe, Madeleine'le Mariette'in sarardıklarını görünce, bir göz kırpışla yatıştırdı onları, mantıklı bir söylev çekti, paranın mutluluk getirmeyeceğini gösterdi babasına.

"Düşünün, babacığım, Duponart kahveye gitmiyor..."

"İyi ya, annenin her gün, her saat, iyi bir örnek diye suratıma çarpacağı bir damat istemem."

"Düşünün ki, onbaşı Valentin ulaştırma üniformasını onurla taşıyor!"

"Askerleri savunmak sana kaldıydı, kaçak, söz dinlemez adam!"

"Yaşasın ordu!" diye haykırdı Rodolphe, titrek sesi kardeşlerinin yüreğini hoplattı. "Ben bu akşam yolumu buldum. Kendimi aileme ve ülkeme vermek için servetimi bırakıyorum."

"Bırak, bırak bu lakırdıları," diye karşı geldi babası.

"Benim zamanımda analar babalar saçmalarlardı, şimdi çocuklar saçmalıyor. Her neyse, bir dene bakalım, bir kuruşçuk ödünç alabilir misin benden. Madeleine'le Mariette'in drahomalarını verdikten sonra, dört yüz yetmiş beş bin frank kalacak bana, onu da iyi bir yere yatıracağım, öyle de damatlar seçeceğim ki onlardan bir metelik ödünç alma umudunu da servetinle birlikte bırakabilirsin."

Rodolphe'un yanıtını bile beklemedi, gidip yatacağını söyledi, kapıyı şaklatarak yandaki odaya geçti. Madeleine, Mariettte ve anneleri de bu dakikayı bekliyorlardı, dirseklerini masaya dayadılar, mendillerinin içine hıçkırmaya başladılar. Rodolphe üzüntüden donakalmıştı, bu büyük acıyı izliyor, kımıldamayı göze alamıyordu. Erdemin etkisinin pek az olduğunu üzülerek düşünmekten kendini alamıyordu. İmzasız mektup, kasa işleri yaptığı sıralarda, ünlü bir haksızlık düzeltici olduğunu anımsıyordu; şöyle yazması yetiyordu:

"Sayın kont, kızınız Solange'la genç Alexis'nin evlenmesini yasak ediyorum." İmza: "DEMİREL"

Şimdi namuslu adamdı, iyi adamdı, iyi hamurdan, iyi bir adamdı, yanlışlık kötülük karşısında, silahsız buluyordu kendini. Erdemi özdeyişlerden, avunu sözlerinden başka bir şey sağlamıyordu.

"Ne çıkar," dedi kendi kendine, "iyi bir adam olarak kalıyorum ben. Babam ayyaşlara, domuz suratlarıyla evlendirsin kızlarını, benim erdemli bir insan olmamı önleyemez."

Annesinin yüzü ağlamaktan kızarmıştı.

"Zavallı Rodolphe'cuğum," diye inledi. "Babana karşı o kadar cömert davranman çok büyük bir mutsuzluk. Para onun aklını başından aldı şimdiden. Dün akşam bir onbaşı, bir de defter işlerinde çalışan iki damadı olacağını duysa çok sevinirdi, şimdi kızlarını mutsuz etmedikçe rahat edemeyecek. Hem bu kadarla kalsaydı..."

"Aaa! anne," diye karşı geldi Madeleine, "nasıl böyle konuşabilirsin... Balodan gelirken, koca kentte Duponard kadar güzel danseden bir ciddi çocuk daha olmadığını kendi ağzınla söylüyordun."

"Aaa! annee," diye karşı geldi Mariette. "Yaşamıma onbaşından başka erkek girmeyeceğini çok iyi biliyorsun!"

Rodolphe da saygılı bir ayıplama sayılabilecek bir ses çıkardı. Annesi başından bir tutam saç kopardı, masanın üstüne koydu, haykırmaya başladı:

"Zavallılar, zavallılar! babanızın olmadık serserilikler yapmak için bu paradan yararlanacağını anlamıyor musunuz? Yaşamım yıkıldı."

Korkunç bir umutsuzluk bunalımına tutuldu, bu da akla uygun birşeydi. Genç kızlar da yeniden hıçkırmaya başladılar.. Rodolphe'un gözleri kuruydu, kara düşüncelere dalmış gibiydi. Yatmaya gideceği sırada uzun uzun sarıldı annesine, işleri düzelteceğine söz verdi. Birinci kata gidip eşyalarını aldı, sonra da alt kata, kendisine ayrılan odaya döndü.

Ev sessizdi, Rodolphe silindir şapkasını, kara kadifeden maskesini, uzun kara pelerinini giydi, büyüklerinin odasına girdi, Donuk feneri, babasının yatağının önündeki halıya düşürdüğü İl Gazetesi'ni aydınlattı, odanın bir köşesinde de sandığı buldu. Rodolphe babasının çok keyifsiz yattığını düşünerek hemen buluverdi parayı.

"Zavallı babacığım," diye mırıldandı, üzüntüyle. "Kafasını işletmemiş..."

Sekiz yüz yetmiş beş bin frank, raflardan birinin üzerinde bir yığın oluşturuyodu. Rodolphe, paraları cebine attı, sandığı kapattı, sofaya vardı. Maymuncuktan yararlanmaktan tiksindiğinden, giriş kapısının anahtarını bulmak için on dakika harcadı. En sonunda buldu. Düşünmesi gerektiği gibi, anahtar paspasın altındaydı. Kapıyı dikkatle kapadı, küçük bahçenin parmaklıklı kapısından geçti, kasabanın sokakları arasına uzaklaştı. Beş dakikadır yürüyordu, birdenbire aklına bir şey geldi:

"Bu kadar şey geçti, gene de adımı bilmiyorum. Babamdan soyadını sormayı unuttum. Ne budalayım..."

Kibar hırsız, keyifsizce elini oynattı, sonra başını salladı, kendisini çok güzel bir polis romanına, büyük, değişik aşk ve kin romanlarına götüren yeni serüvenlere doğru yola çıktı.

Kibar hırsız, bir gün *İl Gazetesi*'nde, "Karanlıklar Kralı" adı altında tefrika edilirken, gözlerini yukarıya doğru kaldırdı, kızkardeşleri Mariette'le Madeleine'in Duponart ve Valentin'le evlendiklerini memnunlukla okudu. Ama bir başka yanlışı, ya-

zının birçok harflerini karıştırdığı için, serüvenlerini soyadını bilmeden sürdürmeye boyun eğmek zorunda kaldı.

Zırh

Başkomutan hemen öleceğini sanıyordu.

"Efendimiz, şimdi beni ölüm döşeğinde görüyorsunuz" dedi kralına. "Çok da üzgün görüyorsunuz, çünkü büyük bir pişmanlığın acısını çekiyorum: Geçen yılın sonbaharında, savaştan dönünce, kraliçeyi karılık görevlerinden uzaklaştırdım."

"Ya!" diye haykırdı kral. "Olur şey değil! Hiç ummazdım doğrusu."

"Görüyorum ki haşmetmeap beni bağışlamayacak..."

"Dinleyin Gantus, bunun çok ince bir iş olduğunu bilirsiniz. Öte yandan, ölmek üzere olduğunuza göre..."

"Haşmetmeap ne kadar da iyiler! Bakın, iş nasıl oldu: Her yanım hizmetinizde aldığım yaralarla kabar kabardı daha, zırhım da üzerimdeydi, Milles Gardes salonundan çıkınca yolumu şaşırmıştım, sarayın odaları arasında dolaşıyor, çıkacak bir yer arıyordum, bu sırada kraliçeyi gördüm, güzel bir ateşin başına oturmuş, ince, ak bir bez üstüne nakış işliyordu."

"Geçen doğum günüm için hazırladığı gömlekti kuşkusuz... Papatya çelenkleriyle işlenmiş bir rakam, öyle değil mi?"

"Efendimiz, aklım başımdan gitmişti... Ama sizin söylediğiniz taçtı işte. Saraydan çok savaş alanlarına alışkınım ben, önce bu boyu posu yerinde, çok güzel yüzlü, çok güzel kadının kraliçemiz olduğunu anlayamadım..."

"Hükümdara saygısızlık anlamına gelen bu sözleri söylemekten sizi menederim Gantus..."

"Yolunu sordum, bana büyük bir yakınlık gösterdi, ben de bundan sonra çapkınca konuşmaya başladım -efendimiz dünyanın bütün aşağılayıcı sözlerini yağdırsınlar üzerime- biraz da muziplik ettim. Demir eldivenlerimi çıkarmıştım. Ama nerden bilirdim ki..."

Kral da hak verdi: "İnsan bilmedi mi aldanabilir" dedi.

"Sarayın gerekleri dolayısıyla pek alışkın olmadığı bu serbestliklere şaşmıştı, kraliçe yalnız utandığı için savunuyordu kendini. Ben de yüzünün kızarmasına kulak asmıyor, he zamanki gibi askerce davranıyor, işlerimi ilerletmekte acele ediyordum. Her neyse anlarsınız işte."

"Öyle: El oyunları, iğrenç kişilerin oyunları... Ama bana üzerinde büyük savaş zırhınız olduğunu söylememiş miydiniz?"

"Yazık ki öyle. Efendimiz..."

"Hah ha!"

"Yazık diyorum. Ama pişmanlığımı belirten bu söz, efendimizi yanıltmasın, çünkü size ihanet etmeme bu zırh yol açtı, nedenini şimdi anlayacaksınız. En sonunda, görkemli göğsüne taşıdığı madalyondan anladım kraliçe olduğunu, madalyon açılınca üzerinde resminiz göründü. Ne ettim de kaçmadım o sırada! Ama ilk oyunların ateşiyle yanıyordum daha, nasıl oldu bilmem, yarı inik bir demir vizyerimin altında yanan ateş, haince bir düşünce getirdi aklıma, o mevsimde güneş, odayı çok az aydınlatıyordu, ocağın kırmızı alevi de çevreleri bozan, canlı, kımıltılı parıltılar saçıyordu her şeyin üstüne."

Kral sabırsızca kolunu salladı, Gantus da bu kadar çenesi düşük olduğu için özür dilemesi gerektiğini düşündü.

"Şiirle lakırdılar etmek için söylemiyorum bunları, hilebazlığımı kolaylaştıran koşulları açıklamak için söylüyorum. Şiire her zaman kızmışımdır ben, bir teğmeni şiir düzerken yakaladım mı on beş gün katıksız hapsi yapıştırırım, bellidir cezası.

Kabul edemem..."

"Neyse Gantus, konuya gelin! Bir iki dakikaya kadar öbür dünyaya göçebilirsiniz."

"Peki. Kraliçe çok kaygılıydı, demir zırhlı kollarımın arasında çırpınıyordu, bıraktım, sizin sesinize öykündüm: "Ne o, Kraliçem, ne o, asker zırhı altında kocanızı tanımıyor musunuz?"

"Gantus!" diye haykırdı kral. "İğrenç bir askersiniz siz! İğrenç bir hainsiniz!"

"Ben de söylemiştim ya, efendimiz. Görüyorsunuz..."

"Peki sonra?"

"Bana şaşkın şaşkın bakıyordu, birdenbire aydınlanıverdi kraliçenin yüzü. Efendimizle ben aynı boyda değiliz. Ben daha iriyim, benim omuzlarım daha geniş."

"O kadar da değil, Gantus, o kadar da değil."

"Kolayca aldanabilirdi elbet, kanıtı da..." Başkomutan gözlerini öne dikti, huzuru kaçmıştı biraz Bir zaman konuşmadılar.

"Peki sonra?" dedi kral en sonunda.

"Sonra mı? Tanrım! Perdeleri çekip sürgüleri sürdükten , beni sıkmaya başlayan zırhımı çıkarmaktan başka bir yapacak kalmıyordu. Söz aramızda, bu da karanlıkta çok kolay olmuyordu."

"Ya Adéle..."

"Kraliçe Adéle... Ne söyleyeyim istiyorsunuz... Karanlıktı, sonra böyle zamanlarda, akıl başta kalmaz. Söyleyebileceğim tek şey, kraliçenin bu değişmeyi hiç sezmediğidir. Silahımı, kalça zırhlarımı, herşeyimi yeniden giydim, karanlıkta, sıvıştım. Düşünün bir kez, çıkarken bir de baktım ki dizliklerimi ters giymişim, bu da kaskatı bacaklarla yürümek zorunda bırakıyordu beni. Çok eğlenceli değil mi?"

Kral homurdanıyor, neredeyse onurunun lekelendiğini söyleyerek odayı arşınlıyordu. Ama çok iyimser olduğu, ünlü komutanın içinde çırpındığı sıkıntı da gözünden kaçmadığı için, tatlı sözlerle geldi hastanın başucuna:

"Pekala kabul edersiniz ki Gantus, sizi alkışlayacak değilim.

Çok kötü bir şey yapmışsınız, bu kötü serüvenin olmaması için bütün o ünlü utkularınızı verirdim. Ama öleceğinizi söylediğinize göre kalmadı demektir, sizi bağışlıyorum."

"Efendimiz, siz büyük bir kralsınız."

"Ben de tersini söylemiyorum... Her neyse, Tanrı belasını versin. En önemlisi, kraliçenin suçsuz olmasıdır. Size gelince, güzel güzel ölmekten başka bir şey düşünmeyin artık. Haydi Allahaısmarladık Gantus, inşallah öbür dünyada çekersiniz günahlarınızı, başka bir kötülük dilemiyorum."

"Majesteliriniz beni çok sevindirdiler, bağışlamanız da tam zamanında yetişiyor: Can çekişmeye başlıyorum işte..."

"Gerçektende iyi görünüyorsunuz, ben de sizi daha rahatsız etmek istemiyorum. Sarayda yemeğim beni bekliyor."

Kral, büyük başkomutanına dostça el salladı, kapıda kendisini bekleyen arabasına gitti. Ölümcül hastanın söyledikleri biraz içlendiriyordu onu, çünkü kraliçesini candan sever, üstüne titrerdi, kraliçe ona biraz soğuk davranırdı ama o gene de çok severdi kraliçesini; bir odalık alma ayrıcalığını tiksintiyle karşılamıştı. Saraya doğru giderken, bu talihsizlik içinde, tuhaf bir biçimde talihli olduğunu düşünüyordu, öyle ya, kraliçe işlediği suçu hâlâ bilmiyordu, tek suçlu da can çekişme acıları içinde çırpınıyordu. Gene de hangi tehlikeden kaynaklandığını bilmediği bir kaygı bırakıyordu yüreğinde bu serüven, kıskançlığın kendisine yaraşan bir şey olup olmadığını düşünüyordu.

Arabasından inince, en bilgili felsefe doktorlarını toplantıya çağırdı, kıskançlığı en iyi tanımlayacak olana yirmi altın vereceğini söyledi. Bilginler, davranış, duygu, değişim, huysuzluk, öfke, kara sevda sözcüklerinin birbirine tosladığını, insanı şaşkına döndüren bir gürültü içinde, hep birden konuştular önce. Kral kılıcını gösterip de tehdit edince sırasıyla konuşmaya boyun eğdiler ya, sonuç gene pek parlak olmadı: Sonu gelmez söylevlere dalıyorlardı, diplomalarını geri almak geliyordu kralın içinden. Bu sırada, genç olduğu için en sonra konuşmak zorunda kalan, otuz yaşlarında bir filozof, sözlüğüne bakmak için

dışarıya çıkmıştı. Uyanık bir gençti, çok parlak bir geleceği vardı. Konuşma sırası kendisine gelince, güzel duru bir sesle konuştu:

"En genel biçimiyle kıskançlık, bir kimsenin kendi elde etmek istediği şeyin bir başkasının elinde olduğunu görmesidir," dedi.

"Konuşma dediğin böyle olur işte," dedi kral. "Hemen anladım. Sonra alçak sesle söylenmeye başladı: "Bu hesaba göre, hiç kuşkusuz Gantus'u kıskanmam gerekirdi ama o öldüğüne göre, üzülmeye değmez; ölülerin hiçbir şeyi yoktur, belli bir şey bu."

"Çok güzel, delikanlı, yirmi altınınızı şimdiden veriyorum."

Genç filozof saygıyla eğildi, sonra konuşmasını sürdürdü:

"Majestelerimizin sorduğu soruyu daha kesin yanıtlayabilmek için, aşka kısknçlığın da başka birinin kendisine yeğlemesinden korkan bir kimsenin kaygılı tutkusu olduğunu söyleyeceğim."

Öteki filozoflar öfkelerinden sapsarı kesilmişlerdi, çünkü kral bayağı hoşnut görünüyordu. Tanımı kendi kendine açıklıyordu: "Kraliçenin başka birini yeğlemesinden korkmalı mıyım? Yok canım, Gantus'u hiç görmediğine, ancak adını bildiğine göre..." Sonra genç bilgine dedi ki:

"Çok iyi çocuğum, tanımlarınızdan yararlanarak hiç mi hiç kıskanç olmadığımı anladım. Bunun için ünlü ilan ediyorum sizi, akademi üyesi, sonra, bildiğiniz gibi, araştırıcıların başı olan Saint- Antoine tarikatının şövalyesi yapıyorum."

Sonra çalgıları getirtti, güzel yemekler yiyip güzel şaraplar içtikten sonra kraliçeye haber saldı, yanma varacağını bildirdi. Kraliçe ateşin başına oturmuştu, yüzü solgundu, gözlerinde büyük bir hüzün vardı. Kral, elini tuttu, her zaman ki gibi yaptı gene, ülkenin en büyük ozanlarının her gün öğrettiği, dokunaklı, güzel benzetmelerle dolu, çok tatlı, çok ince sözler söyledi ona. Ama kraliçe işitmiyor gibiydi.

"Adéle," diye fısıldıyordu kral, "yüreği sevinçle vuran bül-

bülcüğüm ben, ilkbaharın orman diplerinin serinliğini düşleyelim. Benim aşkım sizin o iri, gizemli gözlerinizin gölünde kaybolan bir akarsudur. Bir kırlangıç olmak isterdim..."

Kraliçe ona şöyle bir bakmaya bile gönül indirmeden kafa salladı. İçinden eşinin kırlangıç olduğunu düşlemek gelmediği iyice belliydi.

Kral, daha başka, daha ince, şiirli benzetmeler denedi. Sonra iki parmağıyla elinin tersini gıdıkladı, bu parmaklar kolu boyunca yükselen bir fareymiş gibi yapıyordu, bir yandan da güleç güleç:

"Bici bici bici...." diyordu.

Kraliçe omuz silkmekten başka yanıt vermedi.

"Yoo! Hanım," dedi kral (biraz kızgındı), "sizin bu keyifsizliğinizden de hiçbir şey anlamıyorum doğrusu. Size dünyanın en güzel şeylerini söylüyorum, en cici oyunlarını yapmaya çalışıyorum, yerine göre yaramazlaşıyorum, ama siz devlet bütçesinden sözediyormuşum gibi kılınızı bile kıpırdatmıyorsunuz. Böylesine üzücü bir soğukluk büyük tutkuları yorar en sonunda, sabrımın sona ermek üzere olduğunu söyleyebilirim. Geçici bir nöbet olsa neyse ne! Ama evlendik evleneli hep aynı şey, darağacına gider gibi başlıyorsunuz sevişmeye...

Kraliçe uyanır gibi oldu o zaman, hüzünlü gözleri koyu bir ateşle aydınlandı.

"Eşim efendim," dedi. "siz unutabilirsiniz belki, ama ne yazık ki benim belleğim güçlüdür..."

"Ne? Anladıysam arap olayım..."

"Olsun, konuşmayalım bunu. Ama o zaman da yakınmayı bırakın, bu boş gevezelikleri, dize çiziktiricilerinizin, şarkıcılarınızın çok hoşuna giden kol sallamaları, oynar gibi yürüyüşleri erkekçe, askerce davranışlardan üstün tuttuğunuza göre yakınmayı bırakmalısınız. Bici bici bici... Bir eşe, bir sevgiliye böyle mi davranılır?"

Kral şaşırıp kalmıştı, kollarını göğe doğru kaldırıyordu. Ama kraliçenin gözleri alev alevdi, öfkesi gittikçe artıyordu:

"Önceden haber vermeden, silahla, miğferle odama girdiğiniz sonbahar akşamını unuttunuz mu gerçekten? O geç mevsimde, batan gün odayı çok az aydınlatıyordu."

"Sonra ocağın kırmızı alevi," diye içini çekti kral, "canlı, kımıltılı parıltılar saçıyordu herşeyin üstüne."

"Ben de sizi bu yüzden tanıyamadım ya önce zırhınızın içinde. Daha iri, daha güçlü görünüyordunuz..."

"Evet, üniformanın çok az üstünlüğü vardır her zaman."

"Ne olursa olsun, demir eldivenlerinizi çıkarmış, pervasızca sıkmıştınız yanımı yöremi, ne kadar şaşırmıştım! Neden sonra kendinizi tanıtmıştınız..."

Prens içinden küfrederken kraliçe gözlerini yumuyordu.

"Çok acele ediyordunuz, omuzluklarınızı, göğüslüklerinizi çıkarmaya zaman ayırmadınız, bu yüzden bir hafta bere içinde kaldı her yanım... Bir demir, bir ateş tadı vardı öpüşlerinizde...."

"Ööh!" dedi kral. "O kadar da abartmamalı."

"Aşkımı haykırıyordum size, siz de benim adımı mırıldanıyordunuz tatlı tatlı. Adéle'im diyordunuz..."

"Yo! Bu kadarı da fazla!"

"Yadsıyın, yüzsüz, yadsıyın... Ben de öyle şanlı bir dönüşten umudumu kestim ya... Kendinizi bir kırlangıca, bir çeşmeye benzettiğiniz zaman, geçen sonbaharda gördüğüm o coşku verici büyüklükten yoksun kalan bir görevi yerine getirmeye çalışıyorum, boyun eğiyorum, Hah ha! kırlangıç öyle mi? Hayır, beyefendi, gevezelik bir saksağan! Bici bici bici..."

Kraliçe öfkeden dökülen gözyaşlarını kuruladı, kapıyı çarparak çıktı. Kral şaşırdı kaldı, felsefenin de, tanımlarının da boş olduğunu düşündü, çünkü kıskançlığın bunalımlarını duyuyordu şimdi. Karabasanlarla dolu, çok kötü bir gece geçirdi, karısını boş zırhların şehvetli iç çekişlerle, iğrenç bir demir gürültüsüyle okşadığını görür gibi oldu. Ertesi gün, kötü bir haber de büsbütün altüst etti kafasını: Gantus ölmemişti; hekimler bir inmeden acı çektiğini anlamışlar, bütün gece bedenini kupkuru bir kedi derisiyle ovarak kurtarmışlardı onu. Öğleyin, başkomu-

tan yemeğini iştahla yiyor, sonra topçuları denetlemeye gitmek için altına biniyordu. Kral onu saraya çağırdı, sert bir sesle konuştu:

"İki ayağımı bir papuca soktunuz, Gantus," dedi.

"Majesteleri beni bağışlasınlar, hekimler düşüncemi sormadan iyileştirdiler beni."

"Çok can sıkıcı bir durum. Mezarlığı boyladınız mı dün akşam bana anlattığınız serüvenin hiç önemi kalmayacaktı, oysa şimdi... Anlarsınız ya, biz prensler için, boynuzlanmak da bir devlet sorunudur. Elinizde tehlikeli bir giz var işte. Bunu nasıl kullanacağınız nerden belli?"

"Efendimiz, çok onurlu bir adamım ben..."

"Dostum, ben kraliçenin kocasıyım, benim önümde bile tutamadınız dilinizi. Öyleyse? dedi.

Büyük başkomutan göğsünü yumrukluyordu, derin bir umutsuzluğa gömüldüğü anlaşılıyordu.

"Üzülmeyin. Benim bu söylediklerim, bir önlemsizlik yapmanızı önlemek içindir. Gerçekte gene tam bir güven veriyorsunuz. Batıda size güzel bir komutanlık vermeyi bile düşündüm. Orada şanlı bir ölüm fırsatı bulacağınızdan kuşkum yok."

"Şanlı bir ölüm mü? Ama savaşta değiliz ki!.."

"Pek yakında olacağız: İmparator akrabama savaş açmak düşüncesindeyim. 22 kurasını da çağırdık mı ordumuz tamamlanır. Siz de ikinci komutan olarak komuta edeceksiniz. Hazırlanmakta olan yeni teberler de dağıtıldı mı çok iyi olacak ordu, kuşkum yok."

Gantus, ikinci komutanlığa atılışına karşı gelmeyi göze alamıyor, başını kaşıyordu gırtlağında orduyu yönetecek herife karşı küfürler birikiyordu.

"Sevgili başkomutanım, bakıyorum kırıldınız, ama ne yapalım," dedi kral. "İlerde ordularıma kendim önderlik etmeye karar verdim. Bununla birlikte, işin çevrilmesinde bizi biraz serbest bırakmak için orduları başkentimden yönetmek kararını da aldım. Savaş açma işlemi biter bitmez, sarayımda yalnız başbuğ

üniformasıyla görüneceğim artık. Bu sabah, ısmarladığım zırhı görmenizi isterdim Gantus. Asturbie madeninden, sorgucu mavili sarılı, göğüslükleriyle omuzlukları da kır çiçekleriyle, cici cici maiyet beyzadesi resimleriyle süslü..."

Sonuncu

Bir zamanlar Martin adında bir bisiklet yarışçısı vardı, hep sonuncu gelir, insanlar öteki yarışçıları böylesine geriden izleyişine gülerdi. Mayosunun çok tatlı bir mavisi vardı, göğsünün sol yanma da küçük bir menekşe dikilmişti. Mendili dişlerinin arasında, gidonunu üzerine eğilir, birincininkinden hiç de aşağı kalmayan bir çabayla pedal çevirirdi. En dik yokuşlarda, öyle coşkulu bir çaba harcardı ki, gözlerinde güzel bir alev parıldar, onun bu aydınlık bakışlarını, çabadan kabarmış kaslarını görenler:

"Martin formda görünüyor doğrusu. Çok çok iyi. Bu kez varacak Tours'a (ya da Bordeaux'ya, ya da Orléansk'a, ya da Dunkerque'e), bu kez yarışçıların ortasında varacak," derlerdi.

Ama bu kez de ötekiler gibi olur, Martin gene de sonuncu gelirdi. Daha iyisini yapma umudunu hep sürdürdü ya, biraz canı sıkılırdı bu işe, çünkü karısı ve çocukları vardı Martin'in, sonunculuk da fazla para getirmezdi. Canı sıkılırdı sıkılmasına ama gene de yazgının haksızlığından dert yandığını işiten olmamıştı. Tours'a (ya da Marsilya'ya ya da Cherbourg'a) vardığı zaman, halk güler, şakalar yapardı:

"Yaşa Martin! Sen de sondan birincisin!"

Bu sözleri işitirdi de en ufak bir kızgınlık belirtisi göstermez, kalabalığa şöyle bir göz attığı zaman da tatlı bir gülümsemeyle bakardı, "Evet, benim. Benim sonuncu gelen, ben Martin. Bir başka kez daha iyi gider işler," demek isterdi sanki. Yarıştan sonra, yol arkadaşları sorarlardı:

"Nasıl, memnun musun? Yarış iyi geçti mi?"

"Evet, iyi geçti," diye yanıtlardı Martin, "Memnun kaldığımı söyleyebilirim."

Ötekilerin kendisiyle alay ettiklerini görmez, onlar güldü mü kendisi de gülerdi. Hatta dostlarının arasında, bir şenlik ve kutlama gürültüsü içinde uzaklaşmalarını hiç kıskanmadan izlerdi. Kendisine gelince, yalnız kalırdı, çünkü hiç bekleyeni yoktu. Karısıyla çocukları, Paris-Orléans yolu üzerinde bir köyde otururlardı, onları çok seyrek olarak, yarış bu yolda yapılınca, bir an için görürdü ancak. Bir ideali olan insanlar, herkes gibi yaşayamazlar, anlaşılmaz bir yanı yok bunun. Martin karısını severdi, çocuklarını da severdi, ama bisiklet yarışçısıydı ve yarışıp dururdu konaklarda durmadan. Parası oldu mu evine de yollardı biraz. Ailesini sık sık düşünürdü, yarış sırasında değil ama (o zaman başka şeydi düşündüğü), akşamları, konaklama sırasında uzun yol sonunda yorgun düşmüş bacaklarını ovarken.

Martin, uyumadan önce, Tanrı'ya duasını eder, sabrını taşırabileceğini usuna getirmeden, ona gün boyu geçtiği etaptan söz ederdi. Tanrı'nm bisiklet yarışıyla ilgilendiğini sanırdı, çok da haklıydı. Tanrı bütün uğraşları iyice bilmezse, kişinin doğru dürüst bir ruh edinmek için neler çektiğini bilemezdi.

"Tanrım, bugünkü yarıştan söz edeceğim gene," derdi Martin, "Ne oluyor bilmiyorum, ama hep aynı şey. Oysa iyi bir bisikletim var, her şeyi yerinde Geçen gün, yoksa pedal kolunda bir şey olmasın dedim. Bütün parçaları birer birer söktüm, hem de hiç sinirlenmeden, tıpkı seninle konuştuğum gibi, sakin sakin. Pedal kolunda hiçbir şey yoktu, başka yerinde de. Biri çıkar da bu bisikleti iyi bir bisiklet değil diyecek olursa, ona vereceğim yanıt şudur: Hayır, iyi bir bisiklettir benim bisikletim,

iyi bir markadır. Öyleyse?.. Hiç kuşkusuz, bir de insan sorunu var: Kas, istem, akıl... Ama insan sorunu da senin sorunun Tanrım. İşte böyle düşünüyorum ben, bunun için de yakınmıyorum. Çok iyi biliyorum ki, yarışlarda bir de sonuncu bulunması gerekir ve sonuncu olmak ayıp değildir. Hayır, yakınmıyorum. Öyle söylüyorum işte."

Bunun üzerine gözlerini yumup sabaha dek deliksiz bir uyku çekiyor, gözlerini açarken de mutlu bir gülümsemeyle:

"Bugün ben birinci geleceğim," diyordu.

Birinci gelmesi nedeniyle küçük bir kızın kendisine sunacağı çiçek demetini, bir de karısına yollayacağı parayı düşünerek keyifle gülüyordu. Gazeteyi şimdiden okur gibiydi: Poligny-Strasbourg etabını Martin aldı; çekişmeli bir yarıştan sonra, herkesi geride bıraktı. Biraz düşününce, ikinciye, ikinciden sonrakilere, özellikle de sonuncuya acıyor, onu daha tanımadan sevmeye başlıyordu.

Akşam, Martin Strasbourg'a her zamanki yerinde, izleyicilerin kahkaha ve alayları arasında varıyordu. Biraz şaşırmıyor değildi doğrusu, ama, ertesi gün, sonraki etaba aynı birincilik güveniyle girişiyordu. Bu büyük umut mucizesi her sabah, her yarış başı yeniden gerçekleşiyordu böylece.

Paris-Marsilya yarışı öncesinde, başkentin bisikletçi çevrelerinde Martin'in izleyicilere göz kamaştırıcı bir sürpriz hazırlamakta olduğu söylentisi dolaştı ve hemen elli üç gazeteci kendisiyle görüşme yapmaya geldi:

"Tiyatro konusunda ne mi düşünüyorum?" diye yanıtladı Martin. "Bir gün Carcassonne'dan geçerken, raslantı sonucu belediye tiyatrosunda Faust oyununu görmüştüm, Marguerite için çok üzüldüm. Ben derim ki, Faust iyi bir bisikletin ne demek olduğunu bilseydi, gençliğini boşa harcamaz, bu genç kızın başına dertler açmayı düşünmez, zavallıcık hiç kuşkusuz evlenecek birilerini bulurdu. İşte benim görüşüm. Şimdi bana

Marsilya'da kimin birinci geleceğini soruyorsunuz, hiçbir şeyden çekinmeden şu yanıtı vereceğim size: Yarışı ben kazanacağım."

Gazetecilerin yanından ayrıldıkları sırada, Martin hoş kokulu bir mektup aldı: Liliane adında bir kadın çaya çağırıyordu kendini. Yosmanın biriydi bu kadın, yaşayışı gibi yüreği de kötüydü. Martin, bisikletini denemek için pistte birkaç tur attıktan sonra, hiçbir kuşkuya kapılmadan onu görmeye gitti. Yarışçı öteberilerini koyduğu, küçük bir valiz vardı elinde.

Yarışlardan, uygulanacak en iyi taktikten, bisikletine ve kendi kendine nasıl bakması gerektiğinden söz etti. Kötü kadın sinsice sorular soruyordu:

"Peki, masaj nasıl yapılır, Monsieur Martin?"

Bunu söylerken de tutsun diye bacağını uzatıyordu ona. Martin bu günahkar bacağı sanki bir yarışçının bacağıymış gibi, hiç mi hiç heyecanlanmadan tutuyor, sakin sakin açıklamasını yapıyordu.

"Şöyle yaparsınız işte, aşağıdan yukarıya doğru. Kadınlara masaj yapmak hiç de zor değildir, çünkü kasları yumuşaktır, değil mi öyle?"

"Peki, bir kaza durumunda nasıl taşırdınız beni?"

Daha birçok sorular soruyordu ona, ama bu yaratığın bütün söylediklerini yinelemeye olanak yok. Martin onun çirkin amaçlarını usunun köşesinden bile geçirmeden, safça yanıtlıyordu. Valizinin içindekileri merak etti, Martin de hiç nazlanmadan mayosunu, şortunu, yarışçı pabuçlarını gösterdi ona.

"Ah Monsieur Martin, sizi yarışçı kılığında görmeyi ne kadar isterdim" dedi kötü kadın "Hiç böyle yakından yarışçı görmedim."

"Sizi memnun edecekse, giyeyim," diye yanıtladı Martin. "Ama yandaki odaya geçeceğim de ayıp olmasın."

Geri dönünce, kadını kendisininkinden de hafif ve betimlenmemesi daha uygun düşecek bir giysi içinde buldu. Ama Martin başını önüne bile eğmedi. Utanmaz kadına ciddi bir bakışla

baktı, sonra başını sallayarak:

"Bakıyorum, siz de bisiklet yarışlarına girmeyi koymuşsunuz kafanıza," dedi. "Ama içtenlikle söyleyeyim size: Bana kalırsa, bisiklet yarışçılığı kadınlara göre bir uğraş değil. Bacak açısından bakarsak, bir gün olur, sizinkiler de benimkilerden aşağı kalmaz belki, o bakımdan kaygılanıyorum. Ama kadınların göğüsleri vardır ve insan iki yüz, üç yüz kilometre yol gittikten sonra, göğüsler ağır gelmeye başlar madame. Üstelik çocukları da düşünmek gerek; bu da var işin içinde."

Liliane bu bilgelik ve arılık dolu sözlerden etkilendi, en sonunda, erdemin ne denli çekici olabileceğini anladı. Sayıları pek çok olan günahlarından tiksinmeye başladı, sonra sessiz sessiz gözyaşları dökerek, Martin'e.

"Delilik ettim ben, ama, bugünden sonra kesinlikle bitti," dedi.

"Bunda bir kötülük yok," dedi Martin. "Şimdi beni mayoyla gördünüz artık gidip yanda giyineyim, ayıp olmasın. Bu arada siz de aynı şeyi yapar, bir daha da yarışa katılmayı düşünmezsiniz."

Öyle yaptılar ve Martin, bilinciyle barış içinde yaşamanın onurunu ve sevincini yeniden kazandırdığı bu zavallı kadının dualarını alarak sokağa çıktı. Akşam gazeteleri resmini yayımlamışlardı. Ne haz, ne de gurur duydu bundan, çünkü umutlanmak için bütün bu gürültüye gereksinimi yoktu. Ertesi sabah, daha Paris çıkışında, sonunculuk yerini aldı, sonuna dek de korudu. Arles'a girerken, karşıtlarının Marsilya'ya varmış olduklarını öğrendi, ama çabasını eksiltmedi. Gene bütün gücüyle pedal çeviriyor, yarışın ötekiler için çoktan bitmiş olmasına karşın, yüreğinin ta derinliklerinde, birinci gelmekten tümüyle de umudunu kesmiyordu. Yanıldıkları için çok sinirlenen gazeteler, kendisini palavracı olarak niteleldiler ve (spor gazetelerini okumayanların anlayamayacakları bir söz oyununa başvururak) "eşek ölçütü" kullanmasını öğütlediler. Ama bu ne Martin'in umut etmesini önlüyordu, ne de Liliane'ın Fidélité Sokağı'nda

Bonne Pédale adıyla bir dükkan açarak yumurtayı başka her yerdekinden bir kuruş eksiğine satmasını.

Yaşı ve deneyimi arttıkça, Martin'in içindeki savaşım ateşi de artıyor, katılmadık yarış bırakmıyordu. Dinlenmek nedir bilmiyordu. Bir yarışı bitirdi mi hemen bir başkasına yazılıyordu. Şakakları ağarmaya, sırtı kamburlaşmaya başlamıştı, bisiklet yarışçılarının en kıdemlisiydi. Ama bunu bilmiyor, yaşından bile habersiz görünüyordu. Eskiden olduğu gibi, hep sonuncu geliyordu gene, ama iki, üç kat daha uzun bir gecikmeyle.

"Tanrım anlamıyorum," diyordu dualarında. "Neden ileri geliyor bu durum, bilemiyorum."

Bir yaz günü, Paris- Orléans arasında yarışırken, çok iyi tanıdığı bir yamaca tırmanacağı sırada, patlak lastikler üstünde gittiğini anladı. Yolun kıyısında lastik değiştirirken, iki kadın yaklaştı yanma, kollarında birkaç aylık bir bebek taşıyan biri:

"Martin adında bir bisiklet yarışçısı tanır mısınız?" diye sordu.

Martin hiç düşünmeden:

"Martin benim. Sonuncu Martin. Bir başka kez daha iyi olur sonuç."

"Ben senin karınım, Martin."

Başını kaldırdı, lastiği canta oturtmaya ara vermeden sevgiyle:

"Çok sevindim," dedi. Sonra, kendi çocuklarından biri sandığı bebeğe bakarak, "Bakıyorum, çocuklar büyüyor," diye ekledi.

Karısının rahatı kaçar gibi oldu, yanındaki genç kadını göstererek:

"Martin, bu senin kızın," dedi, "Boyu boyuna erişti. Evlendi, oğulların da evlendiler..."

"Çok sevindim... Bunca büyüdüklerini sanmazdım. Zaman nasıl da geçiyor.. Bu kucağındaki de torunum mu?"

Genç kadın başını başka yana çevirdi, yanıtı anası verdi:

"Hayır, Martin, onun oğlu değil. Benim oğlum... Baktım ki, dönmüyorsun..."

Martin lastiğine döndü, tek sözcük söylemeden şişirmeye başladı. Doğrulduğu zaman, karısının yüzüne akan gözyaşlarını gördü:

"Yarışçılık uğraşı nedir bilirsin, kendi başına buyruk değildir insan," diye mırıldandı. "Sık sık düşünürüm seni, ama, söylemek bile fazla, birlikte olmak başka..."

Çocuk ağlamaya başladı, çığlıklarını hiçbir şey yatıştıramazmış gibiydi. Martin altüst oldu. Alçacık bir sesle, "Bıcı-bıcı-bıcı," diyerek bisiklet pompasıyla burnuna hava sıktı.

Çocuk gülmeye başladı. Martin onu öptü, ailesiyle vedalaştı.

"Beş dakika harcadım, ama üzgün değilim, nasıl olsa, kolaylıkla kapatırım arayı. Bu yarış benden yana."

Bisiklettine bindi ve iki kadın uzun süre arkasından baktılar. Yokuşu tırmanırken, pedallarının üstünde, ayakta, bedeninin ağırlığını bir o yana, bir bu yana veriyordu.

"Ne kadar da zor gidiyor," diye mırıldanıyordu karısı. "Eskiden, daha on beş yıl önce, bütün yamaçlara yalnızca ayaklarıyla, selesinden kımıldamadan tırmanırdı."

Martin yokuşun tepesine tırmanıyor, gittikçe daha yavaş ilerlliyordu, her an duracakmış gibiydi. En sonunda, bisikleti ufuk çizgisine geldi, bir saniye öyle gitti, sonra mavi mayosu yaz göğünde eriyiverdi.

Martin Fransa'nın bütün yollarını herkesten iyi bilirdi, inanılmaz gibi görünse bile, binlerce kilometre taşının onun için dost bir yüzü vardı. Uzun zamandır, yamaçları bisikletini yorgunluktan soluyarak yaya çıkmaktaydı, ama yıldızına hâlâ inanıyordu.

"İnişte kapatırım arayı," diye mırıldanıyordu.

Akşam kimi zaman da ertesi gün, konak yerine varınca, birinci gelmemiş olmasına gene şaşıyordu.

"Tanrım bilmiyorum, ne oldu..."

Güz yolları renginde, bir deri bir kemik yüzü derin kırışıklıklarla kaplanmıştı, saçları apaktı, ama yıpranmış gözlerinin bakışlarında bir gençlik alevi parlıyordu. Mavi mayosu zayıf ve kambur gövdesinin üzerinde dalgalanıp duruyordu, ama artık mavi değildi, sisten ve tozdan yapılmış gibiydi. Trene binmek için parası kalmamıştı ya üzülmüyordu. Bayonne'a gelip yarışın üç gün önce unutulduğunu öğreniyor, Roubaix'de başka bir yarışa başlamak üzere selesinin üzerine çıkıyordu. Bütün Fransa'yı dolaşıyordu böylece, yokuşlarda yaya, düzlükte pedal çevirerek, inişlerde pedal çevirmeden giderken uyuyarak, gece gündüz hiç durmadan.

"Hazırlanıyorum," diyordu.

Ama Roubaix'de yarışçıların bir hafta önce yola çıkmış olduklarını öğrenerek başını sallıyor, yeniden bisikletine binerken:

"Çok yazık," diye mırıldanıyordu, "Kesinlikle kazanırdım bu yarışı. Her neyse, ben de Grenoble-Marsilya arasını koşarım. Alp geçitlerine doğru vurdum mu tamamdır."

Ve Grenoble'a çok geç varıyordu ve Nantes'a, Parıs'e, Perpignan'a, Brest'e. Cherbourg'a hep geç, çok geç varıyordu.

"Yazık," diyordu, alçak, titrek bir sesle, "Çok yazık. Ama kapatacağım arayı."

Sakin sakin, Brötanya'ya gitmek üzeri Provence'tan Rousillon'a gitmek üzere Artois'dan, Vendée'ye gitmek üzere Jura'dan ayrılıyor, zaman zaman, kilometre taşlarına, şöyle bir göz kırparak:

"Hazırlanıyorum," diyordu.

Martin öylesine yaşlandı ki, gözleri neredeyse görmez oldu. Ama dost kilometre taşları, hatta her yüz metrede yer alan en küçükleri, sağa mı, sola mı döneceğini bellli ediyorlardı ona. Bisikleti de çok yaşlanmıştı. Bilinmedik bir markadandı, öylesine eski bir markaydı ki, tarihçiler böyle bir markanın adını bile duymamışlardı. Boyası silinip gitmiş, pası bile çamurlar, toz-

lar altında kalmışlardı. Tekerleklerin neredeyse bütün parmakları düşmüştü, ama Martin öylesine hafifti ki, geri kalan beş altısı kendisini taşımaya yetiyordu.

"Tanrım, ne olursa olsun, iyi bir bisikletim var, bu bakımdan yakınacak değilim," diyordu.

Cantlar üzerinde gidiyor, bisikleti zorlu bir demir gürültüsü çıkardığı için de çocuklar arkasından taşlar yağdırarak:

"Kaçık! Yürrüü! Tımarhaneye!" diye bağırıyorlardı.

Martin iyi işitemiyordu:

"Kapatacağım arayı!" yanıtı veriyordu.

Nice yıllar vardı ki, bir yarışa katılmaya çabalıyor, ama hep çok geç varıyordu. Bir kez, Paris'e gitmek üzere Narbonne'dan yola çıktı: Bir hafta sonra Fransa Turu'nun başlama işareti verilecekti Paris'te. Ertesi yıl vardı ve yarışçılarının daha dün yola çıktıklarını öğrenmenin sevincini tattı.

"Akşam yakalarım onları," dedi. "İkinci etabı ben alacağım."

Portre Maillot'dan çıkıp da bisikletine atlarken, bir kamyon yolun ortasına fırlattı kendisini. Martin darmadağın olmuş bisikletinin gidonuna elleriyle sımsıkı sarılarak doğruldu ve son soluğunu vermeden önce:

"Arayı kapatacağım," dedi.

MARCEL AYMÉ

Duvargeçen*

Türkçesi: Tahsin Yücel

Marcel Aymé'nin romanlarındaki tuhaf insanlar, aslında çoğu zaman kendileri de tuhaflıklar yapan normal insanların yanı başlarında gezinirler.
Fantezi ile gerçeklik arasındaki bu birliktelik en kusursuz biçimine öykülerinde ulaşır.

Yazarın ünlü eseri *Duvargeçen*, duvarların içinden kolayca geçme yeteneği bulunan çekingen bir devlet memurunun herkesi şaşkına çeviren serüvenini anlatır.

Duvargeçen, *Tahsin Yücel*'in mükemmel çevirisiyle bir Marcel Aymé klasiği...

ISBN 975-570-177-X

9 789757 011774

*SEL YAYINCILIK